REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 42
(111)
22-29 oct. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

Vasile Gorduz, Femeia lui Icar

Marin SORESCU

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr.

CĂLĂTORIE PE DUNĂRE

(fragment)

La Passau, chiar în centrul urbei,
Cineva, săpând să-şi facă un garaj, a nimerit într-o
Corabie romană…
„Noi am venit aici să facem joncţiunea", spunem.
Suntem primiţi ca vechi cetăţeni romani, concetăţeni cu drepturi egale
Cu toţi cei clădiţi de mistria romană.
Locţiitorul primarului, care ne aştepta în port,
Vine transpirat, uimit să ne găsească tocmai în primărie, admirând
Goticul. „Aţi venit din jos?"
„De mult navigăm pe sub pământ. Pe cel mai vechi strat de
Civilizaţie – poftiţi falernul nostru". Ciocnim cu chiupuri,
În loc de pocale, ciocnim cu cuvinte latine – dând din
Prisosul nostru.

Acum îmi explic de ce mă simt acasă, în Europa,
Până la Gibraltar, la Bruxelles şi Tamisa,– mă văd împingând „limesul"
ca pe un scut pictat c-o cvadrigă.
Sub sandale se rostogolesc monede care-au mers şi în
Dacia.
Mă mulţumesc aici cu confluenţa celor trei fluvii,
— Care-o fi mai lung Dunărea, Innul sau Inz-ul?
Trecem în revistă zestrea acestei logodne culturale
Şi, nevămuită, o lăsăm
Să-şi ducă viitura de sclipiri spre Cazane şi deltă.

„Râcâie Europa şi vei da de romani". „Romani sau români?"
„Românii sunt stratul de deasupra – dar şi cel mai adânc."
Dacă îmbrăţişăm continentul la rădăcini, vom simţi mai clar ce ne leagă.
Nu pufnesc în râs nici când aud că austriecii îşi caută
Febril probe de latinitate.
Vaporul se răsuceşte, scuturându-şi şoldurile, ca o lebădă gâdilată de peşti.

De la Passau la pas înapoi…
Mesajul nostru va urca singur pe Rin.

PREMIILE ACADEMIEI ROMÂNE

FESTIVAL „ION BĂIEŞU"

JURNALUL LUI JÜNGER de Eugen Simion

STAREA LITERATURII, dialog cu Cătălin Ţîrlea de Nicolae Iliescu

VREMUIRE, proză de Ioan Lăcustă

VERSURI de Oana Şerban şi Vasile Macoviciuc

ANECDOTE TEATRALE de Donald Sinden

Mai semnează: Al. Piru, Dumitru Micu, Valeriu Cristea, Gabriel Rusu, Cornel Radu Constantinescu, Ion Cocora, Laurenţiu Damian

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CALENDAR

Festivalul Național de Teatru

● A IV–a ediție a Festivalului Național de Teatru „I.L.Caragiale“ se va desfășura între 30 octombrie și 6 noiembrie crt., în organizarea Direcției Teatrelor din Ministerul Culturii, Inspectoratului pentru Cultură al Primăriei Municipiului București și UNITER. Competiția va include, cronologic, spectacole ale Teatrului Național („Ghetou“ de Joshua Sobol, regia V.I.Frunză) și ale teatrelor „Nottara“, „Odeon“ și Theatrum Mundi din București (respectiv „Arșița și viscolul“ de Mihai Ispirescu, regia Dominic Dembinschi, „Richard al III-lea“ de W. Shakespeare, regia Mihai Mănuțiu, „Teatru descompus“ de Matei Vișniec, regia Cătălina Buzoianu), precum și ale Teatrului de Buzunar din Chișinău („Legături primejdioase“ de Ch. de Laclos, regia Alex.Vasilache), Teatrului „Radu Stanca“ din Sibiu („Decameronul“, text de Alex. Hausvater, regia Iulian Vișa), Teatrului Național din Cluj–Napoca („Sam“ de G.M.Zamfirescu, regia Tudor Chirilă), Teatrului „Anton Pann“ din Râmnicu Vâlcea („Decameron 645“, text și regie Silviu Purcărete) și Teatrului Național din Craiova („Phaedra“, adaptare și regie Silviu Purcărete). Alte date – în numărul viitor.

BREVIAR

Editurile românești la Frankfurt

● La ediția (aproape) jubiliară (a 45-a) a celei mai mari manifestări de carte din lume – Târgul internațional de la Frankfurt – România a beneficiat în acest an (între 6 și 11 octombrie), pe lângă standul Ministerului Culturii pentru editurile publice, de un spațiu mai mult decât dublu pentru editurile particulare și pentru societățile comerciale Humanitas, Nemira, Saeculum, Univers și altele. S-au extins cu acest prilej relațiile cu editurile din Europa și de pe alte continente, cu înțelegeri în privința copyright–ului, coeditărilor, comenzilor pe bază de mostre și difuzării cărții românești în străinătate prin R.A.Arcadia. Delegația noastră, condusă de dl Dumitru Constantinescu, director general pentru protecția culturii scrise în Ministerul Culturii, însoțită de directorul general al Frankfurter Buchmesse, dl Peter Weildhaas, a susținut o conferință de presă la care a lansat ideea cooperării pentru a doua ediție a Târgului Internațional de Carte de la București – 9–12 iunie 1994. La „Punctul de întâlnire Est–Vest“, poeta Ana Blandiana „l-a lansat“ pe poetul Mircea Cărtărescu, iar un alt moment revelatoriu în cadrul Târgului a fost prezentarea albumului „Brâncuși“ al criticului Dan Grigorescu, tipărit în patru limbi (română, franceză, engleză și germană) de editura Artemis.

BIBLIOGRAFIE

● Lucian Blaga, *Cunoașterea luciferică*, Editura „Humanitas“, București, 1993, 224 pag, 850 lei

● Lucian Blaga, *Ecoul dogmatic*, Editura „Humanitas“, București, 1993, 192 pag, 790 lei.

● Mircea Eliade, *Jurnal* (vol. 1), Editura „Humanitas“, București, 1993, 608 pag, 1650 lei.

● Al. Husar, *Ideea europeană sau noi și Europa (Istorie, cultură, civilizație)* Institutul European, Iași, Editura „Hyperion“, Chișinău, 1993, 389 pag., 1600 lei.

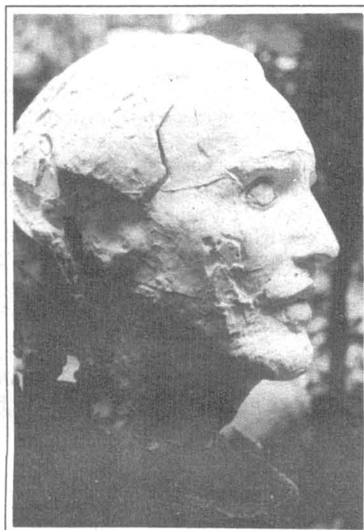
● Dinu Săraru, *Iarba vântului*, Editura „Viitorul Românesc“, București, 1993, 251 pag., 600 lei

TUR DE ORIZONT

Diferențe de stil (și nu numai) la sărbătorirea ROMÂNIEI LITERARE

Aveam în minte alt titlu pentru această notă din fruntea paginii: „Urare pentru ROMÂNIA LITERARĂ: La mulți ani!“ Nu ne-am retras urarea, dar am schimbat titlul după ce am citit numărul special (39–40 crt.), scos la a 25-a aniversare a revistei care a preluat în 1968 denumirea lansată de Alecsandri în 1855 și reluată, ca șefi de publicații, de Rebreanu și Cezar Petrescu, după Marea Unire (în paranteză fie spus: sunt date și nume ce s-ar cuveni înscrise pe frontispiciul actualei reviste, pentru că avem impresia că, odată cu ele, se uită titulatura însăși). Împreună cu titlul inițial al notei noastre, aveam în minte și schița unui text aniversar care, fără a fi fost encomiastic, n-ar fi purtat umbra nici unei „rezerve“, deși nu ducem lipsă de așa ceva. Nu ne schimbasem gândul nici după parcurgerea editorialului dlui Nicolae Manolescu („25 de ani!“), fiindcă ne-am obișnuit și într-un fel ne-am resemnat în ultimul timp cu rigiditatea sa refractară care, chiar dacă nu ajunge la ranchiuna vindicativă, nu-l părăsește cu totul nici la aniversările colegilor, nici la înmormântarea câte unuia dintre ei. Nu suntem dintre cei ce se laudă că n-au mai citit ROMÂNIA LITERARĂ de trei ani, spunând-o cu aerul că ignoranța lor intolerantă și politica struțului ar fi o virtute și un blazon. Pe de altă parte, socotind că dacă îți oferă la fiecare număr nu mai mult de 3–4 articole apte să-ți capteze interesul și încă vreo 2–3 spre satisfacerea curiozității (pentru alții – altele), o revistă este excelentă, credem că și astăzi ROMÂNIA LITERARĂ e o revistă foarte bună, în ciuda oscilațiilor cunoscute. Cine vrea neapărat să citească un periodic „din scoarță-n scoarță“ ni se pare culturalmente suspect, dacă nu se află pe o insulă pustie, fără altceva la îndemână. Și tot atât de îngrijorători am fi, în plan intelectual, dacă ne-am dori ca „pozițiile“ revistelor noastre să devină cu timpul mai apropiate sau – ferească Dumnezeu – coincidente! Din contră, am vrea ca diferențele să se precizeze și să ne incite și pe unii și pe alții la descoperirea unor argumentații cât mai coerente și expresive, cu tot rafinamentul disponibil. Cu aceste idei am citit, în ordinea paginilor, evocările din numărul special semnate de Andriana Fianu, Mircea Iorgulescu, Alex. Ștefănescu, Gabriel Dimiseanu, Mihai Pascu, până am ajuns la mijlocul revistei, unde ambele pagini sunt acordate primului ei redactor șef, poetul Geo Dumitrescu. Textul acestuia, intitulat „R.L. – speranță și fervoare“, ne-a revelat prin contrast ceea ce ROMÂNIA LITERARĂ a pierdut în ultimii ani, în așa fel încât diferențele de optică și de stil dintre redactorul șef re-fondator și redactorul șef de azi – care nu țin, în sensul unui câștig, de diferențele firești dintre generații – n-au putut să nu urce în titlul notei noastre. Ne temem că, odată cu abandonarea exercițiului critic, în favoarea serviciului politico–partinic, dl Nicolae Manolescu riscă să piardă și simțul și gustul nuanțat al istoriei literare și metaliterare. Iar noul său locotenent, Alex. Ștefănescu, îi imită mecanic gesturile, obsedat „nebulos“, cum însuși zice, și în zilele festive, de catolgarea partizană, stângaci filtrată, a confraților. Cu „simpatie și cooperantă bunăvoință“, fără discriminări și fără resentimente, face în schimb Geo Dumitrescu istoricul începuturilor, cu tranșante disocieri, acolo unde e cazul, repetând, aproape terapeutic, cuvinte astăzi uitate despre „încercarea revistei de a împăca și reuni lumea literară, trecând peste adversități de grup...“, despre „speranța și fervoarea patriotică“, „cea mai înaltă și intensă flacără“, „îngrijorarea și răspunderea patriotică“, „înălțime și temperatură națională“, „însuflețire și energie“, „atmosferă de entuziasm creator“ ș.a.m.d.

Urăm colegilor de la ROMÂNIA LITERARĂ ca la a 30–a aniversare sau măcar la a 50–a să parvină, toți cei de față, începând cu dl Nicolae Manolescu, la orizontul de înțelegere a acestei colegiale lecții. La mulți ani!

Vasile Gorduz, Bustul lui Eminescu

Jubileul Cercului literar de la Sibiu oficiat de EUPHORION

Mai mult decât o aniversare – un jubileu oficiază revista EUPHORION din Sibiu. Nu jubileul propriu (publicația a cărei periodicitate ne scapă e de-abia în anul IV, la nr. 34–36), ci al Cercului literar de la Sibiu, mai exact al Manifestului acestuia redactat de Ion Negoițescu acum 50 de ani, în 1943. Dintre fondatorii celebrului Cerc, este prezent în paginile revistei doar Ștefan Aug. Doinaș (totodată directorul ei de onoare) care-și încheie elegiaca evocare citându-l pe Goethe, din „Dedicația“ la „Faust“: „S-a spart prieteneasca vălmășie,/ Și ah! ecoul prim s-a spulberat./ Cântarea mea-n mulțimi străine–adie,/ De-aplauze chiar mi-e pieptu-nfricoșat,/ Iar cei ce mi-au sorbit pe vremuri câtul,/ De mai trăiesc, i-a risipit pământul.“ Ion Negoițescu, dispărut chiar în anul jubileului, e invocat prin postume, prin însemnările unor Virgil Nemoianu, Ion Vianu, Ioana Postelnicu, Patița Silvestru, Dumitru Chioaru, dr. Șerban Tamburlini, precum și printr-un interviu luat în 1991 de Petru Cârdu. Un foarte consistent „Catalog“ semnează Gheorghe Grigurcu, vădind remarcabile calități de portretist, fără a-și propune să reanime atmosfera „vechiului nostru Heidelberg“, cum numea Blaga Sibiul refugiaților clujeni, ci doar figurile protagoniștilor Cercului, cunoscuți ulterior, într-o ordine a hazardului: Ioanichie Olteanu, Radu Enescu, Nicolae Balotă, Ovidiu Cotruș, Negoițescu, Doinaș, Cornel Regman, I.D. Sârbu, Eta Boeriu. Dincolo de paginile jubiliare, cele de poezie (Dumitru Chioaru și debutanta Adela Greceanu) și de proză (Vladimir Munteanu, Tudor Țopa, Iustin Panța), precum și paginile în limba franceză (versuri de Mircea Ivănescu) sau engleză (Virgil Nemoianu despre Blaga) și altele – mai puțin, peste tot în suferință în acești ani, coloanele de critică și cronică literară – profilează revista EUPHORION (redactor șef Iustin Panța, editor Inspectoratul pentru Cultură Sibiu) printre publicațiile culturale cele mai competitive, cu o ținută grafică și tipografică fără egal în perimetrul proxim.

DIAC TOMNATIC ȘI ALUMN

„Dacă nu există în restul țării, există în Basarabia!“

Revista *COLUMNA* din Chișinău, care l-a avut până mai deunăzi ca director pe regretatul poet și parlamentar Ion Vătămanu, editată în limbile română și rusă, este una dintre cele mai bune publicații de cultură din spațiul românesc. Din păcate, în România este prea puțin cunoscută. *COLUMNA* apare sub egida Uniunii Scriitorilor din Moldova și a Comisiei parlamentare pentru cultură și culte, este lunară, format carte și beneficiază de o prezentare grafică aleasă. Deviza colectivului redacțional (Ion Furtună, Andrei Burac, Valeria Grosu, Nelly Harabara, Ilie Lupan, Mihai Ciocanu) este *mereu în lumea valorilor universale*, coroborată cu lupta pentru *renașterea spiritului național*. Număr de număr, revista se deschide, în mod simbolic și recuperatoriu, cu capodopere ale poeziei românești interzise până mai ieri în Basarabia. Nu lipsesc texte fundamentale din marii gânditori români și europeni (Mircea Eliade, Cioran, Noica etc.), interviuri cu personalități din toată lumea, eseuri, poezie modernă, proză, pagini dedicate cultelor, teatrului, artelor plastice ș.a.

Dialogul lui Mihai Ciocanu cu poetul Dumitru Matcovschi (în nr. 12/1992) oferă o imagine dramatică a românismului din Basarabia. Poetul, martirizat el însuși, își exprimă, între altele, amărăciunea că o serie de intelectuali români favorizează într-un fel tensiunile interfrontiste din Moldova, prin minimalizarea până la anulare a existenței unui specific național românesc, ceea ce încurajează implicit pretențiile de rustificare, care sunt departe de a fi fost stopate. Este citată și comentată afirmația unui scriitor de prestigiu de la București formulată în revista (***CONTEMPORANUL***): „Nimeni n-are voie să vorbească în numele românismului. Nimeni în România n-are sânge curat românesc“. Ca și cum *românismul* ar fi o categorie biologică și nu una spirituală! Replica lui Dumitru Matcovschi este legitimă: „Cum adică nu există un român cu sânge curat în România? Dacă nu există, e pierdută țara, dar dacă nu există în România, există în Basarabia“. Din fericire, există destui scriitori și-n România prin care curge *spirit românesc*, căci la asta se referă, de fapt, poetul basarabean.

Theodor CODREANU

Inspectoratele județene, colaboratoarele noastre

LITERATORUL roagă inspectoratele județene pentru cultură să se considere colaboratoarele noastre, la rubricile nou create în această pagină – „Calendar“ și „Breviar“. Așteptăm semnale privind manifestările literare programate, precum și succinte cronici ale celor ce au avut loc. Cu mulțumiri anticipate.

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 42 (111) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Redacția:
Lucian Chișu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori șefi adjuncți
Valerian Sava
- secretar general de redacție
Radu Băieșu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
- redactori
Mihai D. Popescu
- machetare și secretariat
Vasile Blendea
- fotografie

Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București – Piața Presei Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 2046. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Jurnalul lui Jűnger (I)

E greu de aflat în jurnalul lui Ernst Jünger (comparabil ca amplitudine cu acela al lui Julien Green) o teorie a jurnalului ca literatură. Nu-l preocupă, se pare, tema, nu-şi pune întrebarea pe care şi-o pun aproape toţi cei care ţin jurnale intime despre utilitatea jurnalului şi despre performanţa lui ca gen literar. N-am observat în însemnările sale zilnice nici măcar acea silă foarte omenească faţă de foaia albă, n-am descoperit, o dată cel puţin, greaţa de literatură care este boala subtilă a scriitorului. Jünger este, se pare, convins de utilitatea jurnalului, dovadă faptul că la peste nouăzeci de ani, cât are astăzi, continuă să-şi noteze zilnic observaţiile. Şi, apoi, jurnalul său este scris pentru a fi publicat. Destinatarul este de la început cunoscut: marele public. Clauza intimităţii (secretul jurnalului) nu este respectată. Jean Rousset stabileşte (în *Poétique*, 56, nov. 1983) mai multe trepte ale deschiderii în jurnalul intim în funcţie de destinatar (*autodestinare, pseudodestinare, deschidere redusă* – cazul Tolstoi, *deschidere maximă* etc). Jurnalul lui Jünger intră în ultima categorie. Autorul notează cu gândul că peste un an sau doi va tipări ceea ce notează. Două consecinţe, inevitabile: 1. vigilenţa, grija de a nu provoca spiritele, pe scurt, cenzura interioară şi 2. preocuparea pentru stilul jurnalului, elaborarea scriiturii... Cum mai sunt respectate, în acest caz, clauzele cunoscute ale jurnalului intim, poetica spontaneităţii, forma informului, notaţii dezordonate destinate hazardului?!... Nu-i sunt respectate, în totalitate sau o parte dintre ele. Condeiul nu mai aleargă liber şi nepăsător pe hârtie. Fragmentarismul începe să se organizeze, să capete un sens, laboratorul de fraze (cum numeşte, se ştie, Barthes jurnalul intim) tinde să fabrice un produs finit sau aproape...

Mai poate fi vorba, în aceste circumstanţe, de un jurnal intim în sensul plin al termenului? Atributul *intim* încurcă, am impresia, când discutăm despre statutul şi structura jurnalului cu o deschidere maximă (Amiel, Gide, Charles du Bos, Jünger, Green, Eliade). Ce mai este *intim* sau, mai bine zis, ce mai păstrează din secretul vieţii mele intime ceea ce notez azi cu gândul că mâine va fi cunoscut de toţi? Evident, ceea ce vreau eu, ceea ce trece de cenzura interioară, ceea ce conştiinţa îmi spune că poate să fie cunoscut de alţii... O intimitate, cu alte cuvinte, bine cântărită, un secret consimţit şi exprimat cu băgare de seamă într-un număr de pagini *bine lucrate*... O mistificare, pe scurt, acceptată, pregătită... Să nu scăpăm însă din vedere faptul că şi mistificarea intimităţii spune ceva (ceva esenţial) despre viaţa spiritului şi, în genere, despre un individ care se apucă să noteze zilnic obsesiile şi mistificările lui... Observaţia lui Montaigne („je suis moi–même la matière de mon livre") se verifică, am impresia, mai des în cazul acestor jurnale care se deschid, programatic, spre un destinatar cunoscut: cititorul de literatură. Şi nu orice cititor: cititorul de azi, nu cititorul postum; unul care ştie despre ce e vorba, te poate verifica în faptele exterioare, poate judeca în chip sever calitatea notaţiei şi calitatea ideilor din jurnal. Poetica spontaneităţii suferă, cu această perspectivă în faţă, o transformare importantă. Pe măsură ce stilul este *lucrat* („travailler à mort"), fragmentarismul, informul se organizează, poetica spontaneităţii devine, invariabil, o *poetică a falsei spontaneităţi* sau o *poetică a spontaneităţii provocate,* determinate, în genul picturii (Rousseau–Vameşul) care cultivă cu rafinament naivul, primitivul... Creatorul vrea să obţină un efect prin poetica spontanului, prefigurează succesul, se confesează, dar dă un sens estetic (prin stil) acestei confesiuni... Promisiunea lui Jean–Jacques Rousseau (*voi spune totul despre mine, absolut totul*) e condiţionată în acest chip în jurnalul modern: *voi spune totul, tot ceea ce conştiinţa mea acceptă şi cititorul aşteaptă de la mine...* Şi, chiar dacă autorul nu se gândeşte când notează în caietele sale la acest destinatar, preocuparea de a pregăti textul pentru această întâlnire există indiscutabil şi, odată cu ea, stilul jurnalului se îndepărtează inevitabil de stilul spontaneităţii. Devine un stil individual, de o expresivitate voluntară...

★

Este cazul jurnalului publicat de Jünger. Nu-i, poate, opera lui cea mai bună (există splendidul roman – parabolă din 1939, *Pe falezele de marmură),* dar este o operă pe care el o pregăteşte de mulţi ani şi-l reprezintă ca individualitate în literatura din secolul nostru. Într-o *introducere* din 1951, republicată în 1979 în volumul *Grădini şi drumuri*, Jünger spune că jurnalul este un gen potrivit pentru spiritul modern, caracterizat prin înstrăinarea dintre *spirit* şi *obiect, scriitor* şi *lume*. Jurnalul poate sugera această despărţire şi poate prinde, prin fragmentarismul lui, ritmurile rapide ale veacului. Şi mai este ceva: „într-un stat totalitar, (jurnalul) este singurul mod posibil de a discuta...". Cu o condiţie, pe care Jünger n-o mai spune: *se poate discuta* sincer, până la capăt dacă jurnalul are un singur destinatar şi anume pe autorul însuşi. Altfel, jurnalul intră sub alte incidente şi nu mai suntem siguri că discuţia (confesiunea) este posibilă, cel puţin în termenii în care o gândeşte Jünger.

Jurnalul din ciclul *Grădini şi drumuri* începe în 1939, la Kirchhorst, şi dă amănunte despre *Falezele de marmură*, cartea pe care Jünger tocmai o scrie. Prozatorul vrea să evite caracterul *pur alegoric* al povestirii. E bine ca ea să trăiască din propria substanţă şi, chiar dacă sunt pagini obscure, situaţii nelămurite, prozatorul să le lase ca atare. Ele pot deveni „germenii unei fecundităţi ulterioare..." Cercetează la microscop o insectă (Jünger are formaţie de entomolog şi „vânătorile subtile" – căutarea insectelor rare – constituie marea lui pasiune!) şi este bucuros că insecta are o culoare verde – metalic. Citeşte *La Femme pauvre* de Léon Bloy şi crede că autorul este făcut jumătate din cristal, jumătate din noroi. În ziua de 12 august termină *Falezele* şi mărturiseşte că a urmărit să dea o proză „fără

Vasile GORDUZ, Din cenuşă pasărea ...

vibraţii şi fără rotire, de o mare fixitate; trebuie ca frazele să-şi facă intrarea lor în conştiinţă, precum luptătorii în arenă, dar aceasta nu depinde de voinţă". Depinde, atunci, de ce? La 28 august, orele nouă dimineaţa, pe când studia liniştit în pat pe Herodot, femeia de serviciu îi aduce ordinul de mobilizare. Îl primeşte fără să fie prea surprins. În ziua de 30 august se prezintă la Celle şi află că a fost promovat căpitan. Jurnalul înregistrează, de aici înainte, observaţiile căpitanului Ernst Jünger, care ajunge cu regimentul său la Blan–Kenburg, apoi la Près de Greffern, Carlsruhe, Hautte aux Roseaux, Montmireil, Bourges, Claire–Fontaine, Adelange şi urcă peste câtva timp spre Paris.

Însemnările din această perioadă sunt de cel mai mare interes. Să ne gândim numai: un mare prozator ajunge cu armata germană în capitala ţării pe care o invadează. Ce vede, cum judecă el în aceste circumstanţe imposibile?... Însemnările sunt sobre şi exacte, puţine referinţe de ordin intim. Căpitanul primeşte comanda celei de a II–a companii din regimentul 287 şi, în această calitate, instruieşte grupele de recunoaştere ale regimentului. Se poartă ca un veritabil militar, face inspecţii, participă la marşurile de noapte, seara citeşte (*Bartleby* de Herman Melville), când este o dimineaţă mai liniştită (precum aceea din 5 ianuarie 1940) *recopiază* (un termen ce trebuie reţinut şi deosebit!) paginile din jurnal. Este atent la comportamentul omului în stare de primejdie („omul luptă totdeauna împotriva puterii timpului", „orice om este un univers") şi, din loc în loc, notează câte un aforism. Iată unul care-i vine în minte în drumul spre Rostatt: „când trăim ca sfinţii, infinitul ne ţine tovarăşie". Splendid. În seara de Crăciun (1939) i se serveşte la masă fazani cu varză, bine fezandaţi şi este încântat. La Hautte aux Roseaux bea singur o sticlă de Affentaler Klosterrebberg din 1921 şi vinul îi produce toată noaptea visuri colorate. Citeşte, seară de seară, Biblia şi aşa va face tot timpul războiului. De pe celălalt mal al Rhinului, francezii trag fără să aibă motive serioase şi, enervându-se, căpitanul ordonă să fie trase 250 cartuşe spre poziţiile inamicului. Soldaţii, care de regulă se plictisesc, sunt acum veseli. Nu uită „vânătorile subtile". Studiul insectelor produce o satisfacţie care creşte odată cu vârsta. Soldatul Rumke, bucătarul companiei, se arată priceput şi, când pregăteşte o excelentă supă de linte, comandantul (Jünger) îi acordă gradul de caporal. Intrând în Franţa, drumurile sunt jalonate de sticle de şampanie. Soldaţii devastează faimoasele pivniţe franceze. Caporalul–bucătar povesteşte că bunicul său a traversat aceeaşi vale în 1870, tatăl său în 1914 şi acum e rândul său... Stilul în care căpitanul Jünger notează toate acestea este lipsit de aroganţă, Jünger vorbeşte de primejdiile războiului, de fatalităţi, de *teroarea distrugerii*, de distanţa care separă pe războinici de moarte. Naratorul vine dintr-o mare cultură şi intră, însoţind o armată, în altă mare cultură. Este a doua oară, în fapt. La Laon îşi dă seama că a mai fost aici în 1917. Bea un fin Cointreau şi o şampanie veche. Seara citeşte o carte de Bernanos, descoperită în casa în care a fost încartiruit. Meditează la soarta oamenilor celebri şi-i pare (ideea profundă!) că „în măsura în care ne facem un nume, suportăm o pierdere a calităţii, în chip special aceea pe care am putea-o numi calitatea aproapelui". Faptul se vede mai bine, zice Jünger, la femei. Oraşul are un muzeu cu piese importante şi, pentru a le ocroti, căpitanul pune să fie păzit. Există şi o catedrală frumoasă în Laon şi, pentru ca vizitatorii să aibă o ţinută potrivită, acelaşi căpitan desemnează un soldat care să-i supravegheze. Protocolul trebuie respectat. În casa în care locuieşte se află o pivniţă cu vinuri rare, însă în mare dezordine. Jünger se hotărăşte s-o aranjeze şi caută printre prizonierii francezi un om priceput. Îl află, e un fost *garçon de café* din Montmartre. Discută cu el despre vinuri, stridii, despre *bouillabaisse* şi despre femei. Garçonul le clasează pe cele din urmă pe provincii. Cele din Marsilia sunt mai puţin frigide decât pariziencele. Prozatorul notează cu seriozitate aceste opinii. Printre ele, strecoară şi reflecţii cu un caracter mai general: „am avut totdeauna o înţelegere pentru nefericire, dar, din nenorocire pentru mine, mai ales pentru acelea care nu erau la modă. Mi se pare, de altfel, că unul din caracterele adevăratei nenorociri este acela de a nu fi deloc în gustul zilei". Observaţie fină.

Aventura căpitanului merge în acest timp înainte. În ziua de 18 iunie 1940 ajunge la Montmirail şi se instalează în castelul de La Rochefoucauld, unde notează, seara, în jurnalul său aşezat la biroul ducesei. Este emoţionat, *Maximele* constituie pentru el o carte de căpătâi. Se gândeşte cu mai mare luciditate la destinul maselor în furtunile istoriei. Starea lui de spirit merge în sensul tragicului: „văd pentru prima oară masse atât de mari suferind într-un spaţiu restrâns. În circumstanţe asemănătoare, indivizii îşi pierd identitatea. Remarc de asemenea modul mecanic şi irezistibil care este propriu catastrofelor". E limpede că însemnările lui Jünger urmează la suprafaţă scenariul unui jurnal de campanie, însă, pe măsură ce campania durează şi numărul dezastrelor creşte, prozatorul moralist începe să ia locul căpitanului decorat cu *Crucea de fier.* Paginile jurnalului devin mai dense şi, cu toate că Jünger nu este filozof şi nici nu arată o preocupare specială pentru filozofie, el reflectează cu mai mare acuitate la destinul acestor imense mase de oameni dislocate, spulberate. Trufia învingătorului dispare completamente din caietele intime. Rămâne doar curiozitatea omului de cultură şi neliniştile prozatorului „crescut în furtuni de oţel". ■

Premiile Academiei Române pe anul 1991

I. LITERATURĂ ŞI FILOLOGIE

1. Premiul „M. Eminescu"

a) Horia BĂDESCU – Furcile caudine (poezii)

b) Leonida LARI – Dulcele foc (poezii)

2. Premiul „Ion Creangă"

a) Ioan–Mihai COCHINESCU – Ambasadorul (roman)

b) George CUŞNARENCU, Nicolae ILIESCU – Dodecaedru (proză)

3. Premiul „Lucian Blaga"

a) N. STEINHARDT – Jurnalul fericirii (memorialistică)

4. Premiul „T. Maiorescu"

a) Marian PAPAHAGI – Cumpănă şi semn (critică literară)

5. Premiul „Timotei Cipariu"

a) – Tezaurul toponimic al României Moldova, vol. I, partea I (realizat de un colectiv al Institutului de Filologie Română „Al. Philippide" din Iaşi)

II. MUZICĂ, ARTĂ PLASTICĂ, ISTORIA ARTEI

1. Premiul „George Enescu"

a) Dan DEDIU – Quartet de coarde nr. 3

2. Premiul „Ion Andreescu"

a) Teodor MORARU – (pictură) Expoziţia personală, 1991 (Galeria „Simeza", Bucureşti)

b) Gh. ILIESCU–CĂLINEŞTI – (sculptură) Participare la Bienala de la Sao Paolo (Brazilia), 1991

3. Premiul „George Oprescu"

a) Mihai GRAMATOPOL – Artele miniaturale în antichitate

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

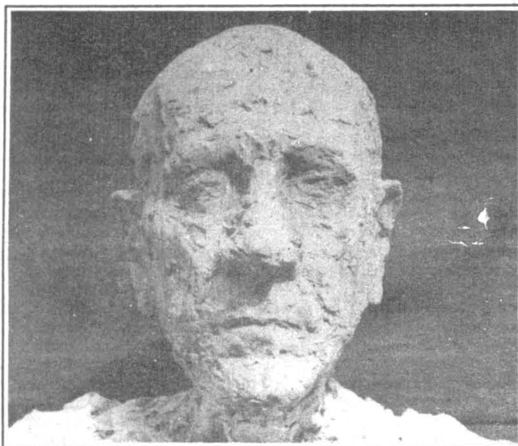
Sprijinit în lancea melancoliei

Petre Bucșa
TRANSPARENȚE
Ed. Porto-Franco
Galați 1993

Cu mai mult timp în urmă un teoretician al „criticii debuturilor" atrăgea atenția asupra faptului că poeții au tendința de a-și revizui opera de tinerețe. În această serie intră și Petre Bucșa cu noul său volum de versuri – *Transparențe* –, poet de la al cărui debut editorial au trecut 50 de ani (*Cetini mohorâte*, 1943). Astăzi Petre Bucșa privește înainte și înapoi cu melancolie. Nota dominantă a poeziilor sale e obsesiva scurgere a timpului: „Vă mai aduceți aminte/ de anii noștrii tineri?... / Doamne cât de repede i-am lepădat/ asemenea dinților de lapte/ și inconștienți, i-am aruncat la gunoi/ având credința stupidă că în locul lor/ alții mai teferi se vor ivi". (*Prieteni*). Același sentiment domină frământarea artistică împletindu-se cu senzația sublimului chin, al cuvântului părelnic, „precum steaua în oglindă" a cărui fâlfâire o aude (fără a o putea vedea) pierzându-și ecourile în tunelul timpului: „Până în margini de margini/ mi-e dor și mi-e sete de tine,/ cuvântule de-aievea:/ vino să-ți pipăi cununa de spini/ și să plâng./ Vino până nu putrezește fibra luminii/ până nu se înnegurează fața ei de argint/ până când acest pumn de țărână/ nu este chemat de pământul/ din care odinioară s-a smuls!"(*Umbra fragilă*) Poezia de dragoste e, și ea, atinsă de aura tristă, a trecerii „peste răspântie". Cu toate acestea senzația de liniște, echilibru și lumină e foarte puternică. Poetul nu e măcinat de incertitudini, ci are neliniștea cunoașterii, poezia nu e enunțiativă, în genul lirismului sentențios, nu e tentată de efortul revelării stărilor inefabile. Ea are fața întoarsă spre atemporal, spre „vremea de glorie a zeilor" care (urmează tot o constatare a sa) „a cam trecut de mult". Sprijinit în lancea melancoliei ca un alt Don Quijote, poetul ia act de existența nemiloasă a timpului care-i transformă idealurile într-o luptă cu morile de vânt mișcate de o soartă fățarnică și lunecoasă: „Timpul hain/ se revarsă peste mine în șuvoaie" năruindu-se lent în „albiile sângelui" și „peste arătătoarele ornicului". Uneori poetul se revoltă și-și sfidează cu mândrie apropiată de frondă inamicul: „Din când în când din dealul cu pruni/ cineva îmi măsoară prin binoclu/ statura/ Dar eu îi zâmbesc/ și-mi potrivesc pendelete cravata..." (*Din când în când*). Alteori imagini de coșmar îi tulbură liniștea: „În carnea mea bătucită de vremuri/ aud uneori cum își așterne moartea,/ pendelete, culcușul./ Și mă cutremur" (*E cineva*?) Rezultatul nu e sentiment greu suportabil, o luptă cu viitorul, ci, mai degrabă un armistițiu în reculegere, o pace tainică, senină, mioritică: „Mereu parcă mă-ncearcă un cutremur,/ O răzvrătire a cărnii lent îmbătrânind/ și-un vuiet surd s-ar furișa prin vrana/ fiecărui os, precum un vechi, nevertebrat colind.// Și parcă simt asupra-mi cum, alene/ perseverent își țese plasa un paiang/ și cum prin broderia ei nespus de fină/ lacrimi moi de ceară stelele-și preling." (*Presentiment*).

Poeții, ca și femeile, sunt sensibili la vârstă. Petre Bucșa are curajul acestui adevăr disimulat în artă, privind-o fără teamă, neliniștit doar de cuvintele ce n-au putut fi rostite și au lăsat gândurile fără veșmânt. Își asumă adică o responsabilitate pe care, vai, critica neputând-o deghiza ci doar traduce, ar putea răni fără voie.

Lucian CHIȘU

Vasile Gorduz, Portretul lui H. H. Catargi

Bârfa la români

Grid Modorcea
BĂIEȚII DE BANI GATA
Ed. Alcris
București 1993

Pentru că obiceiul de a colporta zvonuri trebuia să poarte un nume, i s-a spus, simplu, Figaro. Desigur, mai întâi a fost personajul lui Beaumarchais, apoi cunoscutul cotidian... și așa mai departe. Chestiunea devine interesantă atunci când o proiectăm între cele două oglinzi paralele deja celebre – viața și literatura. Probabil că *spunerea de povești* este ceea ce deosebește omul de celelalte viețuitoare. De la focul preistoric care aduna în jurul său tribul, până la sala de cinematograf care fascinează milioane de cetățeni onești bântuiți de dorința de a evada din onestitate, ființa umană a căutat și a aflat, mereu, sanctuare ale gregarității. A fi laolaltă îndeamnă la a schimba impresii. Nu unul despre altul, ci, mai cu seamă, unul despre ceilalți. Așa se nasc poveștile, povestirile, legendele și miturile. Din bârfă. În viață nu trebuie să spui neapărat adevărul, ci să povestești cu farmec. În literatură nu trebuie să scrii neapărat adevărul, ci să narezi cu farmec.

Pentru literaturile occidentale, bârfa turnată în text a creat, de foarte multe ori, best-sellers-uri. Cititorii dau cu ușurință sume respectabile de franci, dolari, mărci sau lire sterline pentru a cunoaște amănuntele picante din viața VIP-urilor, adică a personajelor foarte importante într-un anumit moment. Pentru literatura română, până nu de mult acest lucru era aproape imposibil. Acum se poate și la noi. Simplului cetățean i s-a dat libertatea de a părăsi șoapta la un colț umbros de stradă și de a-și găsi aceleași delicii în postura de cititor. Are posibilitatea de a intra, cu ochii minții (uneori, poate, cu cei ai minciunii), atât în dormitorul „foștilor", cât și în cel al „actualilor".

Bârfa la occidentali este, mai întotdeauna, subțire. Bârfa la români este, mai întotdeauna, groasă, lăfăindu-se din abundență în piperatul sos al scandalosului stil balcanic. „Vorbe! Povești!", spune un personaj din *Băieții de bani gata* (pag. 59) – cartea lui Grid Modorcea, recent apărută la Editura Alcris. Respectivul personaj dorea, astfel, să infirme opinia unui partener de dialog. Atitudinea lui este, însă, lipsită de sens... și simț narativ. Pentru că simplul cititor frisonează de plăcere tocmai atunci când i se pun sub ochi „vorbe și povești". Pe el nu îl interesează autenticitatea zvonului, ci gradul de indiscreție al acestuia. La numai două pagini distanță, un alt personaj îl contracarează pe primul: „Dacă vrei să scrii adevărata istorie, trebuie s-o întorci ca pe-o mănușă. Partea nevăzută e cea mai interesantă, fiindcă e cea mai vie! Uite, știai că Petru Groza era cel mai futadore din România?! Avea o sculă... că o prindea cu o jartieră de pulpa piciorului, să nu-l facă de rușine prin adunări, la mese sau congrese, când se uita la vreo fustă!" (pag. 61–62). Asta a fost, e și va fi, deci. Zvonul scandalos, amănuntul picant, trimiterea obscenă despre și la persoane sus-puse sunt prizate cu lacom entuziasm de anonimul cititor. *Băieții de bani gata* mixează aproape toate zvonurile oripilante care au circulat pe seama nomenclaturii comuniste din România ultimilor 40 de ani. Carte de memorii, carte de reportaj, carte de comentariu eticist cu exemple negative? Este greu de definit exact... Grid Modorcea dezvăluie viața intimă a celor care au fost la putere pe timpul lui Dej și Ceaușescu – și, mai cu seamă, a odraslelor acestora. Lux deșănțat, orgii sexuale, abisuri de mizerie umană, o înfiorătoare nepăsare față de ceilalți, cei „de jos". Unele nume apar ca în realitate, altele sunt mascate rebusistic, dar pot fi descifrate relativ ușor. Cititorul își poate oferi, prin urmare și plăcerea de a afla imediat, și pe cea de a căuta. Astfel, lectura îi poate fi atât utilă, cât și plăcută. Eventual!

Dar, după încântarea de a afla cât de nemernici au fost cei care ne-au făcut să tremurăm de frică timp de patru decenii, te cuprinde oroarea. Un sentiment apropiat de îngrețoșare și refuz al faptului că *ei* au putut exista. Și poate mai există încă. Aici, descoperi un amănunt interesant: vorbele nu descriu *exact* istoria, dar pot genera o atitudine față de istorie. Prin nu știu ce sistem de vase comunicante ale conștiinței, bârfa frizează, uneori, metafizica.

Gabriel RUSU

Singurătatea sinelui

Călin Vlasie
UN TIMP DE VIS
Ed. Calende
București 1993

Lirica secolului al XX-lea vorbește în enigme, obscurități și disonanțe. Călin Vlasie folosește un limbaj al visului, impunând în peisajul liricii contemporane *Un timp de vis* și o scriitură onirică: „Trăiesc într-un vis din care nu mă mai pot/ trezi/.../ Ferice de mine că pot încă vorbi visând" (*Un timp de vis*).

Poetul se abandonează visului din vis: „...Sunt trăit de vis/.../ Cum se face că eu pot descrie/ visul pe care tocmai îl visez?" Eul său participă la obiectul imaginației sale lăsându-se trăit de visul care devine o inteligență poematică, „operator" al limbajului poetic, artist care-și experimentează actele transformatoare ale fanteziei sale dictatoriale sau ale opticii sale ireale pe un material dat (ființa poetului): „Rolul acestui vis este de a modifica/ total ideile și simțămintele corpului/ pe care cândva îl numeam al meu/.../ Sunt captivul acestui vis".

La nivel structural, haosul originar, când visul era neființă, ne-scriitură, se regăsește printr-un trucaj stilistic: absența punctului, care pare să detroneze fragmentarismul esteticii postmoderniste, fără să anuleze însă fascinația indeterminării. Punctul nu există. În loc de punct urmează alt titlu care anulează discontinuitatea sau poate că titlul este o camuflare a punctului, o complexă stare sufletească ce se decantează în versuri. Absența „spațială" a punctului, transfigurarea lui în semnificant și semnificație, traduce ilimitarea temporală, infinirea onirică.

Visul este în același timp Marele Real și Marele Abstract, care justifică singurătatea metafizică a poetului: „Să fii singur și fără/ singurătate în camera de vise a sinelui: intrasem în mine/ Adânc în mine/ Mă baricadasem/ Și vorbeam/ Vorbeam tare în clădirea/ cu infinite săli/ prin care treceam/ în viteză în mare viteză/ Nu mă vedea nimeni/ Nu mă chema nimeni/ Vorbeam cu mine însumi/ Enervat de muțenia zidurilor".

„Enervat de muțenia zidurilor", de imposibilitatea unui dialog cu clădirea din vis, poetul își mută vorbirea din vis în scriitură, în acest limbaj al visului care se vorbește pe sine căutând un posibil dialog cu un potențial lector. Lectura poate anula singurătatea poetului care ființează în poeme ca elipsă metaforică.

Singurătatea se anulează. Poetul rămâne cu timpul de vis. Singur fără singurătate.

Cristina NECULA

Romanul parodic

Laurențiu Cerneț
EVADARE DIN PARADIS
Ed. Helicon
Timișoara 1993

Dacă cineva ar cumpăra noul roman al lui Laurențiu Cerneț cu speranța de a urmări cu sufletul la gură vreo poveste tumultoasă ori destinul tragic sau fericit al vreunui personaj, ar fi dezamăgit. Ceea ce scriitorul numește „roman" este de data aceasta mai mult o încercare de autoanaliză, de demontare a resorturilor intime ale creației literare.

Începând un fir epic – povestea unui Emil Rogovea, părăsit brusc, nu se știe de ce, de soție – L. Cerneț se oprește din loc în loc pentru a reflecta asupra condiției romanului: „S-au topit rigorile de altădată. Mi-e teamă că pe cititor nu-l interesează decât acțiunea și personajele", încearcă diverse variante pentru a continua narațiunea, punându-și, rând pe rând, în fața cititorilor, deveniți spectatori, măști duioase, vesele, triste sau chiar grotești, uimindu-i cu arta sa de a se juca cu cuvintele: „Mă joc cu vorbele și-mi antrenez creierul". Dincolo de toate, parodia rămâne unul din punctele forte ale autorului, parodia ca expresie a simțului ridicolului: „Mai încolo zăresc un pătuiag gotic, lângă care un bătrân cașectic – din profil seamănă cu Ronsard – cioplește un fluier dintr-o ramură de salcie. Mi-l închipui potrivind, cu degetele sale de om al secolului XX, tuburile de trestie ale unui nai. Unde ești Pan?"

Fiind scris în anii 1987–1988, romanul este o reacție încărcată de ironie la adresa literaturii-șablon: eroi exemplari, probleme bine definite și soluții clare; o lume în care nu există decât frământări majore, generate de elemente exterioare – un paradis iluzoriu și tâmp. Tocmai din acest paradis evadează Emil și Vera Rogovea, intrigând și pe cei din jur și pe cititor.

Caracterul introspectiv al scrierii este evident, căci cei doi se caută fiecare pe sine, devenind nemulțumiți atunci când se simt copleșiți de suficiență.

Problematica pusă pare a fi de mare actualitate. Luați de vâltoarea mărunțișurilor cotidiene ne închidem prea adesea într-o carapace de indiferență și automulțumire, renunțăm să mai avem idealuri și să mai luptăm pentru ele. Tocmai asta vrea să ne reamintească istoria lui Emil – e necesar să nu uităm să visăm, să ne dorim altceva, să „ne copilărim" din când în când, căci „Numai așa nu vom îmbătrâni niciodată", refuzând platitudinea, mediocritatea, rutina.

Corina CHELARU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

STAREA LITERATURII

CĂTĂLIN ȚÎRLEA declară că vrea să fie un bun SCRIITOR ROMÂN

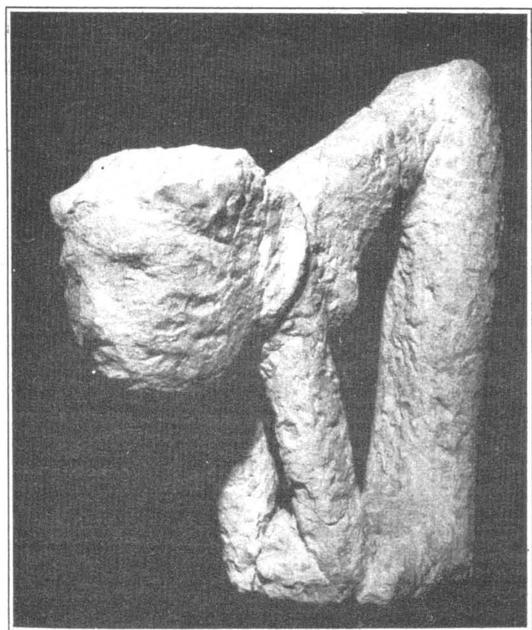
La radio, my gggeneration cu formația WHO. La televizor, WHO'S WHO.
Reprezentant lucid al celor născuți după 1960, Cătălin Țîrlea își asumă riscul. Într-o lume scriitoricească balcanică și periferică (din vina ei), el are complexul lipsei de complexe. Bravo lui!
În dosul prezenței de playboy (înalt, brunet, graseind ușor, mâini puternice, de tenisman) se ascunde tot atâta rigoare și restul tandrețe.
Îmi amintesc tăietura aspră a textelor lui. La fel de aspri sunt și termenii pe care îi folosește. Nu știu ce va deveni Cătălin (poate un moralist, poate nu) dar e bine ca e. Iar după el, cu siguranță, se pregătește ziua de mâine a literaturii române.

— Uite ce-i, fiindcă am un oarecare plan cu toate convorbirile astea, să te întreb și pe tine cine ești și ce poftești?

— Păi... nu prea știu! E greu de răspuns. De altfel, nici nu se pun astfel de întrebări. Vrei să produci crize existențiale interlocutorului...? Vrei, doamne-ferește, să se sinucidă...?

— Ascultă, eu pun aici întrebări! Dar s-o luăm altfel. Se zice că ești redactor la televiziune!

— Deci mă inviți să-mi fac **mea culpa**. Ei bine, n-am s-o fac... Nu mă simt câtuși de puțin culpabil și nu mă rușinez de activitatea mea la TV. Am fost, în toate demersurile mele, perfect onest față de mine și față de breasla scriitoricească, căreia îi port un prea mare respect ca să-mi permit cu ea „mârlăniile" tipice ziaristului. În rest, televiziunea este doar locul de unde-mi câștig, lunar, existența. Nimic **mai mult** (subliniază, te rog!). Meseria mea este aceea de scriitor, nu de realizator tv, care e o funcție de conjunctură.

Vasile Gorduz, Himera

— Eu mă consider cititor cu diplomă, drept pentru care te întreb, ca scriitor, ce-i cu această revistă „Nouăzeci"?

— Eu mă cramponez, mai mult, poate, decât alți colegi ai mei, de ideea existenței acestei reviste, și lucrul ăsta mi s-a și reproșat, dar continui să cred că „Nouăzeci" e mai mult decât un joc. Scriitorul are nevoie de instrumente diverse pentru a se putea exprima deplin. Nu-i de ajuns să-și publice cărțile o dată la doi ani; are nevoie și de un loc unde să-și exprime obsesiile imediate, opiniile de conjunctură, detaliile existenței cotidiene, iar acest loc nu trebuie să fie presa cotidiană, presa de consum, care îl pervertește, ci **revista de cultură**.

— Cărțile nu schimbă și ele opiniile cititorilor?

— Literatura nu e făcută să miște masele. Ea poate să miște conștiința lor, dar asta la nivel de secole, e o mișcare lentă...

— Totuși, cred că literatura e mai importantă decât istoria. Descrie mai corect, nu crezi?

— Ba da. Amprenta literaturii în conștiința umanității e mai accentuată decât aceea a istoriei. Dar eu ziceam altceva: nu scrii o carte ca să scoți oamenii în stradă, pentru asta scrii, eventual, editoriale. Clar? Literatura e conștiința de durată a unui popor, nu un stimul pentru convulsiunile lui de conjunctură.

— Și, va să zică, ce vreți voi cu „Nouăzeci"?

— Este o revistă de grup (o fac împreună cu Cristian Popescu și Ioan Es. Pop) și o scoatem în ideea de a avea și noi un loc al nostru unde să ne spunem enervările lunare. Că, privită din afară, ea poate însemna mai mult, având un program și o linie ferme, asta e o consecință și nu neapărat o premisă. Eu cred că dacă fiecare grup de prieteni-scriitori ar avea câte-o revistă de-asta lunară, viața literară ar fi mai dinamică, cel puțin...

— Ai zis că meseria ta... etc. Dar ca realizator tv, ce-ți propui să... „realizezi"?

— Măi omule, acolo e altceva. „Nouăzeci" e o problemă de familie. Eu la televiziune nu sunt și nu pot fi „nouăzecist". Acolo, obligația mea morală este aceea de a reflecta toate zonele literaturii contemporane, în măsura posibilităților și a priceperii mele. A, că aduc și scriitori din generația mea, asta o fac pentru că nu știu cine ar putea-o face, dacă nu eu...

— A propos, simți o luptă între generații?

— Nu. Singura generație cu care am avut contact a fost generația '80. Sunt prieten cu aproape toți. Au fost alături de mine de la bun început, m-au învățat să scriu... Lupta, pentru că este vorba și de o luptă, se dă între lichele și oamenii care vor să rămână onești.

— Crezi că e utilă o discuție pe generații?

— Nu face nimeni așa ceva și nici nu cred că ar fi util. Generația e o chestiune a perioadei de formare. După existența în pluton timp de trei, patru, cinci, hai zece ani, generația se dizolvă. De-asta spun că generația '80 a dispărut.

— În sensul ăsta cred că ai dreptate. Dar ia spune-mi, care e diferența, dacă e, între optzeciști și nouăzeciști?

— Ce să spun... Părerea mea e că noi, așa-zișii „nouăzeciști", nu formăm o generație literară, asta și datorită conjuncturii, pentru că noi ar fi trebuit să existăm ca generație acum, în anii ăștia, în care vezi ce chef pentru literatură are lumea... Voi, din punctul ăsta de vedere, ați avut noroc. „Nouăzeci" nu este revista generației '90, ci doar a unui grup. Titlul derutează... Cred că noi, ca scriitori, avem o sarcină mult îngreunată. **Ca să fii scriitor, azi, trebuie să ai nebunia de a vrea cu tot dinadinsul să fii.** Pe voi vă trăgea grupul și vremurile (ca să nu zic că și ambiția unor... mentori!), rătăciții erau imediat chemați la ordine. De noi n-are cine să tragă: vrem să fim scriitori – bine. Nu – nu!

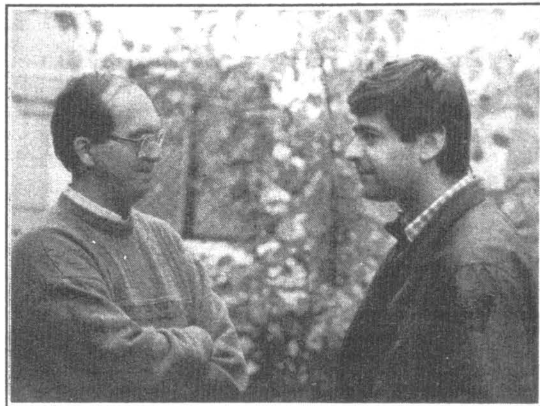
— Ce te face să vorbești astfel?

— Libertatea de expresie. Asta este marota existenței mele de scriitor. Câtă vreme nu se atentează la lucrul ăsta, eu nu plec din România.

— Care e rolul criticii?

— Critici literari, creatori de sisteme teoretice, noi nu prea avem, din păcate. La noi criticii stau pe granița dintre teoria de sistem și cronica literară. E penurie de sisteme critice, și tocmai ăsta e rolul criticii literare. Criticul literar nu trebuie confundat cu cronicarul. Uite, cei de la „România literară" au încercat să impună o generație de tineri, după chipul și asemănarea lor. Dar astăzi cronicarul literar nu mai are impactul pe care l-a avut altădată un Manolescu, de pildă. Dacă tinerii critici vor persista în a face cronică literară, nu vor ajunge nici măcar ca Manolescu, cronicari. Și mai e ceva: când cer criticului literar să fie și creator de sistem, nu-i obligatoriu ca acesta să fie și o personalitate culturală enormă. Pot exista grupări teoretice care să propună viziuni noi asupra literaturii, fără să stea sub mantaua unui patriarh, a unui **guru**. Noi avem, din păcate, prejudecățile astea.

— Cum vor arăta, deci, revistele literare?

— Toate ar trebui să arate ca „Nouăzeci". Cronici, scurte texte literare și în rest, masiv, opiniile scriitorilor despre problemele curente ale vieții literare. Dacă publicăm întruna, prin reviste săptămânale, cărți, studii de amănunt, articole omagiale, uzurpăm rolul cărții și frustrăm viața literară de oglinda ei curentă. Există tipuri de reviste ca „Arc", „Transilvania", „Steaua", „Viața românească", „Lettre internationale" care merg pe ideea de **caiet**, unde pot intra și texte literare ample, și studii. Dar revistele literare ar trebui să fie dinamice, mai degrabă **să discute** decât **să publice**...

— Cum trebuie așezată scara de valori?

— Eu am propria mea scară de valori. Vezi tu, ierarhiile literare sunt un instrument util pentru coafeze. Pe profesioniști nu-i păcălește nimeni. Dar, mă rog, dacă unii care cred că lucrurile mai trebuie reașezate, treaba lor. Să punem cazul Grigurcu. Eu de-abia aștept cartea lui în care să demonstreze cum trebuie reașezate valorile literare, așa cum aștept și cartea-replică a lui Simion, în care să văd de ce sunt ele bine așezate așa cum sunt. Din păcate, criticii noștri preferă să se înjure prin gazete **relativ** la o anumită chestiune, în loc s-o abordeze total, în cărți.

— Văd că spui multe, dar de scris?

— În fine, am semne clare că-mi va apărea volumul de povestiri, la editura Fundației Culturale Române, ce va cuprinde texte scrise între anii 1987–1989. După '89 am scris un volum de proze foarte scurte, la granița dintre literatură și publicistică, pe care nu știu cine mi-l va publica, iar de doi ani îmi bat capul cu un roman, „Anotimpuri de trecere", pe care îl voi termina în iarna asta.

— Ce părere ai despre Uniunea Scriitorilor, că tot e „à la une"?

— Uniunea Scriitorilor este singura formă legitimă de organizare a scriitorilor români. Așa, noi, acasă, cu prietenii, putem face câte uniuni dorim, dar asta e forma instituționalizată. Noi trebuie să ținem cu dinții de instituțiile de cultură naționale care pot și trebuie să protejeze artiștii: Ministerul Culturii, Uniunea Scriitorilor, Fundația Culturală Română... Nu discut aici chestiunea persoanelor din conducerea lor. Grav este însă altceva, dincolo de toate aceste întâmplări cu persoanaje: există forțe interesate în distrugerea instituțiilor culturale, și nu a persoanelor aflate în fruntea acestora.

— Ce vorbești, dom'le? Și care sunt aceste forțe?

— Cei care, din diferite rațiuni sau complexe, doresc degradarea prestigiului unor astfel de instituții. Pe de-o parte, **liberalii utopici**, care cred că în cultură trebuie procedat ca în agricultură, conform legilor economiei de piață, fascinați de teoria statului minimal în aceeași măsură în care erau, mai demult, fascinați de teoria statului socialist. Pe de altă parte, **naționaliștii extremi**, veșnici adversari ai instituțiilor de cultură moderne, amatori de structuri instituționale anchilozate.

— Tu ești de dreapta sau de stânga?

— Eu sunt un om de stânga. Opoziția, la noi, nu se poate face decât de pe pozițiile stângii, asta și pentru că de decenii întregi avem regimuri politice de dreapta, fie prin coordonata naționalistă, până în '89, fie prin cea liberală-utopică, după '89. Sunt de stânga și din frondă, căci mă enervează enorm ideea că dacă nu ești de dreapta, nu ești intelectual fin...

— Cum se vede, din larg, literatura română?

— N-am fost, în viața mea, decât până la Ruse, care este un oraș frumos din străinătate. Când am fost acolo, n-am stat decât cinci ore, timp în care mi-am cumpărat țigări, așa că n-am avut timp să mă uit după literatura română, să văd cum se vede... din străinătate...

— Ce crezi că are de spus lumii literatura română?

— Aidoma spațiului sud-american, aflându-ne și într-o situație comparabilă, avem latențe spirituale care ar putea interesa lumea. Din păcate, ni se așază bariera limbii, pe care ei n-o au. Noi nu putem ieși decât cu traduceri, și-alea proaste. Dar despre lucrurile astea, Mircea Cărtărescu îți poate vorbi mult mai afectuos. Eu nu vreau decât să fiu un bun scriitor român, pentru cititorii români. Restul e orgoliu.

Nicolae ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ÎMPOTRIVA CURENTULUI

Valeriu CRISTEA

Alte gânduri de toamnă (II)

Dana Dumitriu de la a cărei prematură și nedreaptă dispariție s-au împlinit șase ani, spunându-mi, odată, după o târzie călătorie a ei la Paris, unde se întâlnise și unde, fireşte, discutase cu prieteni şi prietene din exil: „Prea le miroase (unora dintre aceştia n.n.) totul în ţara asta (în România)". Din această snoabă strâmbătură din nas s-a născut de fapt opoziţia noastră pseudo–intelectuală. Care nu poate respira decât în parfumata Europă.

★

Mă obsedează titlul ultimei (deocamdată) cărţi a lui Eugen Simion: *Moartea lui Mercuţio*. Probabil pentru că şi eu mă consider un Mercuţio.

★

Moment istoric: primirea României în Consiliul Europei. Secvenţă antologică: ministrul de externe al României sărutând mâna d-nei Catherine Lalumière, „doamna de fier" a repetatelor noastre examene în ale democraţiei.

★

Marea majoritate a oamenilor din Estul Europei sunt nemulţumiţi, aproape în egală măsură, de trecut şi de prezent, şi se tem de viitor. Aceasta e situaţia, şi de la ea trebuie să pornească analizele şi deciziile. Nostalgia după ce a fost nu există decât pe compartimente. Eu de pildă am nostalgia filmelor pe care Televiziunea română le dădea până prin 1985. Căci ceea ce ne dă ea astăzi, din acest punct de vedere, e de obicei infect, chiar dacă e mai totdeauna american.

★

De ce oare mai toţi intelectualii care o duc excelent (şi care au dus-o astfel şi *înainte*) au mereu în gură cuvântul *disperare*? Ca să pară mai interesanţi? Oricum sunt foarte interesanţi, ca specie.

★

Între disidenţa prerevoluţionară şi ciocoismul postrevoluţionar n-ar trebui să existe nici o legătură. Şi totuşi, uneori, există.

★

Condamnarea comunismului împiedicată, doar aparent paradoxal, de anticomunişti. De anticomuniştii viscerali dar mai ales de anticomuniştii oportunişti. Când vezi atâţia neruşinaţi cameleoni afişând o amplă vocaţie justiţiară, în loc să înjuri comunismul, îţi vine să-i înjuri pe ei, judecătorii lui impostori, recrutaţi de regulă dintre profitori ai vechiului regim.

★

Orice om are dreptul să-şi schimbe convingerile, mi se spune. Orice om onest şi serios, aş adăuga, căci altfel riscăm să deschidem larg porţile (le-am şi deschis oricum, demult, *imediat*) turmei de rinoceri, oportunismului.

★

După rinocerizarea produsă de fascism şi comunism astăzi asistăm la rinocerizarea produsă de anticomunism. Un anticomunism mirosind a vopsea proaspătă.

★

Deşi de la Aristotel încoace ştim că omul e un *zoon politikon* nu mică ne-a fost totuşi mirarea văzând ce *animale politice* au putut să răsară din rândul scriitorilor noştri!

★

Suntem mereu speriaţi cu faptul că foştii comunişti revin, într-o ţară sau alta, mai mult sau mai puţin, la putere. Dar foştii comunişti sunt şi ei oameni şi s-au adaptat noilor împrejurări, înţelegând că, roata istoriei nu poate fi dată înapoi. „Cine-a învăţat la ruşi/ nu poate gândi ca Bush". Ba poate. Viaţa a arătat că o asemenea mutaţie în gândire e posibilă.

★

Xenofobia, respinsă în principiu cu indignare de toată lumea este în realitate acceptată de *aproape* toată lumea, în anumite cazuri şi împrejurări. Dar nu există cazuri şi împrejurări, oricât de grave, care să justifice eliberarea unor permise de xenofobie.

★

Indiferent de situaţiile politice nu detest şi nu voi detesta nici un *popor*, fie el de la antipozi sau vecin. Sechele ale educaţiei internaţionalist – comuniste, probabil.

★

Un domn care ne-a vizitat ţara (însoţit de o micuţă doamnă) deplânge faptul că unii intelectuali „s-au întors prea repede la preocupările lor". Nenorocirea (căci nenorocire pare a fi în opinia respectivului domn) s-a produs cu toate că intelectualii au avut mereu în faţa ochilor două luminoase exemple de dăruire civică, de sacrificiu: „Când Gabriel Liiceanu îşi *pune în paranteză* vocaţia lui de filozof, când Nicolae Manolescu *pune în paranteză* literatura pentru *a se angaja politic*, pentru *a mişca ceva*, reabilitând conceptul politic spre deosebire de politica unde *viermuiesc* politicienii, pentru *a trezi conştiinţele* încă *adormite*, pentru *a da un exemplu* altor intelectuali care s-au întors prea repede la preocupările lor, acest *spor de sacrificiu* mi se pare cu adevărat extraordinar. Asta este o constatare *solară*. (s.n.)" Constatarea e neîndoios *solară* dar mă întreb dacă vocaţia, ***adevărata*** vocaţie poate fi pusă, aşa, dintr-un condei, *între paranteze*. Şi dacă nu cumva e vorba nu de un *spor de sacrificiu* (quelle idée) ci de un *spor de avantaje şi privilegii*.

Vasile GORDUZ, Himeră cu pui

★

Din *Scrisoarea către prieteni* (care deci nu-mi este adresată) a lui Mircea Dinescu, spicuiesc, cititor imparţial, următoarele pasaje: „... o bună parte a jurnalismului dâmboviţean, de la revista «22» până la ziarul «Vremea», încremeneşte în vulgaritate şi în sictir". Din cauza emoţiei, probabil, autorul dezlănţuitei scrisori uită să ne spună dacă include în această „parte a jurnalismului dâmboviţean" şi „Academia Caţavencu".

★

„Spuneţi-mi totuşi, dacă aţi adus măcar o jumătate de cui la Uniunea Scriitorilor din turneele dvs. (întrebarea e adresată "prietenilor" d-lui Octavian Paler şi d-nei Ana Blandiana) prin Statele Unite şi Europa Occidentală". Nu se înţelege la ce turnee se referă aici Mircea Dinescu. Impresia mea e că d-l Octavian Paler a stat neclintit în post (vezi editorialele din „România liberă") iar d-na Ana Blandiana n-a mai coborât de la tribună, după '89. Când să mai fi călătorit în aceste condiţii? Înainte, pe vremea lui Ceauşescu, e adevărat, au călătorit, şi nu puţin; da, dar pe atunci erau persecutaţi...

★

„... m-am exilat un an la Berlin şi începusem să simt că..." Exilat, la Berlin! Ca Ion Luca Caragiale! Cum se repetă istoria!

★

Pe mine, în toată povestea asta previzibilă a scandalului de la Uniunea Scriitorilor, cu tipografiile, şi celelalte mă lasă perplex doar faptul că Mircea Dinescu a fost (este?) preşedintele Fundaţiei pentru *promovarea literaturii germane* din România! Ce caută neamţul în Bulgaria?

★

Un coleg de la „Caiete critice" îmi spune, în legătură cu aceste „gânduri de toamnă" din „Literatorul": Foarte bine! Credeţi ce doriţi! Dar de ce trebuie s-o şi spuneţi? Aş putea să mă supăr, dar realizez că de fapt îi sunt recunoscător. Mă emoţionează *grija* pe care în mod sincer pare să mi-o poarte. Nu e de acord cu convingerile mele, dar s-a săturat să mă vadă mereu „masacrat". O asemenea grijă (puţin umilitoare, desigur, dar pornită din afecţiune, din dorinţa de a mă feri de lovituri) nu mi-a mai arătat-o decât un foarte vechi prieten, Miron Kiropol, care de câte ori îmi scrie nu uită să mă certe: „Cap de catâr, de câte ori ţi-am spus să te laşi de politică!" Iar eu nu mă las, nu de politică, pentru că strict vorbind nu fac politică ci exprim anumite atitudini, inclusiv politice. Şi nu mă las pentru că eu *chiar am luat şi iau în serios democraţia, drepturile omului*. Şi oare care drept, dacă nu al libertăţii de opinie este mai important pentru un intelectual? Continui să cred că pe cel care gândeşte altfel decât tine nu trebuie să-l *demaşti*. Ci să-l combaţi. Cu argumente.

PRIMIM:

Plângerile unui fost ministru

Cu inteligenţa lui parşivă şi molcom zeflemitoare, domnul Andrei Pleşu comite, fără să vrea, unul din cele mai paradoxale pamflete literare postrevoluţionare. Publicat în *Dilema* pe care o păstoreşte cu superioară bonomie şi oarecare comoditate administrativă, scrierea debutează printr-o rafală cu gloanţe oarbe trasă jur împrejur în ţinte care încep cu Vadim Tudor şi se termină cu Ana Blandiana, să zicem. Nu iartă nimic gânditorul de la Tescani şi cu automatul spontaneităţii fixat în şoldul încă neluxat de patimi politice se vrea echidistant şi îngăduitor ironic. Prilejul scurtei predoslovii pregăteşte rama tabloului în care, cu tuşe sigure de pedagog rasat, va creiona portretul vorbit al celui mai tânăr şi straniu preşedinte pe care l-au avut scriitorii români: Mircea Dinescu.

Cine şi ce este copilul teribil din Slobozia în viziunea patern mustrătoare a fostului ministru şi intelectual de indiscutabilă rasă? Este, în formularea vag pudibondă, o „natură dificilă".

Care sunt, în viziunea ex–ministrului, trăsăturile acestei „naturi" atât de speciale? Întâi, „falimentul oricărei pedagogii". Apoi, ar mai fi" arbitar ca un cutremur şi previzibil ca un anotimp". Se mai pot adăuga lipsa „calmului instituţional" şi chiar „genuin–abuziv". Şi în fine, „poate fi nedrept" şi „poate răni". Dar numai atât. În rest, Dinescu are o mulţime de alte calităţi pentru care domnul Andrei Pleşu, suferind confratern, îl deplânge şi-l compătimeşte superior. Deşi a fost „victimă resemnată a impulsivităţii sale", subtilul critic de artă, preocupat încă de soarta culturii române, deplânge destinul tânărului preşedinte şi nu-l crede capabil de „duplicitate". Nici de perfidie şi corupţie nu-l vede capabil, ca să nu mai vorbim de „mirajul căpătuielii". Duios! Înălţător de duios, în ce mă priveşte. Domnul Pleşu, în rigurozitatea sa echidistantă şi în neutralitatea cu vagi sonorităţi nostalgice, ne asigură că l-a ales pe tânărul Dinescu în calitatea de preşedinte de breaslă fiindcă el era „starea noastră de spirit".

Era în acele vremuri postrevoluţionare când, la Ministerul Culturii reconceput de domnia sa, nu exista un Mihai Ungheanu, ci un Dan Petrescu să zicem, când Marian Munteanu nu „scruta dezaprobator intelectualitatea română", ci vorbea mesianic şi sonor, cocoţat în celebrul balcon din buricul Bucureştilor. Era pe vremea când „Ileana Mălăncioiu nu-l înfiera pe Andrei Pleşu" şi domnul Coposu nu era „sedus" de domnul Adrian Năstase. Ce mai, se întâmpla pe vremea când: Dinescu era „generozitatea mediteraneană" (?), dar şi „stihie torturantă".

În fine, paradoxalul pamflet, cu meandrele lui atât de suav–anapoda, se vrea o compasiune, dacă nu târzie, cel puţin obligatorie pentru cel căruia foştii „disidenţi" îi „delegau protestul". Se vrea o dulce rememorare a vremilor de nu prea îndepărtată glorie când „miniştrii nu stau pe mormane de suspiciuni". Şi, ca un semn al adulaţiei secrete, domnul Pleşu se extaziază subteran de gestul curajos al tânărului preşedinte: demisia! Acum, ne deplânge şi se deplânge domnia sa, ce ne vom face fără „circarul", „intratabilul", „vanitosul" preşedinte care a părăsit „nebunia vremurilor"? Nu ştim, domnule Pleşu, ce ne vom face şi ne întrebăm în consens cu dumneavoastră: „cine o să ne restituie fericirea pierdută".

Nu ne mai rămâne decât să-l implorăm pe „copilul teribil din Slobozia" să revină, revizuindu-şi debusolanta demisie şi să se aşeze gesticulând şi mârâind în fotoliul ocrotitor în care au popist făpturile lui Rebreanu, Sadoveanu şi Zaharia Stancu. Asta fiindcă „Dinescu e mereu transparent, curajos, direct, cum puţini ştiu să fie în lumea noastră de azi"...

De fapt, sunt obligat să-l înţeleg pe domnul Andrei Pleşu şi să-i admir abilitatea superior ironică, solidaritatea şi nostalgia faţă de tânărul poet rebel la pedagogie, alături de care a candidat naiv şi apolitic „independent" şi, mai nou, meditabund.

Şi totuşi, era oare Mircea Dinescu emblematic pentru prestigiul năpăstuiţilor scriitori de azi sau din totdeauna? La această întrebare, domnul Andrei Pleşu nu ne-a răspuns încă.

Mircea MICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

EVENIMENT

La Buzău - din nou Ion Băieşu

Ca urmare a unor eforturi merituoase, desfăşurate pe parcursul a jumătate de an, iniţiatorii şi organizatorii Festivalului naţional de teatru comic scurt „Ion Băieşu" au reuşit să ducă la bun sfârşit prima sa ediţie. Pe parcursul unei săptămâni (între 11 şi 17 octombrie), buzoienii şi invitaţii lor au vizionat felurite montări ale textelor autorului omagiat, în versiuni mai izbutite sau mai puţin izbutite, în regii mai abile sau mai stângace, jucate de actori mari, mijlocii şi mici, profesionişti, sau neprofesionişti.

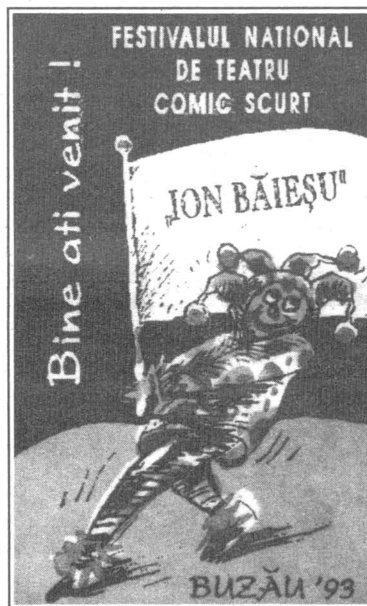
De asemenea, tot în această săptămână s-a mai vernisat şi o expoziţie de grafică satirică, în foaierul sălii „Crâng" (în care s-au desfăşurat toate spectacolele de teatru). Au expus Ştefan Popa Popas, Miron Dinulescu, Bogdan Petri, Mihai Matei, Constantin Ciosu, caricaturişti de anvergură, cu umorul testat în numeroase competiţii internaţionale, de unde s-au întors adesea cu premii. Luni, 11 octombrie, s-a petrecut şi lansarea a două cărţi de umor (una dintre ele aparţinând unuia dintre premiaţii festivalului), respectiv „Nu jefuiţi femeile geloase" de Tudor Popescu şi „Regina încurcăturilor" de Maria Marian. Festivalul a conţinut, de asemenea, un concurs de creaţie literară, mai precis de teatru scurt şi, ca urmare a deliberărilor unui juriu conştiincios, s-au premiat, cu premiul întâi, două piese de Matei Vişniec („Buzunarul cu pâine" şi „Apa de Havel"), iar cu premiul al doilea „Interviu minor", „Ajutor! Salvaţi un dobitoc!" şi „Ultima dragoste a lui Don Juan" de Tudor Popescu.

În acest sens, o iniţiativă extrem de interesantă a organizatorilor a fost aceea de a prezenta, în cadrul festivalului, publicului, piesele premiate. Astfel, prin intermediul unor spectacole lectură, în regia reputatului Cristian Munteanu şi în interpretarea experimentaţilor Virgil Ogăşanu, Sebastian Papaiani, Tora Vasilescu, Cornel Vulpe, Dan Damian, publicat a putut verifica valoarea textelor. Dincolo de faptul că, după lecturi s-au iscat interesante discuţii între buzoienii prezenţi în sală, autor (în cazul lui Tudor Popescu, prezent la festival) şi interpreţi, valoarea acestei iniţiative constă şi în faptul că intenţia organizatorilor de a monta o parte din ele pentru viitoarea ediţie a festivalului a putut fi susţinută în modul cel mai elocvent cu putinţă. Aşadar, admirabilele spectacole–lectură, pe lângă faptul că au satisfăcut o curiozitate firească a celor implicaţi în festival, au mijlocit o întâlnire, se speră plăcută, între texte şi oamenii de teatru prezenţi, potenţiali autori ai spectacolelor plănuite.

Festivalul a mai conţinut o manifestare de interes, mai ales prin sonoritatea numelor celor ce au participat la ea, seminarul de dramaturgie şi teatrologie „Ion Băieşu". Au fost discutii aprinse, s-au citit referate, s-au făcut evaluări ale operei scriitorului evocat şi s-au istorisit crâmpeie din biografia acestuia de oameni care l-au cunoscut îndeaproape, reuşindu-se a se evita ariditatea şi preţiozitatea ce pândesc, în genere, astfel de întâlniri. Evident, câştigul rezultat de pe urma acestui seminar, dacă există, urmează a fi evaluat de cei de specialitate, după publicarea intervenţiilor celor prezenţi. Totuşi, faptul că acest seminar a fost inclus în programul festivalului şi nu a fost realizat cu altă ocazie şi în alt loc, a constituit indubitabil, un câştig, căci vizionarea numeroaselor spectacole Băieşu a prilejuit interesante observaţii, deloc premeditate, ale criticilor şi dramaturgilor prezenţi. Una dintre ele, probată în mod concret de cei ce s-au aflat pe scenă, seară de seară, a fost aceea că nu numai dramaturgia ca atare a autorului oferă o densă bază spectaculară, ci şi proza sa. În condiţiile în care fiecare trupă prezentă şi-a ales în deplină libertate, fără vreo constrângere din partea organizatorilor, repertoriul, s-a remarcat că regizorii s-au simţit atraşi, cu precădere, de lucrări ce au fost publicate iniţial ca proze. De multe ori s-a întâmplat ca mai multe trupe, independent una de alta, să aleagă acelaşi text, dintre sutele de lucrări publicate de-a lungul timpului, de Ion Băieşu.

În condiţiile în care mulţi dintre dramaturgii români, unii jucaţi ani de-a rândul, s-au trezit, după decembrie '89, brusc fără operă, această reevaluare a unui dramaturg ale cărui piese s-au scris cu precădere înainte de acea dată, a fost de mare interes. Mai ales că noul val de dramaturgi, de după '90, se arată, deocamdată, plăpând (să nu uităm că Matei Vişniec, cel mai prizat autor tânăr, scrie teatru de vreo zece ani). Aşadar, întrebarea firească a regizorilor ce vor, încă, să monteze teatru românesc: „Ce jucăm?", îşi poate găsi unul dintre răspunsuri în concluziile acestui seminar dedicat lui Ion Băieşu. Mai ales că toţi cei aflaţi de faţă fac parte din elita criticii şi literaturii noastre. În '90 s-a vorbit mult de o epocă de întuneric şi amorţire pe care a traversat-o teatrul nostru, sub defunctul regim Ceauşescu (la propriu şi la figurat). În momentul în care legăturile cu exilul românesc au intrat în normal iar, spre bucuria noastră, a publicului, unii dintre cei mai mari regizori români, cu prestigioase cariere în occident, au reînceput să lucreze în ţară, s-a spus că „au venit să aprindă lumina" într-o viaţă teatrală dusă de râpă. N-a fost chiar aşa. Întradevăr, rinocerii pecereului au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a se ajunge la acest rezultat, dar n-au reuşit. Mărturie stau piesele lui D.R. Popescu, Dumitru Solomon, Tudor Popescu, Mihai Ispirescu, Fănuş Neagu, ca să-i numesc doar pe dramaturgii prezenţi la seminar. De altfel, poate nu întâmplător, primul film pe care l-a regizat Lucian Pintilie în România, după întoarcerea sa, a avut ca subiect romanul „Balanţa", scris pe bezna din 1985. La seminar au mai participat şi criticii Victor Parhon, Alice Georgescu, Mihai Crişan, Lucian Chişu, Jeana Morărescu, Lazăr Izvoranu, şeful inspectoratului de cultură Buzău, buzoieni, membri ai familiei scriitorului omagiat şi, pentru a conferi o alură internaţională dezbaterii, domnul Li Jiayu, ziarist, director al programului în limba română de la China Radio International, unul dintre cei mai neobosiţi traducători ai literaturii române în limba chineză, autor a multor tălmăciri din opera lui Ion Băieşu.

Dintre spectacolele prezentate, ar trebui amintite, ca reuşite, cel cu „Escrocii în aer liber", în regia lui Horaţiu Mălăiele,în care au jucat el însuşi, Marian Râlea şi Rodica Mandache, „Dresoarea de fantome" de la Teatrul de stat din Baia Mare, în regia lui Marius Olteanu, cu Dana Ilie (câştigătoare a unui premiu de interpretare), „Geometrie conjugală variabilă", de la Teatrul „Fantasio" din Constanţa, regizat de Andrei Mihalache, „Preşul", spectacol al Teatrului Naţional „Vasile Alecsandri" din Bălţi, Basarabia, cu care s-a şi încheiat festivalul. De asemenea, remarcabil a fost şi monologul actriţei Florica Dinicu (premiat, de altfel), precum şi savurosul moment al actorului Radu Gabriel.

La închidere, am rugat pe câţiva dintre participanţi, să ne comunice impresiile lor despre această primă ediţie a festivalului „Băieşu".

Valentin Silvestru (preşedinte al juriului): „Este o reuşită deplină. E o manifestare de cultură teatrală şi, în acelaşi timp, de cultură a umorului, făcută în condiţii remarcabile de organizare. Şi când spun remarcabile, spun puţin, fiindcă le-aş putea spune chiar ireproşabile. Cu o adeziune a publicului care ne-a impresionat, cu participarea unor reputaţi oameni de teatru, oameni de cultură, care au dat densitate şi valoare seminarului de dramaturgie şi teatrologie. A fost conceput şi realizat ca o manifestare complexă, cu concursul de literatură dramatică şi de interpretare, cu seminarul consacrat operei şi vieţii scriitorului Ion Băieşu, un concurs de interpretare, la care, iarăşi, am avut participări din toată ţara. Dacă vom avea condiţii să repetăm acest festival anual, sunt convins că va creşte, va spori în intensitate teatrală şi umoristică pe centimetru pătrat şi va provoca mari bucurii celor care, în Buzău, după cum s-a văzut, aşteaptă asemenea manifestări, cu atât mai mult cu cât aceasta a fost consacrată unui fiu iubit al judeţului, care şi-a respectat întotdeauna baştina. Iar faptul că autorităţile judeţene au dat numele său unor străzi importante din Buzău nu poate fi decât de bun augur."

Mihai Ispirescu (membru al juriului): „Deci, cu toate că presa locală nu a catadicsit să scrie prea mult, să consemneze prea atent această manifestare, crezând că Buzăului îi e suficient să aibă o largă recunoaştere internaţională datorită covrigilor calzi şi cârnaţilor de Pleşcoi, acest festival „Ion Băieşu" a fost o manifestare deosebit de interesantă, a fost un lucru ce a ieşit, iar reuşita lui se datorează în primul rând organizatorilor. Adică buzoienilor, inspectoratului de cultură, respectiv domnului Lazăr Izvoranu, prefecturii judeţului Buzău, ajutaţi de o impresionantă garnitură de sponsori. Sigur că au fost spectacole foarte frumoase, au fost şi spectacole mai slabe, dar ăsta-i festivalul, ăsta-i concursul şi important este că un dramaturg de excepţie, cum este Ion Băieşu, iată ajunge să revină pe scena teatrelor, atât profesioniste, cât şi de amatori. Cred că viitoarea ediţie va trebui să fie o integrală a operei lui Băieşu, adică să cuprindă nu numai teatru scurt, ci întreaga operă a lui. Încă o dată, cred că a fost o reuşită şi ne bucurăm cu toţii că, din nou, la Buzău, a avut loc un eveniment teatral. Asta şi datorită sufletului acestei manifestări, nu mama ei, cum greşit a apreciat o prezentatoare, criticul Valentin Silvestru, de care se va lega în eternitate."

Li Yiayu (traducător, ziarist, director al departamentului programelor în limba română de la China Radio International, Beijing): „Este pentru mine o mare bucurie să am această ocazie, în timpul unei călătorii în frumoasa Românie, să pot participa la Festivalul naţional de teatru comic scurt „Ion Băieşu". Festivalul mi-a lăsat o impresie adâncă. Munca de organizare a fost perfectă, ireproşabilă, iar spectacolele susţinute de profesionişti şi amatori foarte interesante. Prin aceste reprezentaţii mi-am dat seama că acest scriitor este foarte iubit şi el nu ne-a părăsit, continuă să fie alături de noi. Juriul, organizatorii au avut amabilitatea să-mi ofere şi o diplomă, această onoare fiind pentru mine un semn al simpatiei şi prieteniei poporului român faţă de poporul meu, poporul chinez. Cât despre mine personal, nu prea merit această onoare, chiar dacă am făcut câte ceva pentru traducerea şi prezentarea literaturii române în China (domnul Jiayu a tradus din Rebreanu, Blaga, Sadoveanu, Vasile Voiculescu, D.R. Popescu, Vlahuţă, Eminescu şi mulţi alţii, n.r.). Deşi am tradus aproape zece lucrări semnate de Ion Băieşu, consider munca mea cu totul neînsemnată. Dintre spectacole, m-a impresionat teatrul de umbre (Teatrul de animaţie al Casei de Cultură din Buzău – „Dragoste Bolnavă", în regia doamnei Brânduşa Zaiţa Silvestru, n.r.) şi, de asemenea, m-a impresionat gestul acelor români care trăiesc dincolo de Prut, care au făcut un drum atât de lung, pentru a participa la acest festival. Nu mă îndoiesc de faptul că, în China, teatrul lui Ion Băieşu s-ar bucura de acelaşi interes din partea publicului. După părerea mea, el este unul dintre cei mai importanţi autori români contemporani, unul dintre autorii cei mai apropiaţi „sufletului cititorilor noştri."

Lazăr Izvoranu (consilier teritorial, şef al Inspectoratului Judeţean pentru Cultură Buzău): „Pentru mine, ca organizator, impresiile sunt nişte certitudini, ce au fost întărite cu ocazia manifestărilor care s-au desfăşurat în această săptămână atât de densă, în care în afara concursului de interpretare, s-au petrecut atâtea alte evenimente culturale. Noi dorim să permanentizăm acest festival, care va avea un caracter anual, pentru că Băieşu este buzoian şi noi dorim să ne cinstim ante–mergătorii, cei care s-au afirmat în pleiada scriitorilor de frunte ai literaturii noastre."

Evident, acest festival, ca orice iniţiativă de acest gen, nu s-a bucurat doar de aprecieri laudative, drept pentru care, din dorinţa de a întregi imaginea manifestării buzoiene, vom cita şi părerea ilustrului ziarist Corneliu Ştefan, de la nu mai puţin ilustrul cotidian „Opinia", ziar ce combate în urbea buzoiană. „(...) Ceea ce intrigă aici este pretextul cultural al marii desfăşurări de forţe la care s-au înhămat suspect de repede Ministerul Culturii, Prefectura şi Consiliul judeţean.

În literatura română, Ion Băieşu este un scriitor din planul doi, un nume de fundal de epocă, a cărui operă, trecută prin sita esteticului, nu lasă aproape nimic. (...) Pe numele său real Ion Mihalache, autorul „Preşului" şi al marionetelor lingvistice Tanţa şi Costel, a parcurs drumul clasic al tânărului scriitor într-o epocă adversă talentelor autentice. A trecut prin cenaclul „Al. Sahia" din Buzău, a scris reportaje despre colectivizare, a absolvit „şcoala de literatură", singura trambulină de certificare în epocă a unui scriitor, a devenit cu încetul ceva mai complex, odată cu descoperirea unei mine de aur pentru evoluţia cât de cât a unei individualităţi literare: comedia limbajului mulată pe unele situaţii insolite. Piesele sale n-au depăşit respiraţia schiţei, romanul „Balanţa" fiind o alergare pe câteva sute de metri, sub iluzia unui maraton. Să nu fim răi, totuşi, Ion Băieşu sclipeşte mereu în paginile sale, atrage simpatia publicului larg, lipsit de cultură, care lasă cartea din mână cu aceeaşi trăire cu care a luat-o din raft. „Aşadar, ideea de a se organiza acest festival la Buzău este cât se poate de oportună, pentru că va servi şi pentru fixarea locului ce se cuvine scriitorului în literatura română, dar şi în conştiinţa foştilor săi concetăţeni, din care multe dintre personajele sale şi-au tras substanţa, unele trăind printre noi şi astăzi.

Ion JIEŞU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Ioan LĂCUSTĂ

Vremuire

Marți, 1 august 1939. Am condus-o la Gară, la trenul de nouă jumătate. Ca de obicei, vechile vorbe în răspăr cu Puiu. El insista să mă reped și eu, pentru câteva zile, la ei. La fel ca altădată, i-am spus că nu suport Marea acum, în august. Mă simt fără nici un rost acolo, acum, în plin sezon. Abia spre sfârșitul lui septembrie prinde să mă cheme Balcicul.

Maria mi s-a părut ușor nervoasă. O supărase ceva? Vreo discuție cu Puiu? Am încercat să par vesel. Le-am povestit ultimul „cancan": D.B. și „protejatul" conului Alecu de la „Alhambra". Am fost stupid. Ea nici măcar n-a zâmbit. Puiu făcea doar „da, da, vom avea ce bârfi." [1]

[1] Bârfa, în Bucureștii interbelici, constituia un mod subtil de a-ți exprima antipatiile sau simpatiile pentru un grup sau grupare - intelectuală, politică, artistică, mondenă etc. –, de a lăsa, în fine, să circule slobode informații care, altfel, n-ar fi interesat pe nimeni. „Cancanul" dintre D(imitrie) B(râncovan) – director la Culte și arte – și „conu Alecu" (Al.I. Tescăuțeanu, un bancher din Chișinău care își făcea veacul prin București) se declanșase în noaptea de 28 iulie 1939, când Coco Manechinul – prim balerin la „Alhambra" – i-a găsit în cabina sa pe cei doi într-o postură extrem de... delicată. Coco tocmai își terminase numărul pe scenă și, întors în cabină – unde îl lăsase doar pe conu Alecu – l-a aflat pe acesta în brațele lui D.B. Replica lui Coco a făcut atunci ocolul Capitalei: „Coane Alecule, te dăduși și pe la Curte–arată?!"

Ciudat, dar abia așteptam să pornească trenul. Și, când s-a urnit, am răsuflat ușurat. Tot timpul mă temusem ca vreunul dintre ei să nu-și amintească ce zi era azi. N-aveam chef de felicitările lor, ale ei, improvizate, pe un peron de Gară. Oricum ar fi fost prea târzii.

Am trecut apoi pe la redacție.[2]

[2] Redacția ziarului *Canaraua* se afla pe strada Sapienței nr. 11 bis, la etajul unei vilișoare construite la mijlocul veacului trecut de un anume Costică Popescu, funcționar la Domenii și cu o proprietate de 10 ha. pădure și 5 ha. vie în județul Argeș. În 1893, Costică Popescu a decedat fără urmași, imobilul moștenindu-l un văr al său, C.V., din Buzău.[2A]

[2A] C(ostache) V(ânătoru), morar, originar din com. Smeeni, avea o moară cu valț în Buzău, pe strada Liliacului nr. 38. A rămas surprins de moștenirea casei de pe Sapienței 11 bis, mai ales că de văru-său, Costică Popescu, abia de-și mai amintea. Copilăriseră, într-adevăr, împreună la Smeeni (casele lor erau despărțite doar de grădina moașei), dar, apoi, plecați în lume, nu și-au mai știut de rosturi.

La București, aflase C.V., Costică se vârâse și în politică, era cu „roșii", fusese chiar și căprar în Gvardia Națională, mai pe urmă însă – de la căldurile mari din Capitală – se prostise, de nici nu mai știa unde locuiește.

„În 1888 – consemnează istoricul literar D.D. Tușoi în contribuțiile sale documentare publicate sub titlul *Piguliri* în 1927, la editura „Berăria Națională" din Cernăuți – Caragiale a vrut să intre într-o combinație comercială cu un anume Costică Popescu, marele dramaturg având intenția să deschidă în România o sucursală a cunoscutei firme de trabuce egiptene Pyramids. C.P. era însă un biet bolnav, hipocondru și amnezic. I-a provocat lui I.L. Caragiale multe încurcături. Marele nostru dramaturg l-a folosit ca prototip pentru conu Leonida, iar în schița *Căldură mare* (C.P. murise în 1893) i-a dat chiar numele întreg, redând toată situația așa cum a fost, când s-a dus odată să-l caute acasă pentru afacerea cu trabucele."

În 1901, într-adevăr, Caragiale a publicat în *Moftul Român* (seria a doua) schița *Căldură mare*. Costache Vânătoru a aflat de această schiță de la băiatul său, Miron (n. 1878), care se stabilise în București și locuia în casa de pe Sapienței 11 bis. La sugestia lui Miron – care-i trimisese 18 scrisori și 35 de telegrame prin poșta pneumatică, avertizându-l de fiecare dată: „Papa, fugi de Caragiale, că ăsta te dă și pe tine în *Moft*" – C.V. a vândut imobilul de pe Sapienței preotului Anghel Voinescu, de la biserica „Sf. Spiridon Vechi."

În timpul ocupației germane din 1916–1918, în această casă de pe Sapienței 11 bis, s-a aflat unul dintre sediile, clandestine, ale unei grupări de extremiști bulgari care avea misiunea de a prăda principalele valori materiale și spirituale din Capitala României. Printre altele, acest grup a organizat și furarea moaștelor Sfântului Dumitru Basarabov, patronul și ocrotitorul Bucureștilor, din Catedrala Patriarhală, pe care intenționa să le treacă Dunărea. Hoții au fost prinși la timp de o grupă de soldați germani, din ordinul lui Mackensen, iar moaștele Sfântului au fost readuse în Catedrala Patriarhală.

În anii celui de-al doilea război mondial, în imobilul de pe Sapienței 11 bis se întâlneau reprezentanții unei asociații clandestinede liber–cugetători, care încercau să întrevadă mersul și deznodământul conflagrației. Prin anii '50–'60 aici a locuit poetul V.B., apoi imobilul a fost transferat unei Secții care cerceta, iar la sfârșitul anilor '70 clădirea a luat foc subit. Câteva luni mai apoi, au început demolările și în zonă.

Obișnuitul coș cu flori pe biroul meu și un carton pestriț cu „Gândurile lor bune" și semnăturile de rigoare. Homenskij[3]

Vasile Gorduz, Urmează tăcerea

[3] Richard Homenskij (1908–1973), ziarist și poet (sub pseudonimul Ioana Fecioru), autor al volumelor *Crângul de aur* (1945), *Libertatea în marș* (1947), *Tovarășul Viitor* (1951), *Poeme de cafea* (1965), *Exilatul cosmic* (postume, 1992). Piese de teatru pentru copii, colaborări la presa literară din anii '50–'60. În 1959 a câștigat premiul III (un set de păpușe „Matrioșka" la un concurs organizat de postul de Radio Moscova în limba română).

a venit să-mi ureze și personal „La mulți ani". I-am spus să le transmită tuturor mulțumirile mele dar, ca de obicei, nu-mi place să mi se amintească de ziua mea de naștere. I-am schițat editorialul de mâine și i-am dat mână liberă. I-am spus că nu mai trec să văd șpaltul.

La prânz, acasă, cu Noemi. Mă întreba cum mă simt când am întins pasul spre 50. În nici un fel. Ce mi-s 49, ce mi-s 50. E o prostie să-ți numeri an de an anii. Să te mai și bucuri că ai adăugat unul pe răboj. Ea părea emoționată. E încă un copil, deși peste doi ani termină Facultatea. La un moment dat, am surprins-o făcând un gest stupid. A vărsat un strop de vin pe covor, când credea că n-o observ. Culmea că și eu am simțit aceeași tentație. Noemi, știu, încă se gândește la Ioana. Nu mi-o spune, dar prin gesturi din astea, fără sens, parcă vrea să-i marcheze prezența amintirii între noi. Au trecut, totuși, șase ani de la moartea Ioanei.[4]

[4] Ioana N., născută Radovici, soția „diaristului" N.N., a fost unica fiică a unuia dintre primii patroni de săli de cinematograf din România, Paul Radovici. La 19 ani, în aprilie 1919, s-a măritat cu N.N., pe care îl cunoscuse în rapidul 346 la 23 ianuarie același an. Un an mai târziu, s-a născut fiica lor, Noemi. Pasionată de ziaristică – socotea presa drept singura cale de propagare a adevărului în lume – Ioana N. a fondat, din moștenirea rămasă din urma tatălui ei, decedat în 1929, ziarul *Canaraua*, „organ independent de știri, colportaje și divertisment", care a apărut până în ianuarie 1941, când a fost desființat.

Canaraua publica, în general, știri, reportaje și comentarii pe teme de viață cotidiană, banale și mărunt senzaționale. În 1938, a intrat, totuși, sub influența „prietenilor" care, prin R. Homenskij, au început s-o folosească pentru publicarea unor materiale favorabile „democrației autentice." (Să nu uităm, în 1939, regimul carlist era la apogeul existenței sale).

Ioana N. s-a stins din viață la 18 septembrie 1933, în urma unei boli fără leac pe atunci (ca și acum, de altfel). Puternic marcat de pierderea Ioanei, N.N. a trecut printr-o perioadă de depresie, fiind internat aproape un an de zile în sanatoriul doctorului Mauriciu Z. din Predeal. Aici a cunoscut-o pe fiica doctorului, Maria, în vârstă de 14–15 ani pe atunci. În 1938, Maria s-a măritat cu arhitectul Alexandru (Puiu) Ponton.

Primit, chiar în timpul mesei, o telegramă de la Dinu. Urări și anunțul că se întoarce săptămâna viitoare. Noemi, ironică: „Să te ții, ce-o să ne mai împuie capul cu Germania lui!" „De ce a lui", am întrebat-o. „Păi, că și-a văzut raiul cu ochii. Acum să vezi ce-o să ne-o mai cânte."[5]

[5] Constantin (Dinu N.), fiul „diaristului" N.N., născut în 1922, student la Belle–Arte. În iulie 1939, împreună cu un grup de colegi și profesori, a făcut o excursie de studii în Germania. Entuziasmat de „avântul revoluționar" al naziștilor, în care vedea „singurii mântuitori ai Europei de bolșevism".

A luptat în războiul din Est și, la 28 septembrie 1941, a căzut prizonier în bătălia de la Malaia Belozorka. A încercat de trei ori să evadeze din lagărele de prizonieri din Rusia, dar a fost prins de fiecare dată. Ultima oară, în aprilie 1945, a fost arestat la Târgu Frumos, jud. Iași, trădat de o învățătoare din localitate, al cărei soț – evadat împreună cu Dinu N. – se stinsese din viață undeva prin coclaurile ucrainiene. Pentru gestul ei patriotic, învățătoarea a fost numită directoarea Spitalului raional.

În 1949, Dinu N. s-a întors totuși din prizonierat. În 1992 încă trăia la Urziceni.

Tot în timpul prânzului m-a sunat văduva amicului N. Rostopel. Vor să-i facă duminică parastas de un an de zile. Dacă nu pot să mă duc, măcar să scriu ceva în ziar. Să evoc idealismul lui, nobilele lui aspirații de emancipare a românilor prin propășirea cooperației și băncilor rurale de credit. M-am eschivat, spunându-i că poate nu e momentul să vorbim acum de idealurile lui N.R., un simplu demagog, după părerea mea (bineînțeles, nespusă neveste-si).[6]

[6] La 23 aprilie 1923, la Butureni, jud. Romanați, a apărut gazeta *Deznădejdea Română*, scoasă de un grup de învățători locali, sub direcția maiorului (r) Benone Pascal, din geniu. Gazeta publica informații, știri și comentarii pe diferite teme (de predilecție educație moral–cetățenească) susținând, discret, candidatura tehnicianului C.F. Alfons Manolache la conducerea Băncii de credit agricol „Furnicuța".

În paginile gazetei a debutat, între alții, Nicolae Rostopel, cel care în 1938 a fost strivit de rapidul 346, surprins la o trecere (fără barieră!) la ieșirea din pădurea Stânjeneasca, la volanul automobilului său. Nicolae Rostopel, la debut, avea 32 de ani, doi copii, soție, socrii, 3 ha. vie, o moară și un proces pe rol cu Școala de meserii din F. pentru o afacere nesemnificativă. El a debutat cu *Apel*. Până ce *Deznădejdea Română* și-a încetat apariția (14 noiembrie 1924), N. Rostopel a publicat 128 de *Apeluri*. În biblioteca inginerului chimist Viorel Panaitescu, din Constanța, se păstrează trei caiete cu încă 247 de *Apeluri* rămase inedite. Poate, după ce voi termina de scris această carte, voi încerca să alcătuiesc și o ediție critică a acestor *Apeluri*.

Am ieșit în oraș pe seară, după ce toată după–amiaza am citit *Adela* lui Ibrăileanu.[7]

[7] Garabet Ibrăileanu (1871–1936) a publicat în 1933, în Editura „Adevărul", romanul *Adela (Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu, iulie – august 189...)*, reeditat în 1934, 1935 etc. „Drept vorbind – spunea Ibrăileanu într-un interviu din *Adevărul* din 14 aprilie 1932 –, nu e un roman. E o carte de analiză sufletească. Se petrece pe la 1890 și ceva. Generației de azi nu cred să-i placă. Deși... Deși 'am pus multă pornografie într-însul... Am o scenă grozavă: când se urcă Adela în trăsură i se vede colțunul de două degete."

Adela a apărut acum câțiva ani, dar nu știam de ea. Noemi mi-a dat-o astă primăvară. M-a întrebat de câteva ori dacă am citit-o, apoi n-a mai insistat. Acum înțeleg de ce tot mă ispitea dacă am citit cărțulia asta. Da, până la urmă, sunt și eu un fel de Emil Codrescu.[8]

[8] Și eu, citind *Adela* – și, într-o vreme, pe la 20 – 30 ani, scrierea constituia, în fiecare vară, lectura începutului meu de vacanță – credeam că mă asemui acelui Emil Codrescu. Duhul unor iubiri abia începute, neîmplinite, bântuia în mine, iar marama lor se țesea și se destrăma în urzeala de fum a paginilor din scrierea lui Ibrăileanu. Mai târziu – când lecturile începuturilor mele de concediu le constituiau scrierile lui Ilf și Petrov (?!), fără a mă asemui totuși unui Ostap Bender – păstram în mine doar nostalgia acelui Emil Codrescu, ascuns, în fond, în sufletul și devenirea fiecărui bărbat.

Iar acum, când scriu toate acestea, la aproape 45 de ani, privind eu însumi în negura anilor duși, descopăr și mă înfioară amintirea unor zile de păpădii. La 11–12 ani, ocroteam – cu tot ce era al ființei mele de atunci - un înger. O fetiță de 3–4 ani, care apăruse și a rămas în curtea noastră o vară întreagă. În jocurile mele cu ea, simțeam cum prin mine lumea, pentru acea fetiță, prindea contur, se îmblânzea și devenea purtătoare de semne. Am trăit, atunci acut și pur, minunea a ceea ce, mai târziu, aveam să aflu că poartă numele de iubire. Sau că se poate numi iubire.

Și am trăit, tot atunci, și deznădejdea a ceea ce nu are nume. În toamna aceluiași an, fetița aceea a fost strivită de-o piatră de moară prăbușită peste ea. Am aflat vestea într-o recreație. Mă jucam în curtea școlii.

Iată, și acum, simt iarăși ce am simțit atunci, în acea curte, în acea recreație.

De aceea și scriu.

Dragostea mea pentru Maria a bătut aproape cam aceleași poteci sufletești. Doar că eu am întâlnit-o pe Maria după ce n-a mai fost Ioana.

În orice caz, romanul acestui Ibrăileanu mi-a lăsat un gust amar. Sub impresia lecturii am făcut ceea ce nu mi-aș fi închipuit că pot face într-o astfel de zi (n-am făcut-o niciodată în toți acești șase ani). M-am dus la Bellu. Am stat pe băncuță și am privit poza Ioanei de pe cruce. Am lăsat gândul meu să-i vorbească, deși... I-am spus că sunt obosit. I-am spus că azi am făcut 49 de ani. I-am spus că nu mă simt vinovat pentru iubirea mea pentru Maria. I-am spus că nu am făcut nici un schimb, n-am înlocuit-o cu Maria. Și i-am spus că mă simt bătrân lângă Maria, așa cum m-aș fi simțit lângă tine, Ioană, de-ai fi trăit.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Lângă mormântul *nostru* am văzut un mormânt recent. Avea loc de veci acolo, din câte ştiam, inginerul Vlad de la „Malaxa!". Pe cruce era însă un alt nume, Coriolan Voinea, medic din D. Pe aleea spre poartă, am întâlnit-o pe Catinca, îngrijitoarea. I-am dat 300 de lei. Am întrebat-o pe cine au îngropat la inginer. E fratele lui vitreg (după tată). L-a adus Vlad aici, că locul de veci îl moştenise de la tatăl lor. Catinca mi-a făcut semn a mare ciudăţenie. „Zicea lumea că doctoru' muri de aşteptare."[9]

[9] Ideea că trebuia să vine *cineva* îi încolţise doctorului C.V. într-o noapte de Crăciun. Era la nişte vecini, beau, mâncau şi ascultau colinde la radio. Dintr-o dată, a simţit că trebuie să se ridice de pe scaun, să-şi ia paltonul şi s-o pornească întins la gară. La 21 şi 15 sosea rapidul 346. *Simţea* că avea să vină cineva cu acel tren. Un *cineva* pe care el neapărat trebuia să-l întâlnească şi să schimbe câteva cuvinte. Acel cineva trebuia să-i spună, *el*, câteva cuvinte. Ceva ca un mesaj, sau ca o parabolă. Primul cuvânt trebuia să înceapă cu litera M.

Când a ajuns pe peronul gării, rapidul tocmai pornise din staţie. În D., 346 avea oprire un minut. Puţinii călători se şi risipiseră. În capătul peronului, în dreptul chioşcului cu dulciuri, discutau doi ofiţeri. Şeful staţiei intra în biroul său. Vreo şapte–opt vrăbii ciuguleau ceva sub cutia poştală. O pală de vânt aruncă o bucată de ziar, lipind-o de un stâlp metalic.

Simţi că cel aşteptat nu venise. Chiar dacă el întârziase, simţea că acel cineva nu sosise.

Pe drum spre casă, se gândi pe îndelete la pornirea lui de a merge la gară. Să lase petrecerea din casa familiei T. şi să alerge năuc la 346. Pe cine, în fond, aştepta? Cine trebuia să vină?

Continuă să se gândească la această neaşteptată pornire a sa şi când acasă, la el în pat, aştepta somnul. Nu-l intriga faptul că simţea că trebuie să vină cineva. Un sentiment extrem de ciudat. Mai ales că el ştia că acel cineva avea să-i spună câteva cuvinte, nu multe, trei–patru, poate cinci. Adormi cotropit de aşteptare.

A aşteptat zece ani, seară de seară, la rapidul 346. Nu înnebunise. Era unul dintre cei mai buni medici stomatologi din D. Îl cunoştea tot oraşul şi se obişnuiseră cu chestia asta a lui cu aşteptatul. O femeie (Carmen B., profesoară de engleză la Liceu) i-a spus că s-au scris şi cărţi pe astfel de teme ale aşteptării. Lui prea puţin îi păsa.

A murit la 53 de ani. Nu era nimeni în cabinet când s-a prăbuşit.

Şi pentru ca tot plinul acestei zile să fie deplin, la ieşirea din Bellu mă prinde de braţ un amărât. Am dat să-i întind câţiva poli, când el izbucneşte în râs. „Bravo, directore, pomană ţi-am cerut?" Cu greu, l-am recunoscut pe Radu Stan, fostul logodnic al Mariei. Liceeanul „suav ca o nalbă", cum mi-l prezentase cândva Maria. Era beat. Mă ţinea de braţ şi tot repeta: „Bravo, directore".[10]

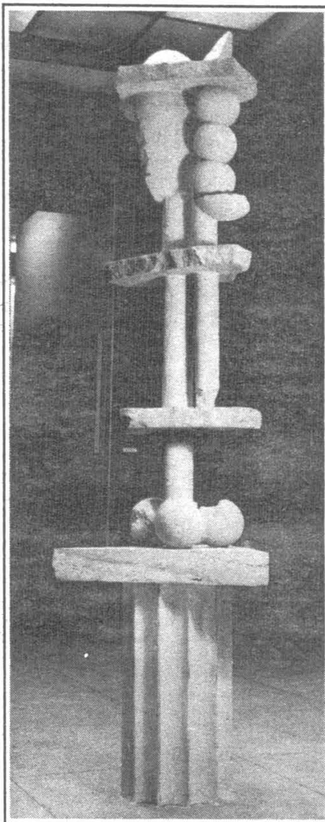
[10] Radu Stan (1914–1958), fiul căpitanului Stan C. Stan din Regimentul 9 Vânători, a copilărit la Predeal, împreună cu Maria, fiica doctorului Mauriciu Z. A fost îndrăgostit de ea. Şi ea îl iubise. Se considerau, încă din anii de şcoală, logodiţi.

În septembrie 1935, Maria a fugit cu Radu la Bucureşti, unde acesta era student în anul doi la comerţ. Radu locuia pe Griviţei 87 la o croitoreasă, Aurica Gr. Nici măcar o noapte n-a petrecut Maria împreună cu Radu. Cum a intrat în odaia lui, s-a înfiorat speriată: „Ce-am făcut? Ce am de gând, Doamne, să fac?" I se păruse că, de undeva din colţul oglinzii, se destrămase un abur sângeriu şi din vălătucii lui o privea mustrător N.N. „Aşa ne-a fost înţelegerea, Maria?", părea că-i spune chipul acela de fum.

S-a răsucit mirată spre Radu. El rămăsese în pragul uşii, ştergându-şi transpiraţia cu o batistă vărgată.

— Ce-i? şopti el.

Îl privea cu o tulburare de neînţeles pentru ea. Aşteptase atât de mult să intre în odaia asta şi acum… Se răsuci şi privi din nou în jur. Pereţi afumaţi, un pat cu un pled roşiatic, nespălat, o masă cu câteva farfurii, cărţi, pahare, un cuier–pom cu pantaloni, cămăşi, un slip albastru şi un fes verde, pe peretele de lângă geam câteva poze cu femei în costume de baie decupate din Realitatea ilustrată, şi peste toate un aer stătut, cu iz de mucegai, praf şi de lături şi senzaţia aceea apăsătoare că

Vasile Gorduz, Pomona

a nimerit într-o colivie, acuşi păsărarul închide uşa şi ea va rămâne pe veci închisă acolo, tânjind spre liberatea de până adineauri.

Fără să-l lase măcar s-o atingă, se repezi spre uşă, îl împinse, el zvâcni după ea, Maria, ce-i, ce s-a…, coborî în goană treptele, cele două etaje, se repezi în stradă, era întuneric, undeva departe ardeau nişte lumini, goni într-acolo, auzea paşii lui, strigătele lui, Stai, Maria, unde te…, fugea cu spaima că n-o să ajungă niciodată din urmă libertatea-i de până atunci, că şi libertatea-i de până nu de mult fugea de ea şi din urmă-i se ridicau tot mai ameninţătoare, tot mai apăsătoare, gratiile cuştii din care nu mai avea cum să scape acum.

Se opri sub vitrinele arzătoare ale unui mare magazin, „Sora" citi speriată, apoi văzu şi silueta neagră a Gării, o recunoscu, coborâse nu de mult treptele acelea, treceau tramvaie zornăind, de undeva se auzeau sunetele unui taraf, trecătorii se perindau ca umbrele prin faţa ei, câţiva băieţandri strigau titlurile ziarelor pe care le vindeau, printre ele şi *Canaraua*, ediţia de seară. A luat atunci un taxi şi s-a dus la N.N. A doua zi, acesta a dus-o chiar el la Predeal.

Radu Stan, în acelaşi an, s-a însurat cu fata croitoresei la care sta în gazdă, şi-a întrerupt studiile şi a încercat să înjghebeze o afacere cu o librărie, papetărie. Nu i-a reuşit afacerea, nici căsnicia nu i-a mers. Trăia din mici învârteli, era agent de publicitate la „Mandarin" şi informator la Siguranţă. Trebuia să informeze despre tot ce se discuta printre micii patroni, printre şomeri, printre negustori, în fine, prin lumea în care se învârtea el, despre rege, despre „duduia", despre membrii guvernului şi, mai ales, pe unde se ascunseseră gardiştii.

După război a fost funcţionar la „Combustibilul". Se recăsătorise în 1946, după ce se întorsese de pe front (făcuse războiul şi în Est şi în Vest), a avut un băiat (inginerul T.C.M. Andrei Stan, stabilit în 1976 în Olanda) şi a murit în noiembrie 1958, în accidentul de taxi de pe Berzei, din dreptul caselor în care locuise profesorul C.C.Giurescu.

L-am întrebat ce-i cu el. Puteam să-l alung, dar mi se făcuse milă de el. M-am gândit că poate are nevoie de ajutorul, de sprijinul meu. A îngăimat ceva, că nu se simte în formă să-mi răspundă la întrebare, dar trecea pe acolo şi a vrut să-mi atragă atenţia că m-a recunoscut. L-am luat în maşină şi i-am spus franc, ca pe vremuri: „Radule, azi e ziua mea. O facem lată?" A pufnit neîncrezător: „Nu ţine la mine chestia asta, nu primesc…" Apoi, răzgândindu-se: „Ba da, dar mergem unde îţi spun eu."

Am mers la o grădină undeva prin Crângaşi. Mi-era indiferent unde am fi mers. Pe drum îmi şi pierise cheful. Nici vreun interes nu mai aveam pentru Radu. A simţit şi el că, după primul entuziasm, ceva se frânsese între noi. Am mâncat sarmale în foi de ştevie (specialitatea localului), mici. Un vin negru, greu. Mai tot timpul am tăcut. Nu se închega nici o vorbă între noi. Am încercat de câteva ori să-l descos ce-i cu el, dar mi-o reteza de fiecare dată: „Ei, lasă, ne mai vedem noi." Am înţeles, totuşi, că urmase doi ani la Comerţ, apoi, tot aşa, din frânturi, că renunţase (sau fusese dat afară, n-am înţeles), că se însurase, apoi se despărţise, avusese o mică librărie, dăduse faliment, iar acum…

M-a cam intrigat că tot aducea discuţia despre Homenskij, că de unde-i, că de ce nu seamnează şi el în paginile ziarului, ba chiar dacă e în stare să scrie un articol de la cap la coadă, nimicuri de-astea. Apoi şi despre cei de la Cenzură m-a întrebat, dacă nu-l cunosc cumva pe colonelul Hotineanu, şeful Cenzurii. M-am făcut că nu aud. Hotineanu nu mai este la Cenzură din aprilie. În locul lui a fost numit colonelul Pascu.[11]

[11] La 14 aprilie 1939, colonelul Radu Hotineanu a fost înlocuit în funcţia de şef al Cenzurii cu colonelul Dan Pascu.

Cenzura fusese reintrodusă odată cu instaurarea regimului de dictatură personală a regelui Carol II, în februarie 1938. Prin Înalt Decret Regal, fusese declarată starea de asediu pe întreg cuprinsul ţării, iar autorităţile militare erau împuternicite „de a cenzura presa şi orice publicaţiuni, având dreptul de a împiedica apariţia oricărui ziar sau publicaţiune sau numai apariţia unor anumite ştiri sau articole." Serviciul de cenzură funcţiona pe lângă Ministerul de interne.

La preluarea funcţiei de şef al Cenzurii, colonelul (de fapt locotenent–colonelul) Dan Pascu emitea următoarea normativă (Vezi şi *Magazin istoric*, nr. 8–11/ 1991, unde am publicat largi extrase din Registrele cu normative ale Cenzurii din 1939–1940): „Luând în primire Serviciul Cenzurii, prima datorie este să aduc respectuoase şi prieteneşti mulţumiri fostului şef al acestui Serviciu, dl.col. Radu Hotineanu, căruia cu toţii trebuie să-i recunoaştem meritul de a fi organizat, condus şi închinat toată puterea sa de muncă, timp de aproape trei ani de zile, asigurându-l în acelaşi timp de tot respectul, stima şi iubirea noastră.

Rog pe toţi colaboratorii mei să-mi dea acelaşi neprecupeţit concurs, ca împreună să putem învinge greutăţile timpurilor prin care trecem şi printr-o armonioasă colaborare să corespundem încrederii ce s-a pus în noi. Lt.col. Dan Pascu."

La Serviciul Cenzurii lucrau în acea perioadă: I. Opriş, V. Cheorpec, Al. Tisescu, Victor Mocanu, Al. Predescu, C.D. Pantazescu, Gh. Nicola, Gr. Erimiescu, Virgil Carianopol, Aurel Brătescu.

N.N. era foarte bun prieten cu Victor Mocanu şi în relaţii destul de apropiate cu poetul Virgil Carianopol şi cu Aurel Brătescu.

Radu tot mă îmboldea cu Cenzura, încât până la urmă i-am retezat-o: „Da ce, băiete, vrei să te bagi şi tu la Cenzură, sau ce vrei? Nu te apropia prea mult de ea că frige." S-a ridicat brusc de la masă, mi-a strâns mâna, spunându-mi că s-a simţit bine cu mine, că am rămas tot domn şi că o să mă mai caute el, că are ce discuta cu mine.

E aproape miezul nopţii acum când scriu în acest caiet. Întors acasă, m-am închis în birou, fără să-i mai spun măcar noapte bună Noemii. Simţeam nevoia să deschid acest caiet şi să fac ceea ce până acum nu am crezut că are vreun rost în viaţa mea: să ţin un jurnal. Ştiu că mulţi o fac. Paulescu de la *Speranţa*, cel puţin, parcă numai de asta se ţine. Când îl întrebi ce face, îţi răspunde mai întruna: „Scriu la jurnalul meu."[12]

[12] Angelo Paulescu (1866–1962), ziarist şi romancier. A activat multă vreme, câteva decenii, la Calafat, Giurgiu, Corabia şi Turnu Măgurele, fiind corespondent particular – începând din 1909 – al ziarului *Universul*. În 1926 a fondat, împreună cu Ştefan Dosânceanu, Clubul corespondenţilor particulari din trei judeţe (evocat şi de noi în volumul nostru, *Cu ochi blânzi*, Cartea Românească, 1985, pp. 169–174). A.P. a fost vicepreşedinte al acestui Club până în 1930, când s-a stabilit în Bucureşti, imediat după revenirea în ţară şi pe Tronul României a lui Carol II (Restauraţia). A înfiinţat, chiar în iunie 1930, gazeta *Avionul Coroanei*, una dintre cele mai înfocate publicaţiuni pro-carliste, sperând într-o rapidă ascensiune gazetărească, politică şi, mai ales, într-o aleasă chiverniseală, pe măsura elanului său restauraţionist.

Erau însă prea mulţi cei care se grăbiseră la favorurile noului suveran, persoane şi personalităţi mai însemnate, gazetari mai dibaci, cu gazete mult mai importante decât a sa, încât Angelo Paulescu se văzu, în scurt timp, în pragul falimentului.

Întâmplarea a făcut însă ca, în campania electorală din 1932, să-l cunoască pe Dragomir L., candidat independent pentru Cameră din judeţul Caliacra, mare moşier, neguţător de grâne şi vinuri, căruia îi trăznise să devină şi proprietar de ziar în Bucureşti. Astfel s-a născut *Speranţa*, plătită de Dragomir L. şi scrisă de Paulescu şi încă doi colaboratori. Singura pretenţie a lui Dragomir era ca, în fiecare număr, pe toată pagina a treia, *Speranţa* să publice ştiri din viaţa familiei Dragomir L., trimise chiar de acesta sau de nevastă-sa. Limbajul acestor corespondenţe din Caliacra făcea ca *Speranţa* să fie căutată de cititorii dornici de umor stupid, de gazetarii sătui până peste cap de ale lor din redacţii şi dornici să se mai amuze şi cu alte tâmpenii autentice, chiar de unii scriitori sau artişti, Iancu Brezeanu, de pildă, era unul din statornicii cititori şi comentatori ai ştirilor „boierului Dragomir".

În toamna lui 1939 *Speranţa* a sucombat, Paulescu retrăgându-se din ziaristică şi consacrându-se literaturii. A publicat opt volume de proză, mai multe traduceri din franceză şi engleză, iar după război îşi câştiga existenţa făcând traduceri documentare pentru diferite institute de cercetare.

În 1953 era cât pe ce să fie arestat pentru *Avionul Coroanei*, în urma unei declaraţii date de prof. S.T. (arestat pentru activitatea sa din timpul guvernării lui Ion Antonescu). A.P. a scăpat numai cu o declaraţie, în care-l-a turnat şi el pe un alt director de ziar, Fârtăţescu, de la *Opinca*, mare admirator şi susţinător al lui Vaida–Voevod, mai ales după ce acesta se despărţise de Iuliu Maniu, întemeind la 29 martie 1935 Frontul Românesc.

Cu N.N., A. Paulescu era în relaţii amicale, cele două gazete, *Speranţa* şi *Canaraua*, sprijinindu-se reciproc în unele campanii publicitare.

Jurnalul lui Angelo Paulescu a fost scris pe 347 caiete format A 4 de câte 200 file fiecare. Este singura avere rămasă în urma sa, astfel încât moştenitorii şi l-au împărţit astfel: 105 caiete – văduva lui Paulescu; 73 caiete – Tică Paulescu, băiatul său; 52 caiete – Rodrig Paulescu, fratele ziaristului; 36 caiete – Amalia Tudorache, căsătorită doctor Aristidi, sora defunctului; 45 caiete – Liceului din Corabia, unde a învăţat Paulescu; 36 de caiete, în fine – fostei Uniuni a ziariştilor din România. În 1985, la moartea soţiei lui Paulescu a avut loc o nouă reîmpărţire a caietelor cu jurnalul acestuia. La fel s-a întâmplat şi cu caietele aflate la Rodrig (decedat în 1976) şi Amalia (decedată în 1991). Caietele de la Tică Paulescu au ars în timpul cutremurului din 1977, apartamentul acestuia aflându-se în blocul de pe strada T. Arghezi, prăbuşit atunci.

Unele fragmente din aceste caiete, publicate însă fără nici o noimă, au apărut într-o foaie volantă, scoasă la Turnu Măgurele de simpatizanţii F.S.N. de aici, în timpul alegerilor din mai 1990.

Simt nevoia să scriu despre mine. Dea Domnul să mă ţină şi să pot scrie cât mai mult. Nu mă gândesc la nimeni când scriu aceste însemnări. Nu vreau să spun nimănui nimic. Pur şi simplu, astăzi m-am simţit un străin care duce viaţa mea. Simt nevoia să-l studiez pe acest străin. Să-l urmăresc printre zile şi să văd ce-i cu el.

Mi-e dor şi nu mi-e dor de Maria. Mi-e dor fiindcă o ştiu departe. Şi nu mi-e dor căci nu mai ştie străinul acesta din mine să-i spună că i-e dor.

Un amănunt pe care l-am uitat. Azi dimineaţă, la gară, am observat, surprins, că Maria n-avea soutien–gorge. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

PENTRU O VIITOARE PAGINĂ A LITERATURII ROMÂNE

Oana Şerban

Pentru cei întârziaţi...

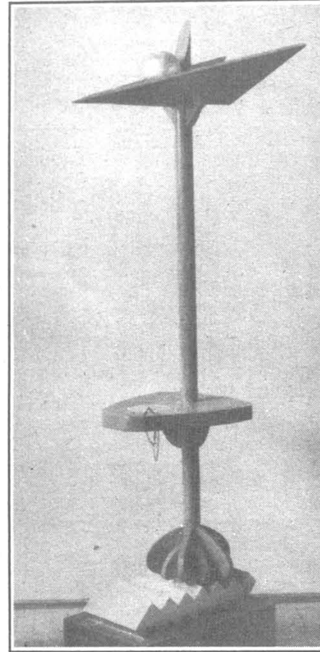
Am întârziat să mă nasc
şi acum mătur străzile
peste care a trecut şi-a lăsat urme
fericirea voastră.
Aş fi putut să mă agăţ de primul strigăt
şi-aş fi izbucnit,
dar nu, am întârziat,
de prea multă strălucire
ce se zărea dincolo,
şi acum cutreier străzile,
căutându-vă rază cu rază lumina,
şi acum, când gonesc paşii voştri grăbiţi,
iubindu-se şi amăgindu-se
la fiecare răscruce,
mă întreb dacă liniştea universului
nu şi-a zămislit trupul din vorbele
voastre.
Mi-aţi spus: –Ai întârziat să te naşti
şi mi-aţi arătat strada,
– Acolo nimeni nu întârzie să
sfârşească,
mi-aţi zâmbit,
dar eu ştiam că, de fapt,
aveaţi nevoie de cineva care să vă
adune
fărâmele de lumină şi fericire
pierdute cu fiecare privire înapoi.
Dar n-am putut să înţeleg
de ce vă faceţi din trup citadelă
când ştiţi că atât de uşor
ploaia poate cădea.
Într-o zi aţi venit şi mi-aţi spus:
– E târziu, din nou e târziu,
ai uitat semnul la care
paşii noştri îşi schimbă fusul orar
sau, poate, n-ai înţeles,
noi avem nevoie de întârziaţi exacţi
care să ştie să ne măture urmele fără
greşeală.
Şi mi-aţi arătat un punct, dincolo de
şosea
unde să-ncerc să-mi găsesc loc şi timp.
Nu ştiu dacă atunci când am plecat
V-am privit,
dar ştiu că în timp ce mergeam
spre acel dincolo de şosea,
fără să-mi pot descifra mersul,
îmi spuneam: Deşi e târziu
lumina mea n-a învăţat până acum paşii
ploii.

*
* *

M-am desprins din lumină
cu degetele duse la buze a uimire.
Ce s-a ales din trupul meu
nu ştiu.
De tâmple mi s-au izbit păsări,
dar nu m-a durut,
totul era atât de frumos colorat.
Şi aşa m-am rostogolit
din mirare în mirare,
până m-am făcut cristal.

*
* *

Fereastra mea are o mână rănită
i s-a spart în palmă un lampion.
N-a ştiut când i s-au scurs printre
degete umbrele,
a simţit doar imaginile,
împlântându-i-se în carne, adânc.
Fereastra mea nu mai poate să arate cu
degetul,
îşi ţine braţele lipite de piept
şi se uită speriată în jur;
era ziua mea şi cineva
îmi adusese în dar o floare,
n-am crezut că poate să lumineze
atât de puţin.

Vasile Gorduz, În cumpănă

Poveste de seară

Să spunem basme despre trupul nostru
răscolit de ochi de copil,
să spunem basme despre pleoapele
noastre
închise deasupra fiecărei priviri,
să spunem basme despre basmele
noastre,
răsucite noaptea în somn, de cald sau
de frig,
să spunem basme despre gură şi despre
genunchi
şi despre toate celelalte închipuiri.
Să spunem basme despre palma
brăzdată de linii,
sau despre călcâiul
risipit zilnic pe câte un drum,
să spunem basme ca şi cum am trăi
într-o lume
unde nu mai există oglinzi.

Torna, torna, fratre

Cineva a-ndrăznit să mă strige pe
nume,
cineva a-ndrăznit să m-arate cu
degetul...
Ce-aş fi putut să-i răspund?
Că e o eroare că ne numim,
că e o greşeală că ne recunoaştem,
că trupul, numele, înfăţişarea
nu ne-au fost date decât ca să ne
înşelăm
unii pe alţii.
Cineva m-a întors din drumul spre rai
chemându-mă pe nume:
– Întoarce-te, frate, şi priveşte în jos.
Ai văzut?

Vasile MACOVICIUC

Ziua cea de toate zilele

nimeni nu mai coboară pe drumul
dinspre stele
iar graţia ca o spaimă a liniei se-
njunghie
la bâlci

ai vrea să te prăbuşeşti în noapte
ca într-o minte obosită
să ţipe copilul închis în armură
dar se revoltă auzul

visul te plesneşte
cu un buchet de riduri peste gură

vine o zi a nordului surghiunit din hărţi
privirea-i cu prea multe noduri
cuvintele-s puţine

ochi în ochi stai cu lespedea până se
lipesc imaginile
şi nu poţi şti cine şi încotro pândeşte
cine-i mai bogat în insomnie

dar vine o zi când ai vrea să priveşti
peste umăr platanul
şi n-o faci
simţi în ceafă răsuflarea sălbatică
robită amiezii
şi-ţi vezi de umbră
ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat

Solstiţiu

te iau de mână un ţinut să-ţi arăt
inima priponită cu vene deschise
sub răsuflarea mulţimii scânceşte un făt
o lespede astupă ieslea cu vise

când vârcolacii sugrumă luna
armăsarul meu paşte un lan de ţepuşe
buzdugan de cuvinte îţi adulmecă urma
şi macul pune lumea-n cătuşe

invalizi tolăniţi regeşte-n statui
doar în faţa morţii au râsul stingher –
zace veşnicia dar în braţele cui
marmora-i târfă şi ochiul hingher

dar vine toamna ca un azil de culori
şi dacă vrei să botezi cu lacrimă crinii
vino mâine în zori
să facem cezariană luminii

Anemie

sunt trist iubito pădurea mă-ngrijorează
cuvintele de-o vreme abia halucinează
caii sălbatici trec fără nechezat
şobolani metafizici sunt scoşi la mezat
amurgul nu-i blând nici înspăimântător
ci-o biată jivină hrănită sub zăvor
lumina-i aşteptată ca o baie de aburi
nu-s aripi floarea s-o aşeze în faguri
nici focuri înalte prin care să sari
ci impulsuri rahitice în zişi armăsari
o nuntă cosmică-n taraf de lăutari
mâini întinse ca un eşec de lăstari
nici cerul nu este nici lipsa de cer
sufletul nu-i gol nici plin de mister
ci-o ameţire aşa de legi gârbovite
probă de moarte cu săbii tocite
o creangă uscată folosită altoi
în lumea fără îngeri şi fără strigoi
şi-o arătare aşa nici uliu nici greier
miriapod obez în plimbare pe creier
şi lasă-mi dar pădurea să intre-n delir
sunt singur am teamă şi-am uitat să
respir

Text

cum inima târziu îmi spune că tu
mişti
şirul de zei trişti prin castel
purpuriu
ca să fiu presupun că exişti
adiere de crişti şi ploaie-n pustiu

dar când lumânarea pleoapa şi-a-
nchis
şi-n iris iele mă-ncearcă
te-ndepărtezi de parcă explodează
un vis
şi-un fluture interzis orbecăie pe
arcă

boţul de lut plămădit e-n minune
soare ce-apune când de-abia s-a
născut
măcar o vreme fii scut lângă rune
ploaia îmi spune că nu-i totul
pierdut
oceanul e mut dar pregăteşte să
sune
peste noi printre dune sub cerul
căzut
alt început

Rugul

ce să am când ruine nu am
fructu-i grenadă uscată pe ram

poate pe tine te am ca balsam
poate o stea tatuată pe ham

cu pas împleticit şi goarnă barbară
un greiere şira spinării îmi ară
da mai fug prizonieri din Olimp
cu braţele aruncate în afară de timp
dar cel ieşit din ger îndrăgostit de
abis
nu află călău şi nu-i nici învins –
e-ngenunchere de cerbi pe-
mbătrânite poteci
o flacără captivă în zidurile reci

la umbra oazei fântânile seacă
pădurile se smulg din orgă şi pleacă
şi ce să am decât calul în spume:
trenul de noapte te-aduce pe lume
iară pământul se-nghesuie în mine
cu siguranţa a două şine

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

Reeditarea lui G. Călinescu (XI)

Ideea că în ultima parte a *Istoriei* sale G. Călinescu nu a adăugat mult la prima ediţie nu este egală cu n-a completat. N-a schimbat fiindcă din punctul său de vedere n-avea ce să schimbe, nu şi-a modificat judecata critică, dar, neavând complexul biografic, a căutat şi a pus mai pretutindeni biografii, a extins analiza la opere pe care nu le analizase prima dată, a adăugat bibliografia până în 1941, dată la care expunerea se opreşte. Şi, pentru că nu ştia dacă va mai apuca să-şi tipărească ediţia nouă, revăzută, a publicat în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* tot materialul documentar redactat cu arătarea locului unde trebuie să fie introdus. Ca editor nu aveam dreptul să eludez această dorinţă, cum, fără nici o motivare au cerut unii. Când nu faci nimic, este uşor să spui altora cum trebuie să facă. Erau scriitori care puteau lipsi? G. Călinescu nu voia să aibă lacune.

Capitolele *Literatura eclectică până la 1916. Teatrul: Basmul dramatizat* şi *Romancierii 1920–1930. Romanul gloatei. Romanul copilăriei. Proustienii*, până la Gh. Brăescu, numără în ediţia întâia 66 de pagini iar în ediţia revăzută cu trei pagini mai mult.

Încă de la început secvenţa despre revista *Flacăra* ne oferă date şi câteva rânduri despre directorul C. Banu, autor de aforisme ca moralist istoric amar, fără gravitatea lui Guicciardini, în *Grădina lui Glaucon sau manualul bunului politician*. La Eftimiu sunt trecute în revistă câteva opere noi: *Glafira, Ringula, Meşterul Manole, Comoara, Ave Maria, Kimonoul înstelat, Arhanghelul cu aripi de ceară.* Date biografice obţinute prin anchetă personală la bibliografie. Născut în Albania, Eftimiu era de origine macedoromân cu nume grecesc, „cel care face bine". Şi la Caton Theodorian se caracterizează pe scurt nuvele, schiţe, piese de teatru numai enumerate în prima ediţie. Şi Theodorian, la origine Theodor, era din Voscopolea macedoneană, aromân, mama sa fiind sora vodevilistului Eugen Carada. Inspector general al artelor cu monoclu, ascundea, zice Călinescu „sub erupţii de violenţă şi dominaţie, o fire sentimentală". Despre Valjan, celebrul avocat V.Al.Ionescu (1881–1960), „comediograf spiritual şi plin de vervă", prezentarea din 1941, din lipsă de alte date a rămas neschimbată. La A. de Herz se comunică numai data naşterii (a murit în 1966) şi se face o apropiere de teoria despre teatru a lui Zola din *Le naturalisme du Théâtre.* Date esenţiale şi analizele operelor mai însemnate în secvenţa *Alţi dramaturgi* numai enumeraţi în ediţia întâi (cf.– *S.C.I.L.F.*, 1961, nr. 14): Al. Florescu, Ion G. Miclescu, M. Polizu–Micşuneşti, Emil Nicolau, C. Râuleţ. Nimic însă în plus la Zaharia Bârsan (1878–1948) şi I.C. Aslan. La M. Sorbul o notă biografică din care e interesant de ştiut că dramaturgul era fiul căpitanului de ulani de origine poloneză Apolinariu Smolski, de confesiune catolică şi al Mariei Moscovici din Botoşani, ortodoxă. N-a făcut decât liceul. Era cumnat cu Liviu Rebreanu fiind însurat întâia oară cu Maria Rădulescu din Piteşti, soră cu Fanny. A murit cu un an şi opt luni după G. Călinescu la 20.XII.1966. Textul lui G. Călinescu despre piesa *Dezertorul* a suferit tăieturi ale cenzurii operate de Camil Petrescu. Autorul le-a restituit în ediţia revăzută. Este vorba de înjurătura lui Silvestru: „Grijania mamii voastre de pocăiţi!" Completări s-au adus şi la prozatorii următori începând cu N.N. Beldiceanu, fiul poetului, căsătorit cu o fată a lui Ion şi Sofia Nădejde. La I.C. Vissarion se extinde analiza operei cu un citat semnificativ şi se întocmeşte o biografie portret. Scriitorul era fiul unui brutar de origine macedoneană. A avut 26 de copii cărora le-a dat nume faimoase (Călinescu zice groteşti): Voltaire, Garibaldi, Edison, Benedetto. Florenţa. A scris o carte intitulată *Energia mecanică din mediul din în care ne găsim.* Voia să prindă energia din frunzele care se mişcă. Spera să ajungă nemuritor şi la moarte a cerut să i se pună pe cruce un epitaf cu aceste cuvinte: „Aici mi s-a oprit corpul, nu ştiu unde sufletul". Nota lui specifică în literatură e precum cea a lui Tartarin gasconismul (v. şi *S.C.I.L.F.*, 1959, nr. 1–2). Şi cele cinci rânduri despre Ion Dragoslav sporesc în a doua ediţie la douăzeci în aceeaşi notă. Sfătosul prozator, crezut de M. Dragomirescu un nou Creangă, era numai un pitoresc limbut făcând haz şi de boala lui, o ciroză cu hipoprizie care l-a doborât la 53 de ani. Asta fiindcă el însuşi cuprins, avea la ţară o rubedenie crâşmar. Când scria despre el, în 1961 (*S.C.I.L.F.*, nr. 4) Al. Cazaban avea 89 de ani. A mai trăit până la 94 de ani, depăşind cu un an pe critic. Îşi publica chiar în 1961 o culegere din scrierile lui cu titlul unui volum din 1904 *Deştept băiat.* Nota sa personală e sarcasmul. Născut la Iaşi era fiul unui inginer francez originar din Carcasonne–Languedoc. Fost elev al lui Mincu la Şcoala de Arhitectură din Iaşi n-a ajuns decât conductor tehnic. Făcea parte din Asociaţia vânătorilor şi pescarilor, lega ploile de la Uniunea Scriitorilor (nota mea). Date biografice şi la V. Demetrius, pe numele adevărat Dumitrescu, din părţile Braşovului. Căsătorit cu Antigona Bazilica Sulamita Rabinovici, fiica unui doctor din Burdujeni, este tatăl scriitoarei Lucia Demetrius. Prozator el însuşi şters spre deosebire de Radu Cosmin (Radu Tănăsescu) în viaţă încă în 1961, când scrie despre el Călinescu îndreptând data naşterii din 1883 în 1879. Ar fi fost un amfitrion agreabil, deşi descrisese Bucureştii într-un roman ca pe un *Babylon* (1921). Date biografice sumare la Horia Furtună, scurtă prezentare a lui Artur Enăşescu (1889–1942) inexistentă în ediţia întâia a *Istoriei*, numai anul naşterii la G. Talaz care a murit în 1973 pictor şi poet alcoolic, ajuns proletcultist şi analize de scrieri noi la George Ranetti (*Domnişoara Miau*), roman psihologic, *Romeo şi Julieta la Mizil*, parodie), şi portretul umoristului poreclit şi Javranetti, în fine scurtă biografie, dar precisă, la actorul autor de spirituale monologuri, mort tânăr la 41 de ani, P. Liciu.

Nici la romancierii din perioada 1930–1940 G. Călinescu nu şi-a propus să facă modificări de viziune în ediţia revăzută, ci doar completări de analize unde se simţea nevoia şi biografii numai până în anul publicării noii ediţii cu menţionarea datei decesului în cazul când ar fi avut loc până la data când lucra. Majoritatea acestora au fost de asemenea publicate, numai o parte fiind lăsate în manuscris. Întâia datorie a editorului este să respecte dorinţa autorului, a le aşeza la locul lor şi nu în addenda. Sigur că se pot face observaţii critice, ceea ce nu înseamnă a interveni în text şi cu atât mai puţin a-l cenzura sau elimina.

Textul despre Rebreanu a fost păstrat în ediţia nouă identic, fiind completat doar cu o frază despre romanul *Amândoi* şi o foarte exactă biografie. Apărut şi în broşură în 1939 (colecţia „Jurnalului literar") studiul era şi cel mai consistent până la acea dată, atât de consistent încât cineva (I. Ichim) l-a plagiat pe loc aproape cuvânt cu cuvânt. Unele idei erau totuşi discutabile, aceea că *Ion* este un roman cu exponenţi, nu cu individualităţi. Şi din cauză că se presupunea ca model romanul lui Slavici (în realitate era *Anna Karenin* de Tolstoi) criticul compară pe Ion şi Ana cu eroii lui Slavici, Naţl şi Persida înlocuind însă numele Persidei cu al Marei: „Naţl şi Mara sunt nu atât doi îndrăgostiţi, cât două exponente".

Ginerele îndrăgostit de soacră! Şi tot aşa de şase ori. Mi-am permis să pun Persida în loc de Mara, lăsând mai departe greşeala că Ion ar fi doar un exponent ca Petre Petre din *Răscoala*, nu o individualitate, un arivist ca Julien Sorel. Tot numai date biografice sumare se adaugă la articolul despre Hortensia Papadat-Bengescu şi el cel mai bun din câte apăruseră până atunci, ca şi cel despre Rebreanu. Sunt câteva greşeli poate de tipar ce trebuie îndreptate: „Ciudatul duşman al poporului său neam" este de fapt al *propriului* său neam. Pictorul Grev urmărit cu asiduităţile sale de Ada se numeşte Greg. Lenora face o cură miraculoasă la Predeal nu la Sinaia, fiica incestuoasă a lui Lică se cheamă Sia nu Lia, Walter a fost doar amant, nu soţ al Salemei. Critica mai nouă a pus în discuţie proustianismul Hortensiei Papadat-Bengescu, aliniind-o mai mult naturalismului. Lică Trubadurul şi Walter par descinşi din Bel-Ami al lui Maupassant. La Camil Petrescu s-a adăugat o notă biografică din manuscris întocmită după spusele romancierului. Printre piesele de teatru în ediţia nouă este analizată şi *Jocul ielelor*, dramă ideologică cu o dezbatere inteligentă, „dar numai atât", publicată în 1945, dar datând după declaraţiile autorului din 1918. Despre *Act veneţian* dezvoltată în trei acte, Călinescu susţine că nu este stricată ca literatură. Nu-i plac însă comediile *Iată femeia pe care o iubesc* şi *Profesor dr. Omu vindecă de dragoste*, depăşind graniţa 1941, pe care le găseşte nedrept de o „surprinzătoare planitudine." Nu-i place nici drama *Bălcescu* care nu i se pare adâncă cu stilul ei „focos şi dezlănţuit". Adaosurile au fost publicate în *S.C.I.L.F.*, 1962, nr. 1, când Camil Petrescu nu mai trăia de cinci ani. Şi în articolul despre Henriette Yvonne Stahl, fără biografie (scriitoarea a murit în 1984) apare o scurtă prezentare a romanului *Marea bucurie* din 1947 în care sunt figuri interesante, dacă scrierea n-ar degenera în film. Adaos la articolul despre Ionel Teodoreanu dispărut în 1954: „Romancierul şi-a continuat activitatea fără nici o rectificare a manierii, dezvoltându-se doar o dată, în *Haidiridam*, autor de graţioase versuri". La C. Stere numai date biografice, la Gib I. Mihăescu aşijderi plus menţiuni rele despre romane necitite prima dată: *„Femeia de ciocolată"* încearcă a analiza complicat şi artificial, spasmele morale ale unui timid sexual, *Zilele şi nopţile unui student întârziat* studiază într-o totală insignifianţă şi banalitate aventurile unui seducător de gazde facile". Să fie această apreciere un răspuns la opinia lui Şerban Cioculescu că *Zilele şi nopţile unui student întârziat* e cel mai bun roman al lui Gib Mihăescu? La fel de dure aprecierile despre romanele *Adăpostul Sobolia* şi *Tapirul* de Cezar Petrescu care are şi o menţiune biografică de cinci rânduri. O biografie mai lungă se află la Carol Ardeleanu, fiul unui rotar care a studiat pasager artele frumoase. Nimic nou la Al.O.Teodoreanu. După o biografie prezentată personal lui G. Călinescu, Lucia Mantu (1888–1971) era fiica lui Gheorghe Nădejde, frate al lui Ion, amândoi însuraţi cu două surori din familia Băncilă (mama Luciei era soră cu Sofia Nădejde). Profesoară de ştiinţe naturale la Liceul Oltea Doamna din Iaşi, Camelia Nădejde, pensionată în 1947, la 60 de ani, a trăit necăsătorită 83 de ani. O biografie interesantă pe bază de izvoare furnizate de autor se face lui Damian Stănoiu, fost călugăr la mănăstirea Căldăruşani din 1913 până în 1932 când o lucrare a sa e considerată demnă de foc pentru că vorbise de o afacere lumească a unui înalt prelat, iese din cinul monahal, trăind mai departe din cărţile laice. A murit în 1956 în vârstă de 63 de ani. ■

FOTOTECA LITERATORUL

Nicolae Manolescu, Ov. S. Crohmălniceanu şi Alexandru Ivasiuc la Revista literară TV. Fotografie de Vasile Blendea

Anuare muzeale judeţene

Marisia, XV–XXII, 1985 – 1992. Studii şi materiale: arheologie–istorie–etnografie–etnotoponimie./ Editor:/ Muzeul Judeţean Mureş. Târgu Mureş, 1992./ Colegiul de redacţie: Acad. Dr.Doc.Ştefan Pascu, Valer Pop, Mihai Petică, dr.Vasile Dobrescu, dr.Valeriu Lazăr, Valeriu Niţu, Andrei Zrinyi. 596 p._CXXXVII pl.; 49 titluri/.

Tematica diversă a volumului, care dă la lumină rodul preocupărilor ştiinţifice ale cercetătorilor târgmureşeni şi colegilor din alte unităţi muzeale din ţară de-a lungul a şapte ani, este secţionată în patru capitole distincte. *Studiile şi cercetările de teren* se referă la perioade din neolitic până în contemporaneitate, fie din istoria principatului Transilvaniei, fie pe aria restrânsă a actualelor judeţe Alba, Bistriţa–Năsăud, Covasna, Harghita, Mureş, Sibiu sau tratează probleme de interes naţional şi european. Dintre *lucrările de arheologie*, se disting contribuţiile lui Székely Zoltan, Sergiu Haimovici, Mihai şi Lucreţia Brudiu, ale colectivului Paul Georoceanu, Mihai Blăjan, Marin Georoceanu şi Claudiu Lisovschi, privind nu numai omul şi habitatul său, ci şi fauna acelor timpuri îndepărtate – mamiferele domestice şi sălbatice. *Lucrările de istorie* medie şi contemporană abordează viaţa orăşenească şi meşteşugurile, relaţiile naţionale, dar şi viaţa cărţilor, sub semnătura unor I.I. Costea, I.E. Man, Valeriu Lazăr, Siki Emil, Vasile Dobrescu, Mihai Szabo, Melinte Şerban, Lazăr Ureche, Dimitrie Poptămaş şi Elena Mihu. *Lucrările de etnografie–etnotoponimie,* realizate de Valer Pop, Oliviu Marcu, Mihai Petică, Valeriu Niţu şi Andrei Zrinyi, ca şi celelalte contribuţii referitoare la patrimoniul cultural, au aceeaşi consistenţă şi probitate ştiinţifică.

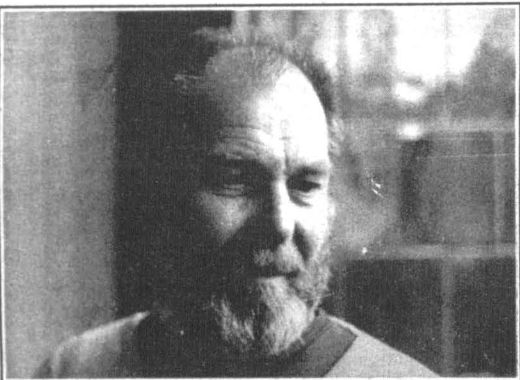
Mircea COLOŞENCO

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ARTE PLASTICE

Vasile Gorduz - arheologie lirică

Anume detalii, interpretate sau citate ca atare, ne lasă impresia că sculptorul Vasile Gorduz își asumă o perspectivă istorică asupra artei. Desigur, în opera lui prețuirea antichității este prezentă, și încă vechimii, prin care justifică rațiunea de a exista a sculpturii, dar și rațiunea integrării omului în universalitate. „Tematica" izvorăște la el, ca să zic așa, din convingeri filosofice. Neîndoielnic, Vasile Gorduz este

într-un chip tranșant. Interesant (și obligatoriu) de observat ar fi că el nu recurge la stilistica artei vechi, îndeletnicire contestabilă a spiritelor obediente, reproductive, ci se lasă condus de aluziile la un univers de forme bătrâne. Chiar și atunci când „cotează" un detaliu sau altul, o manieră de tratare a pietrei și bronzului, întrucâtva asemănătoare clasicității greco–eline, o face cu atâta personalitate, încât „citatul" devine invenție.

Dacă suntem atenți, acest „vag istoric" nu este la Vasile Gorduz decât un simț profund și tulburător al modern, și această modernitate trebuie căutată în limbajul plastic lapidar și eliptic, în factura stilistică variată și „indecisă" (mai degrabă îndelung tatonată), unde forma se relevă ca apariție fastă, iluminată. Sculptorul produce, cu meșteșugărească consecvență lucrări, el pândește atent, parcă mereu îndoit de sine, închegarea operei. Lipsa finitudinii îl înscrie implacabil printre moderni, ca și delicatețea cu care se apropie de motive grave, dramatice ale sculpturii, insinuându-și aici – nu numai personalitatea, ci și distanța pe care o pune între sursele de inspirație și aceasta. Vasile Gorduz întreprinde, la urma urmelor, un fel de arheologie lirică.

Sculptorul – cu ale cărui lucrări înțeleg că se ilustrează acest număr din „Literatorul" – se arată solar și mediteranean, păstrând amintirea vechii Elade și Rome, ba chiar, prin frecvența „motivelor" animaliere, a vechilor civilizații din Orientul Apropiat. În același timp pot fi recunoscute în opera lui inducții brâncușiene (pe linia misterioasei și ancestralei „cunoașteri a pământului") ori „îndatorări" față de Paciurea (prin incidențele fantasticului himeric, detectabile la amândoi). Ciudat e cum asaltul atâtor sugestii la care consimte nu transformă sculptorul într-un artist eclectic. Ceea ce ne și face să vedem în el mai rara personalitate a sintezelor.

Credem că una dintre ultimele sale lucrări remarcate și de juriul care i-a acordat premiul – „Nașterea poporului român" – un remarcabil bronz, cu reverberații simbolice, eliberat de orice conotație festivistă, ar merita, în replică, înălțat pe un soclu în România (lucrarea „princeps" va fi implantată în Spania, la Sevilla, nu peste multă vreme). De regulă, premiile nu ne mai impresionează. Ele „sancționează", cum ar spune Cioran, nu rareori glorii îndoielnice împietrindu-le în redingota unui „clasicism" vetust. Cu Vasile Gorduz înregistrăm o fericită coincidență între distincție și valoare, valoare indubitabilă, între onoarea care i se face unui creator și rezistența lui, pe cât îl cunosc, la omenești vanități. Și în acest caz, sunt convins, simțul vechimii de care dă dovadă, va relativiza salvator totul. Premiul ne satisface în primul rând pe noi. Artistul va rămâne, ca și până acum, cu auzul la pândă, încercând să capteze miraculoasele ecouri ale primordialității, spre a le oferi unui viitor necunoscut, în care să ne conservăm umanitatea, reconstruită din idealuri eterne. Căci el pare un medium hipersensibil între trecut și ziua de mâine, un dăruit care oficiază cu speranță șansa transmisibilității valorilor umane pe scară impresionantă a timpului.

Portretul locului natal

Acceptând adevărul potrivit căruia, conștienți sau nu, trăim și evoluăm sub tutela miturilor, m-am întrebat adeseori care din ele este cel mai trainic. Am eliminat de la bun început mitologiile efemere – cum le numește Roland Barthes pe cele perisabile cu o viteză în continuă creștere – și am rămas cu celelalte. Iar dintre ele mitul întoarcerii lui Ulisse la Ithaca se dovedește cel mai rezistent și mai răspândit. Arhetipala insulă nu are nimic spectaculos în sine, în afara primordialei simbioze dintre cer, apă și stâncă. Este săracă, arsă de soare, bătută de vânturi și valuri. Dar este locul absolut, metafizic și irepetabil pentru Ulisse. El nu caută o insulă anume, ci propria condiție de a fi. În Ithaca se caută pe sine, pentru că în afara sinelui nu se poate trăi, ci doar supraviețui. Și de atunci, noi toți știm acest lucru, trăind mitul, urmându-i implacabila aventură.

Un Ulisse al artei mi se pare a fi fost pictorul albanez *Vangjush Mio* (1891–1957), ale cărui lucrări, expuse la „Muzeul Colecțiilor", reprezintă o relevantă punere în contact cu un artist și un spațiu de o inflexibilă trainicie. Născut la Korca, ajunge la București în 1908, la un frate de-al său, pentru ca începând din 1915 să studieze la „Academia de Artă" pictura, în contact cu marii artiști români ai epocii. Prima sa expoziție are loc în 1919, într-un București abia ieșit din coșmarul războiului, dar receptiv la talentul tânărului artist. În 1920 se întoarce în ambianța natală și, deși are șansa unor studii în Italia, însumând cam trei ani, în 1924 revine și se stabilește definitiv în Ithaca sa albaneză, orășelul Korca. Din acest moment și până la moartea el rămâne acolo, ca într-un punct geometric al existenței și creației sale, lucrând perseverent la redactarea unui portret emblematic al locului numit patrie. Căci opera lui, așa cum ni se relevă acum, tinde către o finalitate precisă: imaginea unei geografii spirituale unice, irepetabile, de neînlocuit. Acasă fiind, artistul nu poartă în el nici un fel de nostalgie, nu proiectează un spațiu ideal, ci consemnează realitatea celui pe care îl cunoaște, căruia îi aparține. Din această relație organică, empatetică și profund umană se naște imaginea absolută, fascinantă prin simplitatea frustă și poezia telurică, a cuibului de vulturi care este Albania.

Excelent desenator, format în exigențele atelierelor din epocă și colorist de mare subtilitate și rafinament, mizând mai ales pe acorduri asociative, Vangjush Mio este un romantic de substanță, rostind în ton elegiac. Impresionist cu măsură într-o primă fază, în care construcția, supusă analizei raționale a formei, predomină fără a sufoca sentimentul, el acumulează experiența cu ajutorul câtorva teme de studiu. Desene în creion, portrete lucrate cu o tușă fulgurantă, peisaje înnobilate de accente și detalii pitorești în cel mai bun spirit, lasă să se ghicească viitoarele calități picturale. Ele se afirmă odată cu maturitatea, ca un contrapunct original și definitoriu în raport cu experiența picturii italiene a anilor 1921–1924. Din acest moment se cristalizează și o vocație a sintezei iconice, tinzând către abstracție fără a părăsi reperul figurativ. Forma devine o plajă de culoare aproape monocordă, planurile se degajă, alternează și sugerează spațialitatea prin rafinate diferențieri tonale, evitând redundanța detaliului narativ. De fapt, în substanța iconică artistul caută ideea de, semnificația totală și, mai ales, un anume spirit al locului natal. Cea ce, prin aspirație și efecte, ne propune o întoarcere la idealul clasicismului. Poate în felul în care un Delacroix în Maghreb, sau un Kandinsky la Kairouan aveau revelația unei lumi a simplității și echilibrului, sub imperiul luminii și al culorilor tranșante. Vangjush Mio găsește noblețea clasicismului la el acasă, rămânând sub cerul protector, printre munții, copacii, câmpiile și casele propriului domeniu spiritual, încorporând totul în mesajul destinului său de artist al locului. Incontestabil, el este un mare pictor și numai prejudecata „culturilor mici", instalată cu premeditare pentru a proteja reputații consfințite dar discutabile, a făcut să rămână o latență în arta secolului.

Prezența sa postumă la București încheie un cerc al cărui început se plasează în urmă cu 85 de ani, relansând tradiția unor vechi și trainice legături între români și una din cele mai vechi, mai loiale și active comunități minoritare. Cea care acum relansează publicația „Albanezul", apărută în secolul trecut la Brăila pentru prima oară și care ne invită să ne întâlnim cu un puternic talent și un exemplu de pictură trainică, autentică.

Virgil V. MOCANU

TEATRU

În căutarea „veseliei"

Am intrat bine în lunile de toamnă și începutul de stagiune a adus pe scenele teatrelor din Capitală câteva premiere ce merită să fie neapărat văzute: *Puricele* (Teatrul „Nottara"), *Vizita bătrânei doamne* (Teatrul Național), *Pescărușul* (Teatrul Mic) și *Scandal în culise* (Teatrul de Comedie). Pe unele deja le-am comentat: *Puricele*, de exemplu, facilitează, printr-un umnor dezlănțuit, întâlnirea cu Horațiu Mălăele în triplă ipostază (autor al adaptării, regizor și interpret a două roluri), altora le va veni rândul. Cred însă că noua stagiune s-a deschis la București, cel puțin ca intenție, cu un festival despre care nu am mai auzit până acum, aflat la prima ediție, *Festivalul Veseliei*, la care au participat, de-a lungul a unsprezece zile (24 septembrie – 4 octombrie), importante teatre din țară și Basarabia, ca și câteva ingenioase producții ale unor școli de teatru: Academia de Teatru și Film și Universitatea „Hyperion", ambele din București. Un asemenea, hai să-i zic, maraton teatral, organizat de Teatrul „Pan", Asociația Umoriștilor Români, Cartelul „Alfa", Primăria sectorului 3 și Primăria Capitalei, s-a vrut, nu încape nici o îndoială, o manifestare artistică ambițioasă, cu semnificație de eveniment cultural de mare audiență la public. Nu a fost să fie întocmai așa din mai multe motive. Desigur, unul, poate cel mai însemnat, a constat în faptul că programul a fost destul de „amestecat" și nu a prea excelat în noutăți. În primul rând, el nu a fost consacrat, ceea ce nu e un reproș, în exclusivitate teatrului, ci a avut un profil mult mai larg, adunând pe afiș toate genurile artistice capabile să provoace veselie spectatorilor. Am reținut, așadar, chiar dacă locul dominant l-a ocupat teatrul, evoluții ale unor formații muzicale, ale unor grupuri satirice de amatori, proiecții de filme, expoziții de caricatură, salutar fiind și de astă dată „spectacolul" de o impetuozitate unică al caricaturistului de notorietate internațională Ștefan Popa Poap's.

În ceea ce privește selecția, la secțiunea teatrală, consider că, în linii generale, nu a stat, din punct de vedere valoric, sub semnul concesiilor. Confuze au fost doar criteriile în legătură cu vechimea spectacolelor care au fost selecționate. În orice caz, unele reprezentații au avut premiera, după știința mea, cu două-trei stagiuni în urmă, ele luând parte și la alte festivaluri. De aici și senzația că s-a „strâns" cam tot ceea ce a avut nivel cât de cât acceptabil în materie de comedie. Nu e vorba, totuși, de un rău de neiertat. Mai ales că sunt sigur că edițiile viitoare ale *Festivalului Veseliei* vor declanșa energii și orgolii în măsură să răspundă tuturor exigențelor. Aceasta cu atât mai mult cu cât juriul, grozavă idee!, a acordat premii și textului dramatic încă netranspus pe scenă. Presupun, de altfel, că cele trei piese premiate, ai căror autori sunt Marin Sorescu, D.R. Popescu și Tudor Popescu, vor constitui titluri de atracție pentru teatre. Introducerea lor în repertoriu ar putea să devină chiar o preocupare de prim ordin a organizatorilor. Evident, în sensul găsirii unor mijloace de stimulare a teatrelor ce le vor monta.

Dintre spectacolele vechi, știute și din alte ocazii similare, continuă să se mențină într-o formă artistică apreciabilă, evitând degradarea, *O seară la Union* (Teatrul „Maria Filotti" din Brăila), după I.L. Caragiale, în regia lui Victor Moldovan, spectacol mai plin de culoare și poezie de epocă decât atunci când l-am văzut întâia oară, în urmă cu doi ani, cum și *Mobilă și durere* (Teatrul Național din Craiova), în regia riguroasă a lui Mircea Cornișteanu, care i-a asigurat piesei lui Mazilu o versiune scenică dinamică, demonstrând că încă nu e ieșită din „realitatea imediată". Un spectacol de excepție, cunoscut publicului bucureștean dintr-un turneu de mare succes, efectuat în primăvară, cu premiera în stagiunea 1992 – 1993, deci îndreptățit să figureze în selecție și implicit în competiție, a fost *Decameronul*, după Boccaccio, în regia unei celebrități mondiale de acum, Silviu Purcărete, dar și cu o prezență actoricească memorabilă: Ilie Gheorghe. Încântătoare au fost, apoi, spectacolele studenților în actorie de la Academia de Teatru și Film. *Streap–tease* de Mrozek s-a impus prin două creații actoricești de rafinament, surprinzătoare pentru doi interpreți tineri. În *Tinerețe fără bătrânețe*, după Petre Ispirescu, regizată inventiv, cu imaginație și ritm, studenta Nona Ciobanu a exploatat inteligent disponibilitățile ludice ale trupei. Dar probabil că momentul de cea mai înaltă originalitate, revendicat de la o dilatare în extremis a textului dramatic, a fost *Nunta* de A. P. Cehov, realmente un spectacol șocant ca viziune, care o atestă pe Beatrice Bleonț ca pe un talent regizoral de forță și personalitate. Din păcate, nu am văzut, din bogata serie de spectacole ale studenților de la Academia de Teatru și Film, *Farsa celor trei cocoși*, după Anton Pann, în regia lui Grigore Gonța.

Am lipsit și de la alte spectacole. Nu ascund că aș fi vrut să văd, în regia aceluiași Grigore Gonța, spectacolul Teatrului Dramatic din Constanța cu *De ce a murit Tarelkin*. Am avut noroc, pe de altă parte, să văd, ceea ce nu am reușit la Cluj, *Prostia e nemuritoare*, după I.L. Caragiale, în regia lui Alexandru Dabija. Aici, Dorel Vișan, lucru confirmat și de premiul obținut, a fost cu adevărat irezistibil. În fine, din Basarabia au venit trei teatre. Teatrul „Luceafărul" din Chișinău cu *Testament* de Gheorghe Ursachi, în regia autorului, o farsă inspirată din lumea satului, jucată vesel, cu accent pe umorul de situație și caracter, de replică, uneori, fără altă pretenție decât aceea de a crea buna dispoziție, prin urmare, interpreții, atât cât le-a stat în putință, au „tras" de „joc" urmărind efecte și nu nuanțe. Teatrul Național „Vasile Alecsandri" din Bălți cu *Transfer de personalitate* de Dumitru Solomon, într-o regie de o factură deosebită, în comparație cu montările din țară ale piesei, datorată lui Anatol Pânzaru, a propus un spectacol gândit și realizat în manieră parodică, de un comic savuros, nu obținut însă cu orice preț, ci printr-o tratare spirituală a celor câtorva personaje ce reprezintă „puterea" polițienească. Regret, în schimb, că am scăpat spectacolul Teatrului „Satiricus", teatru despre care nu știam că există, intitulat *Unde mergem, domnilor?*, după I.L. Caragiale, în regia lui Sandu Grecu. Nu pot să nu amintesc, de asemenea, și prestația studenților de la Universitatea „Hyperion". Deși fragmentele din *La lilieci*, prezentate de o clasă ce o are ca profesoară pe Adriana Popovici, au avut mai mult o valoare de studiu, de exercițiu, fără să surprindă adâncimile și atmosfera capodoperei sorescene, starea ei de spirit atât de specifică.

Desfășurat aproape în anonimat, în fața a puțini spectatori, comentat doar în treacăt în presă, poate și pentru că a fost găzduit, deocamdată, de un teatru fără firmă, dar pus, se pare, pe fapte mari, Teatrul „Pan", *Festivalul Veseliei*, remarcabil și prin efortul pe care organizatorii l-au făcut pentru acordarea unor premii substanțiale, are toate șansele să devină, depășindu-se incertitudinile inerente oricărui început, dar și confirmându-l pe inițiatorul, criticul mereu neobosit Valentin Silvestru, un veritabil carnaval al deschiderii stagiunii teatrale în București. Il văd extins chiar și în stradă prin practicarea unor forme de teatru tradițional, total. În așa fel încât timp de două săptămâni pitoreasca stradă Lipscani să nu fie numai un vad al comercianților, ci și al artelor.

Ion COCORA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

Timpul privirii lucide?

Fiindcă tot aud vorbindu-se de *disidenţă* şi de cele mai multe ori în termeni de-o vulgaritate stupefiantă, vreau să spun că în cinematografie a existat o – hai să-i spunem altfel – *rezistenţă* în filmul documentar. Documentarul opera cu realitatea însăşi şi, de cele mai multe ori, realitatea trebuia întoarsă pe dos. Un scenariu de film de ficţiune îl puteai controla, pe când realizarea unui film documentar – nu! Evident, la „jocurile" de după '89, documentarul a fost uitat şi nu asta mă întristează, ci faptul că atunci când toată lumea spera într-un reviriment în ceea ce priveşte genul, documentarul a intrat pe o linie moartă, în parte graţie difuzării, dar mai ales lipsei de apetit a cineaştilor. Sunt câteva excepţii, printre care

Memorialul durerii serialul de televiziune al Luciei Hossu-Longin, care a ţinut trează conştiinţa telespectatorilor, prin adevăruri dureroase, prin destine frânte, prin mărturii de-a dreptul cutremurătoare, serial care a convins mai mult în plan uman decât estetic, mai ales că ultimele episoade neglijează aspectul artistic al punerii în pagină a unui discurs filmic. O notă aparte a făcut filmul documentar *de autor* al lui Ovidiu Bose Paştina, *Timişoara '89*, premiat şi elogiat mai ales pentru stilistica sa amintind de acel tulburător *Hiroşima mon amour* realizat de Alain Resnais. În ce mă priveşte, l-am apreciat îndeosebi pentru asumarea „neputinţei" – cu viziunea clară că drumul până la adevăr este îngrozitor de greu şi de dureros şi că este normal să fii cinstit tu cu tine însuţi, ca documentarist, când abordezi un subiect de asemenea proporţii. Regizorul a reuşit tocmai asumându-şi *eşecul* căutărilor, surprinzând însă esenţa: nu a venit încă timpul pentru ca toate adevărurile (în multiple variante) să fie aşezate cap la cap şi să ducă la elucidarea tragismului timişorean, mult mai crunt ca cel bucureştean şi să declare la final: „Acest film nu are sfârşit".

Şi totuşi filmul documentar a pălit inexplicabil în ultimul timp. M-am întâlnit de curând cu o persoană (nu are datele de a fi considerat *un personaj*) care prin '84 îmi vorbea despre cum să facem filme cu eroi pozitivi, iar acum elogia „reţeta" americană a filmului de casă, fiind implicat în difuzarea acestuia pe piaţa românească. Persoana era prea simpatică în argumentaţie ca să-i mai amintesc de crezul şi argumentaţia anterioară. De ce să o fi făcut? Este mult mai important pentru mine să descoperi lipsa de substanţă a unui ins fără să-l contrazici, fiindcă atunci când o faci, îţi preia argumentele şi devine un hibrid, ceva între el şi tu – deci nu mai poţi savura o „confuzie" umană. Ce spunea persoana (îmi vine să-i spun *becher*, dar nu e!)? – Pe cine mai interesează adevărurile trăite de noi?! Pe cine mai interesează suferinţele comunismului?! Trebuie altceva, absolut altceva! decreta el justiţiar, pozând în cunoscător al „bursei" filmului. În acest context a apărut filmul lui Dinu Tănase (debut ca documentarist) şi Vladimir Tismăneanu, documentar de arhivă cu un comentariu „de autor" şi cu un titlu superb: *Condamnaţi la fericire*. Dinu Tănase este unul dintre importanţii regizori şi operatori ai generaţiei '70. Dacă ar trebui să-i dau – nu un calificativ, ci să-l definesc într-o economie de cuvinte, aş spune că este *regizorul care nu a ratat niciodată*. Ba chiar a realizat unele opere de excepţie (*Concert pe muzică de Bach, La capătul liniei, Doctorul Poenaru*), iar pentru mine în mod deosebit *Trei zile şi trei nopţi* după romanul lui Ivasiuc, *Apa*, pentru că ţine de puterea regizorului de a ecraniza un scriitor extrem de complicat în zona imaginii cinematografice, un intelectual profund, uneori ermetic şi care intră în zona subconştientului, nu în cea a verbului declanşator de acţiune imediată.

Pentru filmul de azi, Dinu Tănase a apelat la *arhivă*. Primul punct câştigat. O imagine care nu poate fi anulată, fiindcă ea ţine de ceea ce numim eveniment consemnat în istorie. Şi filmul a avut, la premiera de la Costineşti, un numeros public care a trăit mai bine de o oră o istorie, uneori respirând odată cu ea. E drept, materialul de arhivă se poate monta uneori confuz. Istoria privită de oricare dintre noi este un element *de comentat*, nu de arătat pur şi simplu. Dacă în zona imaginii, cu mici excepţii, lucrurile au un curs normal şi anii condamnării noastre la „fericirea comunistă" (căci despre ea este vorba) sunt arătaţi în toată splendoarea epocii, în ceea ce priveşte comentariul, el este clar o *opinie* şi nu neapărat una legată organic cu filmul. Vladimir Tismăneanu comentează cei patruzeci şi cinci de ani de comunism nu cu luciditate, ci cu *patimă*. Au fost voci care au vorbit de partizanat. Nu e vorba de aşa ceva. Este doar o patimă nedisimulată şi comentatorul nu vorbeşte cu durere (firească pentru noi), ci cu ură (uneori) şi cu apăsare pe cuvinte (fraza aceea uşor dispreţuitoare care nu lasă loc sentimentalismului), iar acest lucru dă un alt sens filmului. Da, este un veritabil manifest anticomunist, citit de un tip inteligent, scris de acelaşi tip inteligent, băiat de nomenclaturist în epocă şi încă unul cu greutate. Apoi disident – cu câteva cărţi în America de o reală valoare. Văzând filmul, documentar veritabil, de respiraţie, un lucru – vorba lui Dinu Tănase – „de care aveam nevoie, era necesar", mi-am dat seama că nici acum nu a venit timpul *privirii lucide!* Pentru că, oricât de inteligent este Vladimir Tismăneanu, răfuiala cu istoria trăită de noi toţi nu este cea mai bună formulă de a intenta un proces comunismului. Acest sistem trebuie analizat în profunzime şi poate că asta a sperat regizorul de la un talentat scriitor care plecând din ţară ar fi putut să aibă o mai mare detaşare. Dar – şi aici este necesară o altă observaţie – poate că tocmai plecarea i-a făcut pe unii mai vulnerabili, consecinţa unor destine, fie făcute praf fie luate de la capăt în necunoscut, cu eforturi uneori uriaşe. Te cuprinde disperarea, este adevărat, când vezi „alte măşti aceeaşi piesă", dar sunt câvlucruri în care o parte a naţiei chiar a crezut – cum ar fi momentul '68 şi mă opresc aici, pentru că istoria a avut deschiderile ei şi apoi căluşul pus în gură şi nu întotdeauna cu un plan diabolic. A existat în „condamnarea noastră la fericire" şi iluzie şi aspiraţie. Din păcate, s-a ales praful şi acum credem în altceva şi nu ştim dacă şi de data asta se va alege praful.

Condamnaţi la fericire rămâne un documentar necesar. Dar cred că apariţia lui va declanşa în timp o altă dorinţă de a vorbi despre cele întâmplate la noi. Pentru asta trebuie mai puţină patimă şi mai multă ştiinţă şi informaţie. Iată de ce filmul despre care v-am povestit este unul „de autor", adică o *opinie*, cum şi cel realizat de Lucia Hossu-Longin este tot o *opinie*, iar cel al lui Ovidiu Bose este poate cel mai adevărat dintre ele. De ce? Pentru că în *Timişoara '89* există *îndoiala*, sentiment pe care îl asociez unei creaţii autentice. În celelalte două domină *demonstrativul*. Încă un motiv pentru a considera că acest film, realizat de Dinu Tănase şi mai ales de Vladimir Tismăneanu, nu are sfârşit.

Laurenţiu DAMIAN

TV

Scaunul catodic

Revoluţia (ca mişcare a unui corp în jurul altui corp la fel de ceresc) este opusă rotaţiei cadrelor pe degetul propriei axe. Revoluţia presupune schimbarea funcţionării unui sistem, sau a musai două subsisteme. La început, după furtună, ies la iveală, la mal, algele şi refulaţii social. Societatea de caste, „coledzii" şi decrete este înlocuită de o societate de clase. Ei bine, contează enorm stratul pe care îl încalţi, cota pe care o porţi şi „istoria" pe care o aduci deodată cu numele tău. Între competenţă şi performanţă mai există şi execuţia, ca stadiu al interpretării unei partituri. Şi aici e aici, nu poţi fi profesionist după trei ani, ci după trei generaţii cu pian în casă, nu cu studii la şcoala populară de artă, nu poţi fi „renumit" decât numai după ce ai câştigat măcar un concurs, măcar balcanic, nu când te îneci, ca Ilie Dumitrescu, la mal (veţi vedea!).

TVR e plină de fătuci împodobite „de seară" şi cu bigudiuri ca la Pomârla (loc eminescian de rezonant!), cu băietani căzniţi, copii nelegitimi ai tehnologiei de ascultare şi cu câte un invitat cumplit meşteşugit de te „trăzneşte" în moalele capului. Ei selectează şi interpretează (sic!) informaţia.

A. Toader, ingineră, rudă a cuiva, de prin RTV, pe care deseori am trecut-o la observaţii speciale pentru vocea sa calmă şi pentru ţinuta sa simplă şi, pe alocuri, chiar elegantă, se pare că n-a spus decât procente de adevăr din „croaziera" UNESCO. Că nu ştiu ce figură tragic de ridicolă, demnă de ilustrat nanismul hipofizar nu vede decât „zile de viol şi râs", e o chestie. Că nu te duci cu orişice brigadă artistică prin Europa (centrală, deocamdată), e altă chestie. Dar să nu vezi decât negrul acolo unde mai apare şi griul contactelor de convenienţă, poate chiar şi albul contactelor adevărate, e o boală. Sau poate trebuie să te bifezi undeva, pe o listă provincială? Am remarcat aceeaşi încrâncenare şi la un radiofonist, parcă Şincan (credeam că-i pseudonimul unui reporter frenetic pierdut printre schelele SSMD–ului de odinioară!). Şi ştiţi care-i pricina din care înfloreşte toată gherghina? Purtătorii de reportofoane au fost evacuaţi din sală pe stradă, la bişniţă, încă de la prima conferinţă de presă. Ca la români!

Ce să ne mai mirăm de comentariile epileptice („înalt, în careu") ale câte unui băiat de mingi, de traducerea prost argotizată a unui serial de talk show (Midnight caller), de solfegierea la prima vedere şi incultă a altor filme („Londra de vest", mai treacă meargă, dar „germanul urmau să piardă războii", cum am auzit pe SOTI, nu există!), de invitarea câte unui actor corp ansamblu la o şedinţă de psihoterapie!

Nicolae ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

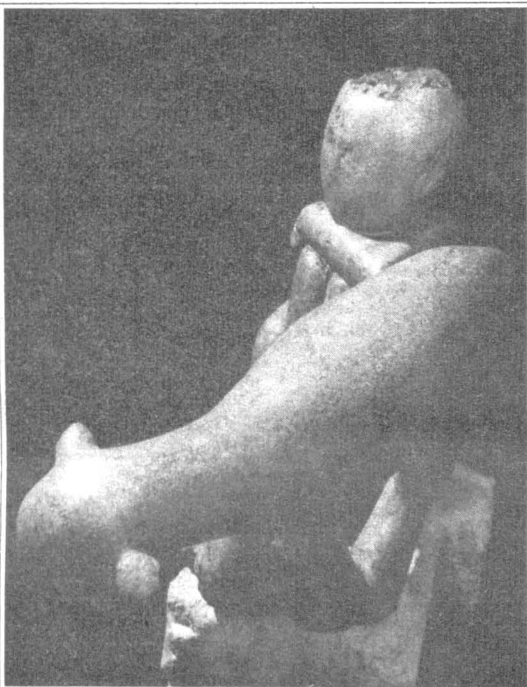
Localism creator

Din 1990 apare la Bistriţa periodicul de literatură, artă şi cultură generală *Minerva*. Redactor şef: Valentin Raus. Redactor şef adjunct: Cornel Cotuţiu. Redactori: Ion Moise, Aurel Podaru.

Cei ce cunosc istoria presei (fie şi doar a celei culturale) îşi vor fi amintind că în cuceritorul oraş nord–ardelean păstrător de monumentalităţi medievale a mai apărut cândva o publicaţie cu acest titlu: *Minerva* din 1891–1894, înregistrată de Ion Hangiu, în al său *Dicţionar al presei literare româneşti* (1987). La acel „diaru literaru, beletristicu şi de distracţiune" au colaborat Coşbuc, Ion Pop–Reteganul, I.G. Bariţiu, Petre Dulfu şi în paginile lui a debutat (ca... poet) Ilarie Chendi.

Noua *Minervă* bistriţeană însumează, în proporţie covârşitoare, semnături necunoscute, fără a rămâne, totuşi – în pofida difuzării, probabil, limitate – o publicaţie de aspect provincial. Este, dimpotrivă, o revistă de concepţie europeană, de largă şi receptivă deschidere, de ţinută distinsă. Tipărită şi paginată sobru, cu un antet incluzând efigia zeiţei tutelare, ea conţine, pe prima pagină, în chenar, sub genericul *Adsum*, articolul de fond (înlocuit, ..n nr. 25, de un poem), iar în foileton interviuri. Când spaţiul nu este integral ocupat de aceste materiale, alături de ele apar versuri şi ilustraţii. Pagina a doua adăposteşte constant un *Dicţionar Minerva*, deosebit de util, rezervat unor scriitori ce traversează stadiul debutului sau, în orice caz, încă nu au ajuns la notorietate, dicţionar ce cuprinde, în afară de date bio-bibliografice, extrase din recenzii şi articole critice. Celelalte pagini oferă cronică literară, cronică plastică, informaţie despre „cartea străină", relatări privind zestrea şi mişcarea culturală regională, eseu, istorie literară, note de călătorie peste fruntarii, corespondenţă intelectuală de pe mapamond, traduceri, medalioane de scriitori străini (clasici şi contemporani), memorialistică, jurnal – şi, bineînţeles, literatură originală. În teritoriul acesteia (al literaturii de imaginaţie): multe, multe debuturi. În poezie, mai ales, fireşte, dar şi în proză.

Ce va rămâne din literatura publicată, aceasta e o altă chestiune. Sita imensă, deasă a Timpului cerne, fără milă, totul. Un periodic brăzdează însă istoria spiritualităţii unei naţiuni nu numai pentru a spori tezaurul de valori perene, ci şi pentru trezirea şi răscolirea conştiinţelor, pentru provocarea unor valuri de intelectualitate. Al. Dima vorbea de „localismul creator" şi, prin animarea la Sibiu a grupării „Thesis", el a căutat, în perioada interbelică, să stimuleze în ţinut însuşirea culturii şi creativitatea. Ceva analog realizează în prezent, asemenea altor publicaţii, *Minerva* bistriţeană. Mobilizând talente şi inteligenţe locale, atrăgând şi, personalităţi din Capitală şi de pe tot cuprinsul ţării (Ioan Alexandru, Mircea Ivănescu, Corneliu Ştefanache, Daniel Drăgan, Bedros Harasangian, Terényi Ede, Alexandru Pamfil ş.a.), găzduind, în grupuri, poeţi din late oraşe (Târgovişte, Ploieşti), ea insuflă elanuri şi ambiţii intelectualităţii

Vasile Gorduz, Conversând cu o oaie

umaniste din zonă, acţionând în acelaşi timp şi ca factor de integrare, de fuziune spirituală pe plan naţional, de facilitare a deschiderii spre Europa şi spre întreaga lume.

În numerele pe anul acesta, *Minerva* a considerat cu cale să publice şi un studiu al meu, aflat la dispoziţia redactorului–şef de peste un deceniu. Menit să prefaţeze un volum ce n-a mai apărut, studiul înfăţişează literatura tipărită în perioada 1940–1944 pe teritoriul căzut, prin dictatul de la Viena, în captivitatea horthistă. Acea literatură – şi, în genere, situaţia culturii roMâneşti din Transilvania septentrională într-un „moment grav al istoriei noastre", cum îl caracterizează nota redacţională preliminară – fiind total necunoscută celor mai mulţi dintre cititorii de azi, e oportun, cred, a comunica şi celor ce nu au văzut periodicul bistriţean, studiul consacrat ei acolo – într-un foarte succint rezumat. Pentru românii din zona ocupată în timpul războiului a Transilvaniei, scrisul în limba lor a devenit, în acei ani sumbri, prin însăşi existenţa lui, şi indiferent de calitate, un mod al rezistenţei la politica fascistă de deznaţionalizare. Pe lângă acest sens primordial, producţia literară nord–ardeleană prezintă însă, fără îndoială, şi un interes specific, inerent naturii sale proprii. Ea include, dacă nu valori, cel puţin virtualităţi artistice.

Lirica nord–transilvană asamblează o gamă largă de modalităţi – de la cele nemijlocit folclorice la acelea ale poeziei de rafinament imagistic – aduse, desigur, toate, nu doar la nivelul posibilităţilor fiecăruia dintre făuritori, ci şi la un anume diapazon specific melosului poetic întreţinut de publicaţiile apărute în deceniul al patrulea în ţinutul străbătut de Mureş şi Crişuri. Indiferent la ce şcoală şi-ar fi agonisit cele dintâi noţiuni de poezie, producătorii nord–ardeleni de versuri cultivă, aproape toţi, timbrul minor, jeluirea discretă, reveria şi contemplaţia, nu ocolesc afectarea, artificiul, ba, din contră, se întrec în a zice „frumos", în a stiliza şi edulcora. Acei ce scriu altfel, neafectat şi neînzorzonat, se integrează, totuşi, şi ei, în acelaşi curent, prin evitarea cu consecvenţă a „urâtului", prin observarea, în limbaj, a regulilor purismului şi puritanismului lingvistic celui mai strict, prin calofilism. N-a existat în rândurile poeţilor (şi nici al prozatorilor) din Transilvania nordică nici un „decadent" sau avangardist.

Cu puţine excepţii, aceşti poeţi, oricare le-ar fi mijloacele, sunt voci ale patriarhalităţii, modul lor sufletesc perpetuând – cu fireşte adaptări, cu „modernizări" – climatul liricii de structură tradiţională, şi mai ales de sensibilitatea rurală, de la începutul secolului. Tipul de poezie ce proliferează perin ei urcă, prin Emil Giurgiucu, George Boldea, Teodor Murăşanu, M. Beniuc – la Goga, Topârceanu, Coşbuc şi mai cu seamă la Şt. O. Iosif.

Adoptând drept criteriu de clasificare situaţia în raport cu structurile lirice moderne, poezia ce alimentează paginile cotidianului *Tribuna Ardealului*, mensualului *Viaţa ilustrată* şi hebdomadarului *Săptămâna* ar putea fi divizată în patru sau cinci compartimente. Versurile lui Ionel Bulboacă şi ale unor verificatori ţărani ca Gavrilă Bolog, sunt de factură direct folclorică. Cu Teodor Ciceu şi titus Poienaru părăsim teritoriul folclorului, dar nu şi climatul său, ambii poeţi (doar mai cu seamă primul) cultivând cel mai tipic tradiţionalism semănătorist, plin de sentimentalisme, sfătoşenii, neaoşisme, ţărănisme, gingăşii şi dulcegării. Prin Dionis Fărcăşiu, Iosif Moruţan şi Ion Cherejan, lirismul iese cu totul (cel puţin formal) din orizontul tradiţionalismului radical, păşind în acela al simbolismului. Ia naştere un fel de neosimbolism autohtonizat, dizolvat (total sau parţial) în tradiţionalism: în cel interbelic. Numiţii poeţi scriu mai ales în vers liber, operează, adesea, nu cu simple reprezentări, ci cu imagini, întrebuinţează sugestia, comunică stări psihice necristalizate, fluide, cultivă nuanţa. Alţi poeţi (F. Păcurariu, Valentin Raus, Victor Ilieşiu) profesau un tradiţionalism cu infiltraţii nu simbolite, ci „moderniste", cu stilizări proprii modurilor lirice – celor de nuanţă ardeleană în special – din deceniile interbelice (al patrulea mai ales) şi nu din perioada începutului de veac. Pur tradiţionaliste, fără elemente de „modernism", sunt poemele lui Ştefan Căprariu, tânăr dintre cei mai promiţători la data debutului, dar dispărut în curând din literatură.

În proză e mult amatorism, mult dilentatism – mai mult chiar decât în poezie –, multă superficialitate şi improvizaţie. Şi încă şi mai mult anacronism artistic. Au apărut însă şi texte ce merită a fi scoase din cripta uitării. Nu numai în cele două volume publicate de către Editura românească din Ardealul de nord (E.R.A.N.): Valentin Raus, *Pe lângă păcat*, Eugenia Mureşan, *Învierea fariseului Eleazar*, şi în culegerea de schiţe *Popasuri* a lui Iulian Chitta, dar şi în periodice există lucruri care suportă lectura. Bineînţeles, o lectură înţelegătoare. *Pe lângă păcat* (1943) e, fără îndoială, o carte reprezentativă atât pentru proza ce se scria în 1940–1944 n ţinutul răpit cât şi pentru orientarea şi posibilităţile de atunci ale autorului. Naraţiunile pe crae le înmănunchează sunt (şi prin tematică şi prin limbaj) în tradiţia prozei ardelene. Nuvela titulară cuprinde filmul unei iubiri ce nu se poate realiza, căci ar duce la incest, şi, nerealizându-se, provoacă tragedie. Fiica unui ţăran e curtată de tânărul primar al satului care, pe de altă parte, se judecă de mult cu tatăl ei, pentru pământ. Acesta din urmă interzice fiicei sale să stea de vorbă cu primarul, chiar şi după ce el renunţă la acţiunea în justiţie. Nu-l înmoaie nici îmbolnăvirea fetei, pe care o lasă să moară, de inimă rea. La sfârşit destăinuie primarului că fata pe care voise să o ia de soţie îi era soră. În acelaşi climat, naturalist, se consumă drame înăbuşite şi în alte câteva nuvele. Cu totul deosebită de proza lui Valentin Raus este aceea a Eugeniei Mureşanu: o proză eminamente feminină, anemică în bună parte, laguros intimistă, fadă, adesea, nu însă fără zone de reală fineţe, de agreabilă gingăşie, de stilizări graţioase. Scenele de „carte cu jucăriile", bunăoară, sunt punctate de suavităţi, sursa acestora fiind candoarea celor doi copii, Val şi Lala, care, împreună cu mama lor şi cu teribila bunică, cea cu ochelari „ca nişte balauri, care văd tot, ştiu tot", populează micile naraţii. Cele mai caracteristice dintre istorisirile lui Iulian Chitta înfăţişează drame şi tragedii mute, petrecute fie la ţară (în Ardeal sau în Macedonia), fie în lumea „de la fund", gorkiană, a micului oraş transilvănean. Tehnica, elementară, e mereu aceeaşi: expunere de secvenţe. Dintre prozatorii needitaţi, cei mai substanţiali sunt Mihail pop şi Coriolan Dragomir. Sfera tematică a naraţiunilor celui dintâi e aproximativ aceeaşi cu a schiţelor şi povestirilor lui Iulian Chitta, dar mijloacele sale sunt mai sobre. Povestirile lui Corioloan Dragomir excelează prin caracterul lor eminamente epic, fiind istorisiri de întâmplări teribile, unele, altele – relatări de situaţii comice. Tehnica e cea tradiţională, de pronunţată nuanţă ardeleană.

O critică literară, în înţelesul propriu al termenului n-a existat în ţinutul nordic, subjugat. Poeţii şi prozatorii se recenzau între ei, cu amabilitate. Tot ei scriau eseuri, articole comemorative, medalioane. De interes mai mult local sunt şi articole de istoriografie literară şi de folclor publicate (în *Tribuna Ardealului*) de către Gh. Dăncuş (şi reproduse, acestea din urmă, în volumaşul *Literatura populară*, 1945).

Notabile rămân unele realizări pe tărâmul scrisului documentar. După cărţi tipărite la Cluj, în 1944, sunt şi azi lucrări de referinţă: *Cazurile lui Varlaam*, „prezentare în imagini" de Florea Mureşanu şi *Mărturii culturale bihorene* de Vasile Vartolomei.

Literatura scrisă în cei patru ani de urgie în zona vremelnic pierdută a Transilvaniei este – ca fenomen – produsul tragediei istorice trăite atunci de poporul român şi ea reflectă condiţia spirituală mizeră – efect al stării de captivitate – la care s-au văzut condamnaţi cei aproape un milion şi jumătate de români ajunşi, vorba poetului Andrei Mureşanu, „scavi iarăşi pe vechiul lor pământ". Dună – rea, acea literatură a fost hrana sufletească zilnică a unui neam oropsit şi, implicit, expresia voinţei lui inebranlabile de a-şi păstra intacte graiul şi sufletul. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

Anecdote teatrale

Dintotdeauna, teatrul ca instituţie şi toţi slujitorii şi slujbaşii săi au exercitat o mare fascinaţie asupra muritorilor de rând. Actorii, în dubla lor ipostază de fabuloase personaje şi de modeşti cetăţeni, au creat, voluntar sau nu, o adevărată mitologie apocrifă în jurul lor, ca şi unii dintre dramaturgii, de altfel, aşa că se poate vorbi de o istorie paralelă, pe lângă cea oficială, a teatrului, de multe ori definitorie pentru descifrarea unei personalităţi sau alteia. Pasionat istoric de teatru, britanicul Donald SINDEN, ajutat de o adevărată echipă de asistenţi, a reuşit să adune într-un volum impresionant, circa 400 de mărturii despre toate personalităţile teatrului american şi britanic, de la Shakespeare şi Marlowe încoace. Dincolo de umorul pe care uneori îl au, aceste scurte istorisiri reuşesc, de multe ori, să surprindă o trăsătură interesantă şi inedită a unuia dintre cei ce au marcat istoria scrisă sau nu a teatrului de limbă engleză. Vom prezenta şi noi câteva dintre cele mai interesante texte cuprinse în volumul „Theatrical Anecdotes" de Donald SINDEN.

Privitor la prima întâlnire a lui Shakespeare cu un teatru. Când a sosit la Londra, era fără un sfanţ şi fără prieteni care să-l ajute sau să-l îndrume. El nu ştia nici măcar unde să caute de lucru, darmite să se întreţină. Pe vremea aceea încă nu se foloseau trăsurile, aşa că nobilii erau obişnuiţi să vină călare la teatru. Shakespeare, silit de sărăcia în care se zbătea, a început să-i pândească la poarta teatrului pe nobili şi să câştige câţiva bănuţi de la aceştia, în schimbul îngrijirii cailor pe timpul reprezentaţiilor. În scurt timp, a devenit foarte apreciat în această meserie, căci clienţii săi i-au remarcat hărnicia şi priceperea. Curând a ajuns să aibă mai mult de lucru decât ar fi putut dovedi singur, drept pentru care şi-a angajat nişte ajutoare, care au devenit cunoscuţi sub numele de „Shakespeare's boys". Cu timpul, întâmplându-se că unii dintre actori să schimbe, accidental, câteva vorbe cu el, aceştia l-au găsit plin de spirit şi stăpân pe o aleasă iscusinţă a conversaţiei. Astfel, el s-a împrietenit cu aceştia şi a fost recomandat de ei pentru angajarea în teatru. Aici, i s-a încredinţat un post foarte umil, dar cu timpul, chiar dacă nu s-a distins ca un mare actor, cel puţin a fost recunoscut ca un bun dramaturg. Numele său era scris, alături de cele ale celorlalţi actori ai pieselor, dar fără a se menţiona şi rolurile ce i-au fost încredinţate. Dar domnul Rowe a spus că „după ce s-a gândit îndelung, şi-a găsit ca cel mai de seamă rol jucat, pe cel al Fantomei din propriul «Hamlet»". (mărturie de epocă, semnată de Theophilus Cibber).

Domnul Peter Garrick (fratele lui David Garrick, actor care, până în 1776, când s-a retras din teatru, a dominat scena britanică timp de patruzeci de ani, considerat fiind ca cel mai mare interpret al lui Hamlet al tuturor timpurilor n.n.) i-a povestit odată doctorului Johnson următoarea anecdotă: Un băcan din oraşul Lichfield, vecin de-al lui Peter Garrick, având ocazia de a pleca la Londra, i-a cerut acestuia o scrisoare de recomandare către celebrul său frate, Davis. Băcanul ajunse în Londra pe seară şi, văzând pe un gard un afiş cu o piesă ce-l avea ca vedetă, hotărî să cumpere un bilet de doi shillingi, la galerie. A aşteptat cu multă înfrigurare apariţia celui mai mare actor al epocii, fratele vecinului său, dar când acesta îşi făcu intrarea, rămase multă vreme în dubiu dacă să fie vorba de cel către care avea recomandarea. După ce întrebă în stânga şi-n dreapta dacă e chiar el, rămase profund dezgustat de înfăţişarea respingătoare şi modul ticălos în care acesta se comportă cu ceilalţi oameni de pe scenă. La sfârşit, nici nu se mai duse să-i prezinte scrisoarea de recomandare şi plecă din oraş fără să-l întâlnească. La întoarcerea în Lichfield, Peter Garrick îl întrebă cum a fost primit de fratele său şi cum l-a găsit pe acesta, ca om. La început, băcanul încercă să evite răspunsul, dar până la urmă mărturisi că n-a predat scrisoarea. „Nu i-ai dus scrisoarea?", a spus Peter. „Cum s-a întâmplat asta?" – „Adevărul este, dragă prietene", a răspuns celălalt, „că l-am văzut destul pe scenă, ca să mă lămuresc ce fel de om e. O fi el bogat, dar, chiar dacă e fratele dumneavoastră, domnule Garrick, trebuie să vă spun că e cel mai mare ticălos şi perfid intrigant pe care l-am văzut în viaţa mea!" (anecdota e semnată de Thomas Davies)

Într-o luni, pe 17 noiembrie, a avut loc premiera legendarei „Curse de şoareci", de Agatha Christie, cu Richard Attenborough şi Sheila Sim. A fost mai curând un eşec, iar eu l-am auzit pe un bătrân spunându-i altuia, la ieşirea din teatru, că spectacolul va pica în curând. Nici cronicile n-au fost prea generoase. Totuşi, la hotel (premiera a avut loc în turneu, la Birmingham, n.n.), înainte de a se duce la culcare, Agatha Christie, optimistă, ne-a spus: „Nu vă faceţi griji, copii, o să aibă succes." Cu toate asigurările ei, nimeni nu credea că piesa va rezista, deşi era bine scrisă. Drept pentru care, vărul meu, Victor Saville, unul dintre cei mai importanţi producători de film din Anglia, care a produs filme ca „Adio, domnule Chips", sau „Călătorie spre Sud", a cumpărat pentru 5000 de lire sterline dreptul de ecranizare. Dar în contract exista o clauză care spunea că nu se va putea face filmul decât după ce spectacolul va ieşi de pe afiş. Piesa se joacă fără întrerupere de 25 de ani, iar Victor are 81 de ani, dar încă mai speră să facă filmul. (Anecdota e scrisă de Derek Salberg, regizorul care a montat „Cursa de şoareci", cel mai longeviv spectacol din istoria teatrului, ce se joacă de exact 30 de ani, recordul fiind consemnat şi în „Guiness Book".)

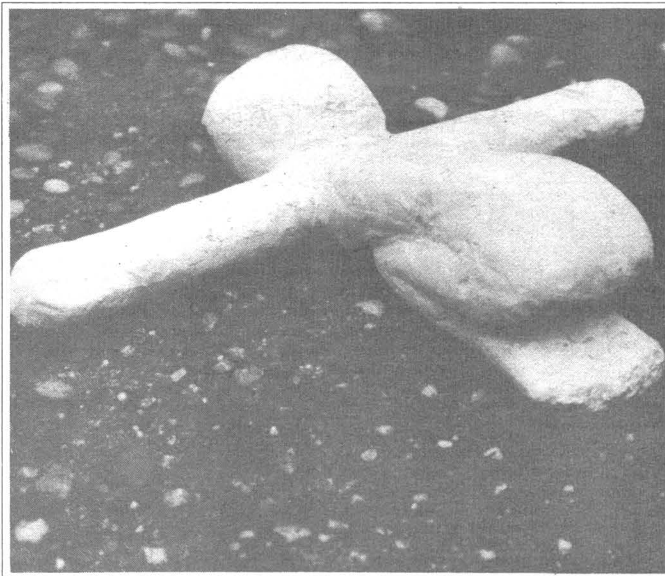
Începutul repetiţiilor la piesa „Home" îmi dădea senzaţia că privesc doi cai galopând, înhămaţi alături, unul de altul, la o trăsură în care se află un jocheu ce după terminarea cursei se trezea spunând: „Stop! Ce-ar fi să alergăm puţin?" (naratorul se referă la montarea piesei sale de către Lindsay Anderson, cu John Gielgud şi Ralph Richardson). Dacă la „Contractorul" (prima piesă a lui David Storey) regia părea mai curând empirică, de data asta, ea era mai discretă, dar în schimb mult mai subtilă:

— E imposibil pentru un actor să stea pe scenă timp de 25 de minute fără să se mişte, Lindsay (Anderson)!

— Au trecut 25 de minute?

— Nu, dar mă simt de parcă ar fi trecut.

— Atunci, mişcă-te, dacă simţi că trebuie, John (Gielgud, n.n.)!

Vasile Gorduz, Conversând cu iarba

Asta ţinea până când se atingea un anumit punct:

— E ciudat dar, tot stând aici, am ajuns să nu-mi mai vină să mă ridic, Lindsay.

— Atunci, stai în continuare, John.

— Bine, stau.

După premieră, într-una dintre cronici scria: „Atât de perfectă era concentrarea actorilor încât, într-unul dintre momentele de tăcere adâncă, un şoarece s-a strecurat în scenă, s-a uitat atent în jur, la actorii aşezaţi pe scaune, şi-a satisfăcut curiozitatea şi a ieşit. Nici nu m-ar surprinde dacă şi această apariţie a fost temeinic şi istovitor exersată, căci intrarea şi ieşirea au fost perfect executate." (Cel care povesteşte este cunoscutul dramaturg David Storey.)

Din nu se ştie ce motiv, ne-am trezit că electricitatea şi canalizarea s-au stricat în acelaşi timp. Aşa că seara iluminam încăperile cu lumânări, iar pentru necesităţile fiziologice, oaspeţii erau nevoiţi să dispară prin tufişuri (acţiunea se petrece în casa de odihnă din Texas, a dramaturgului Tennessee Williams, n.n.). Ei, cam pe-atunci am primit un telefon de la Elia Kazan, care mă informa că îmi trimite un tânăr actor pe care-l crede foarte talentat, ca să citească pentru mine rolul lui Stanley din „Un tramvai numit dorinţă". Am aşteptat vreo două sau trei zile, dar tânărul actor, numit Marlon Brando, nu s-a ivit. Când deja încetasem de a-l mai aştepta, a apărut într-o seară, însoţit de o fată, din genul pe care le-ai numi „puicuţe". Cum a sosit, a întrebat de ce nu este lumină, drept pentru care i-am răspuns că am avut o pană. Fără să aştepte, s-a apucat de treabă şi a reparat-o imediat, după care a descoperit şi necazul cu veceurile şi a reparat, de asemenea, canalizarea. După ce a pus lucrurile în ordine în Rancho, s-a aşezat într-un colţ şi a început să citească rolul lui Stanley. După mai puţin de zece minute, Margo Jones a sărit în sus şi a tras un chiot. „Sună-l pe Elia Kazan imediat. Tipul e O.K. Se pricepe la toate şi citeşte perfect." Brando a zâmbit puţin, dar n-a arătat nici un fel de altă emoţie, deşi rolul lui Stanley Kowalski era primul rol important de teatru ce i se oferise. După aceea, am cinat şi am citit poezii, după care ne-am dus la culcare, dar pentru Brando nu exista nici un pat, aşa că s-a ghemuit pe podea, într-o pătură. (Cel care povesteşte este dramaturgul Tennessee Williams, în piesa căruia s-a lansat, ca actor de teatru, Marlon Brando, în regia mentorului său, Elia Kazan.)

Pe vremea când repetam cu Peter Brook la spectacolul său „Visul unei nopţi de vară", el a decis să invite un grup de copii la repetiţii, deoarece considera că observaţiile lor i-ar putea fi utile. Marea majoritatea a copiilor, deşi le plăcea la repetiţii, nu prea reuşeau să înţeleagă mai mult de jumătate din acţiunea piesei. Aşa că, la sfârşitul uneia dintre repetiţii m-am apropiat de o fetiţă şi am început o conversaţie cu ea despre piesă:

— Ţi-a plăcut piesa?

— Oh, da, foarte mult.

— Şi ai priceput ce se întâmplă în ea?

— Oh, desigur.

— Dar zânele ţi-au plăcut?

— Foarte mult.

— Ţi-ar fi plăcut mai mult dacă ar fi avut aripioare argintii şi voaluri?

— Nu. Mie îmi plac mai mult aşa, când poartă hainele lor normale. Nu-mi pasă de aripi şi alte prostii.

— Ai mai fost la teatru?

— Da, de mai multe ori.

— Tăticul tău lucrează într-un teatru?

— Da.

— Şi ce face el acolo?

— E regizor.

— Şi cum îl cheamă?

— Peter Brook.

(Această amuzantă convorbire a fost declanşată de actorul John Kane, care a jucat rolurile lui Puck şi Philostrate în celebrul spectacol al lui Peter Brook cu „Visul unei nopţi de vară")

Moby Dick era un spectacol fără scenografie, pe o scenă deschisă, în consecinţă, actorii, odată intraţi în spaţiul scenic, deveneau vizibili pentru public. Spaţiul scenei ţinea locul punţii balenierei „Pequod", iar publicul ţinea locul mării. Pentru scena întâlnirii cu balena, trebuia să coborâm o platformă în formă de provă, ca o barcă simbolică, deasupra locurilor din faţă. Orson (Welles, n.n.), care îl juca pe căpitanul Ahab, mi-a spus: „Tu vei fi pentru mine ceea ce e Nebunul pentru Regele Lear. La scena când voi arunca harponul, ghemuieşte-te, ca să mă pot urca pe tine, să pot fi văzut mai bine." Totul a mers ca pe roate, până când a răcnit: „Am să-i scurg tot sângele acestei balene blestemate!" Scena fusese repetată de mai multe ori, dar într-o sală goală. Acum, când toate locurile erau tixite, lucrurile se schimbau în mod radical. Marinarii se sforţau să coboare incomodul edificiu în spaţiul central, între rândurile de spectatori bine îmbrăcaţi, care se strângeau unii în alţii pentru a nu fi călcaţi pe picioare de figuranţii murdari şi duhnind a transpiraţie. Unei doamne, îmbrâncită mai tare, i-a zburat din mână cutia cu bomboane de ciocolată, aterizându-i pe genunchi, lucru ce a făcut-o să protesteze vehement. În plus, toţi spectatorii din jurul platformei s-au trezit că nu mai văd nimic din ce se petrecea pe scenă. Aşa că s-au ridicat în picioare, făcându-i pe cei din spatele lor să răcnească: „Staţi jos!". În acest timp, Orson, cu harponul ridicat, urla, la rândul său, către publicul ce încerca să-i urmărească răzbunătoarea vânătoare a balenei albe: „Gura! Linişte în sală!"

În cele din urmă a venit pauza. Eu, strivit sub picioarele măreţului meu coleg, am petrecut-o zăcând culcat pe podeaua cabinei. Eram complet extenuat şi în partea a doua am început să mă bâlbâi. Aici, trebuia să-l joc pe tâmplar, care avea un monolog lung despre faptul că Ahab îi ceruse să-i facă un picior dintr-un os de balenă. Abia începusem, când mă trezesc cu figura fioroasă a lui Orson, lipită de a mea, şoptindu-mi: „Şterge-o din scenă!" M-am holbat la el, apoi am tras un răsunător: „Dumnezeu să te aibă în paza lui, căpitane!" şi am ieşit. Pentru că nu existau culise, fusesem instruiţi ca la terminarea scenelor noastre, să ne lipim de pereţii scenei şi să stăm nemişcaţi acolo, până ne venea din nou rândul. Aşa că m-am proptit lângă Joan Plowright, care-l juca pe Pip, musul. În timp ce înţepeneam pe poziţie, ea m-a întrebat printre dinţi: „Ce s-a întâmplat?" Eu i-am răspuns la fel: „Mi-a spus s-o şterg de-acolo." Ea a început să-şi piardă siguranţa de sine: „Bine, dar monologul tău?" „Tăiat!", i-am şoptit. În acel moment, ea a realizat că scena ei cu Ahab urma după acum dispărutul monolog al tâmplarului, drept pentru care s-a repezit în scenă, turuindu-şi textul. „O, căpitane, au pus mâinile pe mine, şi albii şi negrii deopotrivă şi..." Era atât de incoerentă încât a reuşit să-l descumpănească până şi pe Orson, care a încercat s-o tempereze, dar fără folos. Joan continua să turuie cu viteza unei mitraliere ceva despre albii care devin negri şi negrii care devin albi, până când textul ei ajunse să semene cu o reclamă pentru detergenţi. După spectacol, m-am dus la cabina lui Orson şi l-am întrebat de ce a decis să-mi taie atât de drastic textul. „Începuseşi să mă plictiseşti", mi-a răspuns el scurt, lăsându-mă din nou fără replică. (Acest episod din cariera teatrală a lui Orson Welles este povestit de Kenneth Williams, unul dintre partenerii acestuia în montarea londoneză a piesei „Moby Dick", unul dintre puţinele eşecuri răsunătoare ale marelui regizor şi actor.)

În româneşte de Radu BĂIEŞU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

Remco CAMPERT

Poezia-i o faptă

Remco Campert s-a născut la Haga în 1929. Publică în diverse reviste literare din Olanda și Franța. Debutul în volum în 1951. Devine autor de mare notorietate; publică volume de proză (după care se realizează scenarii de film) și volumele de poezie care apar în ediția Camper Compleet.
În 1976 obține cel mai important premiu olandez pentru creație literară P.C. HOOFTPRIJS.

Timpuri mai bune

E vară în oraș
și fiecare îți dă impresia
c-a pus mâna
pe-oleacă de fericire.
Totul strălucește-n căldură
epiderme și case.
Consum fructe mai multe
mâine fac patruzeci de-ani
Și ieri s-a reușit pentru prima dată
Să se pună piciorul pe lună
dați-i păcii o șansă
și sperați în timpuri mai bune.

O poezie de îndurare

Așa cum te preumbli prin cameră
de la pat la masă
pieptănându-te,
n-o să curgă niciodată vreun vers

așa cum rostești tu cuvintele
cu dinții pe gura-mi
cu urechea pe limba-mi
niciodată n-o să vorbească stiloul.

așa cum taci,
cu sângele-ți în trupu-mi
și privirea în răsuflarea mea
niciodată n-o să tacă vreo poezie.

Plecarea

Voi porni-o,
cu plăcere voi porni-o
cu adâncă bucurie și sunete de trompetă
voi porni-o.

De-o să mă chemi, voi porni-o
munca, îmbucătura și mâinile
mi le voi lepăda
De-o să mă chemi
voi porni-o.

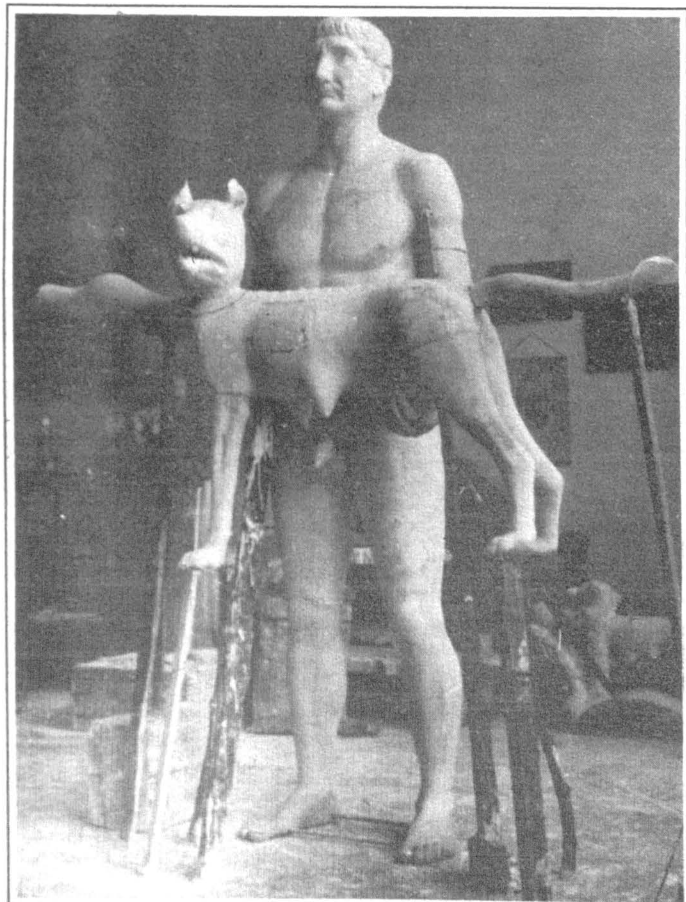
De-o să mă chemi dimineața
la amiază sau seara.
În vis, pe trezie.
De mă chemi
Voi porni-o

Voi porni-o
chiar de mă vor schilodi
Chiar de-o s-ajung un olog
îngerii îmi vor pune aripi la căruță
Și voi porni-o!

Fericirea e posibilă

Deschide cartea de telefon
privește, nume și iar nume.
Și fiecare nume, un număr,
Și o adresă –

Fii fericit, dacă poți!

Vasile Gorduz, Nașterea poporului român

Poezie

Pentru ceea ce fac acum
Nu găsesc explicație.

Oare un om singur
pe-o insulă
în soare și-nfometat
ar simți nevoia
să scoată un ziar?

Așa scriu și eu acum,
întâi despre starea vremii.
După care citesc
și blestem,
dacă nu corespunde realității.
Din când în când însă,
Îmi iese!

Poezia-i o faptă

Poezia-i o faptă
doveditoare. Dovedesc
că trăiesc, și nu numai.

Poezia e viitorul.
Gândul la ziua de mâine,
la alte pământuri,
la tine,
când vei îmbătrâni.

Poezia mi-e respirația
ea-mi animează pașii
adesea șovăitori
prin lumea
care așa îi și cere.

Voltaire a suferit de pojar.
Dar s-a întremat,
bând printre altele și vreo sută și douăzeci
de litri
de limonadă: e poezie.

Sau focul, spre pildă.
Limbi de flăcări răpuse-n cenușă
și reînviate apoi.
Poezie.

Fiecare cuvânt scris e o palmă
dată îmbătrânirii
În cele din urmă însă
învinge moartea.
bine-nțeles.

Doar că moartea e liniștea
Ce se lasă-ntr-o sală
după ce-a fost rostită ultima replică.
Moartea-i emoția.

Un trup

Un trup ca jocul de șah,
alb contra alb.

Înving reginele,
plecându-se, pline de bunăvoință.

Fotografii

Trebuie să-mi fac acum o fotografie
Dacă vrei să râzi mai târziu
Cu prieteni și cu prietene
ba chiar și singur.

Sunt țintuit în noapte,
Noaptea asta am piroane-n picioare
bătute cu propria-mi mână
(totdeauna ne-o facem singuri).

Șed în scaunul meu încremenit noaptea asta
cu creionul în mână
și-n această poziție îmi pun ordine
în existență.

Ascult dangătul unui clopot
Care bate în noapte.
Bate iubire
Și atmosferă locală.

Scriu un drum în afară
Și un drum înăuntru
Stipulez câteva lucruri pline de-nsemnătate
Și clădesc astfel un trandafir din hârtie.

Nu-mi trebuie pălăria.
Nu. Noaptea asta n-am nevoie de pălărie,
Mâine însă, probabil,
dacă asta s-a hotărât pentru toți.

Sunt bătut în cuie în noapte.
Noaptea asta aud orașul
respirând, și la rându-mi
respir alături de el.

Trebuie să-mi faci o fotografie
Dacă vrei să râzi mai târziu
Cu prietenii și cu prietene
Ba chiar și singur.

Din volumul „ALLE BUNDELS GEDICHTEN"
Editura DE BEZIJGE BIJ, Amsterdam, 1976
În românește de
Monica Săvulescu-VOUDOURIS

SPORT

Piatra de matostat

Frumoasele noastre rubine de toamnă. Ca niște balade.

... Și un turn împletit din mlădițe de salcie. E vremea când se adună vinul porfir din care – luați drum lung, vă rog – trebuie să închinăm o cupă și un rând de ulcele în sănătatea băieților ce ne-au umplut ziua de miercuri cu tămâioasa bobului de bronz ajuns să spargă victorii. I-am bătut măr pe belgieni. Ani în șir, miercurile de la jumătatea lui octombrie ne-au fost prag de palidă idilă sau gură de scorpie neagră. Eram dumicatul cel mai dulce de pe toate bărăganele unde se rostogolește o minge. Acum – să batem într-un stâlp de chihlimbar c-o piatră de matostat – suntem căruța care trece iscusit prin sublimele nopți ale culesului de vii. Și trebuie să vă mărturisesc că altfel umblă creionul pe hârtie când luna-și împerechează logodnele pe un fluture bătând din călcâi și construind pagode.

Se destrăbălează inima prin vocale, risipind cofe cu must, închipuie picturi naive în scoarța nucilor, sau toarnă doi pumni de apă în râul Doamnei pe ceafa soarelui asfințind între Craiova și Banumărăcine.

Trăim seri de octombrie cu orații de nuntă. Pentru vița de vie urcând roșie în brațele unui fag galben. Rând pe rând, timp de două ore, am strigat, am blestemat, am țopăit pe mari altare de foi de cort, ne-am răstignit, ne-am vindecat, am urlat cântece de străpuns rechinii cu sulița, am înjurat de s-au încrâncenat colinele Odobeștilor, liliacul orașului de aur și pielea Mării Negre, iar la urmă am râs fericiți și ne-am îngropat într-un somn adânc și plăcut, respirând poduri de fân, aromele mustului curgând în linuri, vânt proaspăt de pe făgașele câmpiei. Iată, am dat în spic și nu ne-am scuturat. Rămâne, acum, să învingem și la Paris și la malul bogat al Mediteranei.

Fănuș NEAGU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro